

W

-ATP-

ALBANIAN THIRD POSITION

FASHIZMI DHE FRYMA SHQIPTARE

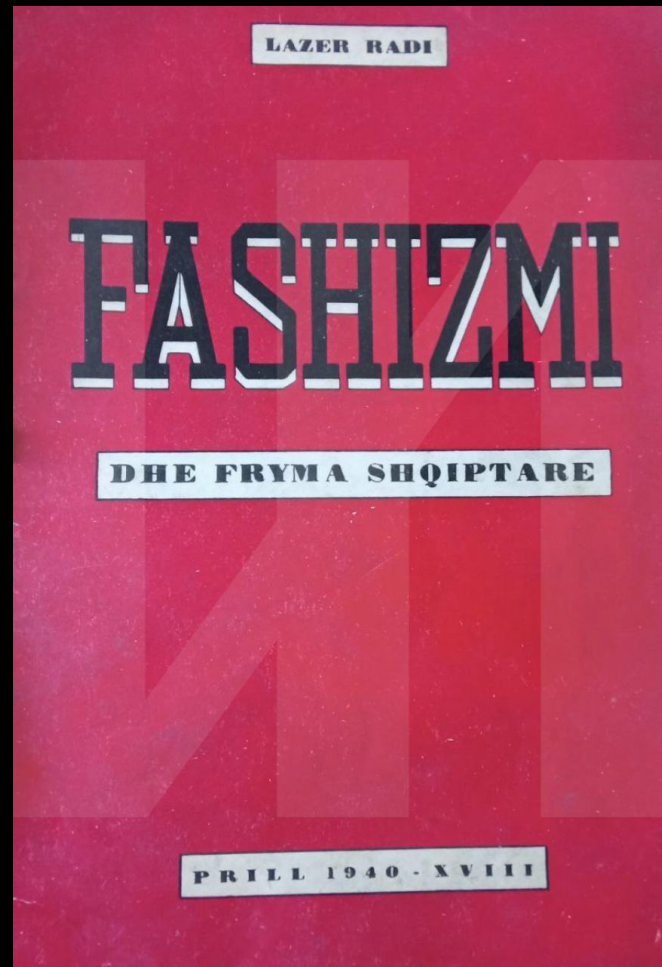

-1940-

LAZËR RADI

W ALBANIAN THIRD POSITION W

IN ALBANIAN THIRD POSITION IN

Fashizmi dhe Fryma Shqiptare

Lazër Radi

« Ribotim nga ATP »

-MMXXIII-

© ALBANIAN THIRD POSITION ©

“... tash sa vjet i ndjeku të gjitha përpjekjet e popullit shqiptar
dhe kam kërkue gjithnji me i ardhë në ndihmë nevojave të tija.»

-MUSSOLINI-

IN ALBANIAN THIRD POSITION IN

I A KUSHTOJ
RINIS FASHISTE SHQIPTARE
STUDJUESE E PUNËTORE
E CILA
E PAJISUN ME IDEALET E NALTA FASHISTE
E ME ZEMEËR TË NDEZUN
N'AFSHIN E PATHYESHËM TË REVOLUCIONIT
« ME BESUE, ME U BINDË, ME LUFTU »
DO TË DERDHIN
EDHE CIRKËN E FUNDME TË GJAKUT
PER TI SHËRBYE ATDHEUT

-LANDA-

0. PARATHËNIE NGA ATP - faqe 9

1. PARATHANIA NGA VANGJEL KOÇA - faqe 13

1.1 Dy fjalë lexuesit - faqe 15

2. RREZET E NJI AGIMI TË RI - faqe 16

2.1 Nji perëndim fatlum - faqe 17

2.2 Agimi i ri shqiptar - faqe 18

2.3 Mussolini dhe Shqipnija - faqe 18

2.4 Besimi I popullit - faqe 18

2.5 Gjurmat e njiqytetnimi të ri - faqe 19

2.6 Statuti Themelar - faqe 20

2.7 Prona dhe puna - faqe 21

2.8 Vegimet e horizonteve të reja - faqe 22

2.9 Nji fitore e ré - faqe 23

2.10 Pamja e Shqipnis së ré - faqe 24

2.11 Detyra e çdo shqiptari - faqe 24

3. DY PROFILE - faqe 25

3.1 MUSSOLINI - faqe 26

« PANAROMA E REVOLUCIONIT FASHIST »

3.2 Agimi i lëvizjes - faqe 28

3.3 Arrijti çasti - faqe 29

3.4 Lufta e sotëshme - Revolucioni i nesërm - faqe 29

3.5 Kushtetuta e Partis - faqe 30

3.6 Nji fitore e skuqun me gjàk - faqe 31

3.7 Ç'vlerë e ç'kuptim ka Revolucioni Fashist - faqe 32

4. SHTETI FASHIST - faqe 35

4.1 Doktrina Fashiste - faqe 36

« Kartat » Fashiste :

4.2 « KARTA E PUNES » - faqe 38

4.3 « KARTA E SHKOLLËS » - faqe 40

4.4 Mussolini dhe Shteti - faqe 43

4.5 Luftë systemash - faqe 45

4.6 Detyrat kundrejt Shteti - faqe 46

4.7 Qytetari Fashist nji ushtar l persosun - faqe 48

4.8 Kombi e Shteti - faqe 49

4.9 Lirija si mbas Mussolinit - faqe 50

4.10 Dishiplina në Fashizëm - faqe 50

5. SHQYPNIJA BUJQËSORE DHE EKONOMIKE - faqe 52

5.1 Politika Fashiste e Bonifikimit - faqe 53

5.2 Bonifikimet në Shqipni - faqe 55

5.3 Kanga e tokes - faqe 56

5.4 Autarkia Shqiptare - faqe 58

6. FASHIZMI DHE NJERIU SHQIPTAR - faqe 60

6.1 Nji teori e gabueshme - faqe 61

6.2 Vatra dhe toka - faqe 61

6.3 Demografi shqiptare - faqe 62

6.4 Demografija nder shtetet bujqësore - faqe 63

6.5 Fati i foshnjes shqiptare - faqe 64

6.6 Tue vërejtë nji statistikë - faqe 65

6.7 Politika demografike - faqe 65

6.8 Amni e Foshnje - faqe 66

6.9 Mprojtja e rraces - faqe 67

6.10 Perfundimi - faqe 68

7. DY BOTNA NË KUNDRËSHTIM – faqe 69

7.1 Per një fitore të re – faqe 70

7.2 Grueja shqiptare dje dhe sot – faqe 70

7.3 Detyrat e fashistës shqiptare – faqe 72

7.4 Gjerarku në kuptimin Mussolinian – faqe 74

7.5 « O miqësinë e çmueshme – o anmiqësinë e randë » – faqe 75

7.6 Patriotë e pseudopatriotë – faqe 77

7.7 Një realitet psikologjik e historik – faqe 78

8. HIJE-DRITAT E ARDHMENIS SHQIPTARE – faqe 81

8.1 Të rijs dhe ardhmënia e jonë – faqe 82

8.2 Organizatat rijnore – faqe 82

8.3 Vasha shqiptare në fashizëm – faqe 84

8.4 Shpirt sacrifice e shpirt heroizmi – faqe 86

8.5 Organizatat e fasheve femnore – faqe 88

9. RINIA NDËR DY PERSPEKTIVA – faqe 91

9.1 Errësina e stilit oriental – faqe 92

9.2 Drita e stilit fashist – faqe 93

9.3 Rinija në frymen shqiptare – faqe 95

9.4 Nëper horizontet e reja – faqe 96

9.5 « Me besue, me u bindë, me luftue » – faqe 98

9.6 Partija dhe të Rijtë – faqe 100

9.7 Prindi dhe mësuesi – faqe 102

9.8 Per një ndergjegje shkollore – faqe 104

9.9 Perspektivë shqiptare – faqe 106

9.10 Misioni i shkollës së re – faqe 107

10. KULTURA NË KUPTIMIN E REVOLUCIONIT FASHIST – faqe 110

10.1 Cilsit e rracës Illyre – faqe 111

10.2 Besa, probatini dhe hakmarrja – faqe 111

- 10.3 Bukë e krypë e zemër - faqe 112
- 10.4 Vdekja me nderë - faqe 113
- 10.5 Vlera e pasunis - faqe 113
- 10.6 Fashizmi dhe traditat - faqe 113
- 10.7 Kultura per jeten - faqe 114
- 10.8 Historija në doktrinë - faqe 116
- 10.9 Kultura në revolucion - faqe 118
- 10.10 Per nji rilindje artistike - faqe 119
- 10.11 Pse kemi krizë letrare - faqe 121
- 10.12 Perspektiva e letërsis shqiptare - faqe 123
- 10.13 Arti dhe jeta - faqe 124
- 10.14 Fashizmi dhe arti - faqe 126
- 10.15 Arti per né - faqe 128

BIBLIOGRAFIA

- BENITO MUSSOLINI, *Il nuovo Stato unitario italiano*.
- BENITO MUSSOLINI, *La dottrina del Fascismo*.
- BENITO MUSSOLINI, *Battaglie giornalistiche*.
- GIORGIO PINI, *Mussolini*.
- FERRUCCIO LANTINI, *Lignes générales du Corporatisme italien*.
- RENATO MARZALA, *Organizzazioni giovanili in Italia*.
- MARIA CASTELLANI, *Les femmes italiennes*.
- PIETRO CORSI, *La tutela della maternità e dell'infanzia in Italia*.
- NINO GUGLIELMI, *Nuova visione dell'arte*.
- CORRADO PAVOLINI, *La fede letteraria*.
- FRANCO CIARLANTINI, *La funzione politica dell'arte*.
- E. N. I. T., *Italia paese dell'arte*.
- P. KOST GJEÇOV, *Kanuni i Lek Dukagjinit*.
- P. GJERGJ FISHTA, *Lahuta e Malsis*.
- Edit. « Novissima », *Il Dopolavoro in Italia*.
- A. SOLMI e V. FEROCI, *Cultura fascista*.
- ATË F. CORDIGNANO, *Epopeja kombtare e popullit shqiptar*.
- G. F. WILLIAMS, *Shqiptarët*.
- SH. SELENICA, *Psykologjija dhe Historia Fashizmës*.
- TERENC TOCI, *Fashismi*.
- E. VALLECCHI, *Le Parti fasciste*.
- Ed. P. N. F., *La dottrina del Fascismo*.
- Ed. P. N. F., *La politica sociale del Fascismo*.
- Ed. P. N. F., *La cultura fascista*.
- Ed. P. N. F., *L'economia fascista*.
- Ed. P. N. F., *Il Partito Nazionale Fascista*.
- Ed. P. N. F., *L'ordinamento dello Stato fascista*.
- Ed. P. N. F., *Il cittadino soldato*.

FRANCESCO ERCOLE, *Storia del Fascismo*.
SHTYP. FRANCESKANE, *Hylli i dritës 1939*.
SHTYP. ZOJA E PAPERLYME, *Leka 1935*.
SHTYP. ZOJA E PAPERLYME, *Leka 1937*.
G. C. BARAVELLI, *La bonification intégrale en Italie*.
RAD. MEDENICA, *Nji sembiozë në jugun t'onë*.
DOM. TRAMONTANA, *Sunti di diritto civile*.
B. MERXHANI, *Koleksioni "Perpjekja Shqiptare"*.
G. PEREZZOLINI, *Benito Mussolini*.
L. CHIARINI, *Fascismo e letteratura*.
MUSSOLINI, *Spirito della rivoluzione fascista*.
ROBERTO MANDEL, *La Carta del Lavoro*.
ANTONIO PAGLIARO, *La scuola fascista*.
GIUSEPPE BOTTAI, *Incontri*.
MIRKO ARDEMAGNI, *Supremazia di Mussolini*.
GIOVANNI CASTELLANO, *Dal Risorgimento all'Impero*.
Tip. Laboremus, *La Politique Démographique du Fascisme*.
GIUSEPPE TASSINARI, *L'Economie Fasciste*.
BARILLI – MARIANI – CAGLI, *Le basi dello Stato Corporativo*.
Ed. Pinciana, Roma, "Carta della Scuola".
E. N. I. M., "La Carta della Scuola".
T. INTERLANDI, *Koleksioni « Difesa della razza »*.
Lav. italiani, *Fascismo conquista proletari*.
DR. ANTON ASHTA, *Malarja*.

O. PARATHËNIE NGA ATP

Për herë të parë që nga botimi i saj në vitin 1940, Pozicioni i Tretë Shqiptar me krenari prezanton: *Fashizmi dhe Fryma Shqiptare*. Vërtet, ky libër u la në harresë nga regjimi komunist, por tashmë ATP-ja e nxjerr në dritë duke vënë në dispozicion të publikut shqiptar përmbajtjen e kopjes së vetme nga Biblioteka Kombëtare. Kjo përpjekje e ATP-së është për të nderuar kujtimin e autorit Lazër Radi, në shenjë respekti për një individ të kulturuar, me qëllim të mirë, fisnik dhe shqiptar të denjë për emrin që pagoi një çmim të rëndë për shkrimin e tij: 46 vjet burg dhe internim në ferrin komunist shqiptar.

Lazër Radi lindi në vitin 1916 në Prizren të Dardanisë dhe vdiq në vitin 1998 në Tiranë. Ai duhej të largohej nga vendlindja në vitin 1929, sepse vëllezërit e tij refuzuan të shërbenin në ushtrinë jugosllave. Së bashku me familjen, ai u zhvendos në Shqipëri në Tiranë përpara se të vendosej në Durrës. Më pas vazhdoi studimet në gjimnazin e Shkodrës. Radi, falë inteligjencës, ndjeshmërisë dhe motivimit të tij ishte një student brilant i djegur nga dashuria për kombin e tij. Ai i dha kontribut kombit duke përdorur talentin e tij për të zhvilluar peizazhin letrar dhe kulturor shqiptar dhe arriti të bënte emër: prandaj sot mbahet mend si gazetar, poet dhe përkthyes (për shembull, ai përktheu disa nga veprat e Platonit në shqip). Por ishte edhe veprimtar politik, dëshmitar i skenave politike dhe kulturore shqiptare të viteve 1930.

I shqetësuar thellësisht për mirëqenien e kombit të tij dhe i mërzhitur nga mjerimi i popullit të tij, ai u tërhoq nga komunizmi në fillim, siç ishin shumë evropianë me të vërtetë mirëdashës të kësaj epoke. Duke qenë i vetmi student i aftë për të përkthyer shkrime komuniste nga Jugosllavia, ai u afrua nga grupi famëkeq komunist i Shkodrës, një unazë e vogël komunistësh që vepronte në vitet 1937-1938 që përhapin mes studentëve propagandën revolucionare të sjellë në Shkodër nga punëtorët malazezë. Por Radi nuk ishte naiv, as i mbushur me qëllim të keq apo mëri. Në një mbledhje të fshehtë të Grupit (ku ishte i pranishëm edhe Qemal Stafa), Radi ishte dëshmitar se si komunistët malazezë po i shtynin shokët e tyre shqiptarë të ndërmerrnin aksione “revolucionare” dhe “subversive” kundër shqiptarëve. Me fjalë të tjera, ata kërkonin që të vrisnin shqiptarë të tjerë, drejtpërdrejt përmes vrasjeve masive terroriste ose indirekt me sabotazhe dhe zjarrvënie. Kjo ishte e tepërt për Radin: familja e tij (si dhe gjithë Dardania) kishte vuajtur nga dora e jugosllavëve, dhe tani këta jugosllavë po i kërkonin të vriste bashkatdhetarët e tij! Në këtë moment ai e pa fytyrën e vërtetë të komunizmit dhe qëllimin e tij si një mjet antishqiptar i krijuar për të mirën e armiqve të Shqipërisë. Fatkeqësisht, jo vetëm komunizmi do të zbatonte veprimet e tyre “revolucionare” dhe “subversive” të vrasjes masive të stokut më të mirë e më fisnik të Shqipërisë gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe më pas, por edhe vetë Radi do të binte pre e komunizmit për 46 vjet. Në të vërtetë, zemra e tij e mbushur me pasion për atdheun e shtyu të kthehej në Shqipëri në vend që të ndiqte karrierën akademike në Romë pas diplomimit në vitin 1942.

Radi iu drejtua neoshqiptarizmit, një rrymë e cilësuar nga Ismet Toto (1908-1937) si: “një bashkërendim harmonik energjish dhe vlerash kombëtare me qëllimin kryesor forcimin e idesë dhe ndërgjegjes kombëtare, për të arritur shpejt një nivel më të lartë të pusit ekonomik. - të qenit të popullit dhe të ngrejë jetën shpirtërore të vendit në nivelin e kombeve të tjera të reja evropiane. Një synim i tillë i bëri jehonë Radit, prandaj ai u frymëzua nga autorë neoshqiptaristë si Branko Merxhani (1894-1981), një nga themeluesit e neoshqiptarizmit dhe një antikomunist (shih artikullin e tij” Pse nuk jam marksist”) dhe Vangjel Koça, bashkëthemelues i Neoshqiptarizmit, i cili do të bëhej mentori politik i Radit.

Edhe pse neoshqiptarizmi ishte në favor të monarkisë shqiptare, qëndrimi tashmë antizogist i Radit u radikalizua pas ekzekutimit të autorit, gazetarit, përkthyesit dhe veprimtarit politik neoshqiptarist Ismet Toto në vitin 1937.

Duke qenë se Lazër Radi studionte në Itali, në Universitetin e La Sapienzas në Romë në vitin 1938, ai kishte njohuri të dorës së parë të Italisë Fashiste dhe si student shqiptar 23 vjeç “përjetoi” në Itali ngjarjet e 7 prillit 1939. Për më tepër, mentori i tij Vangjel Koça ishte një nga të paktët neoshqiptaristë që u përfshi totalisht me fashizmin dhe u bë zëvendëssekretar i Partisë Fashiste Shqiptare. Prandaj, nuk është çudi që Radi shpreh një entuziazëm të tillë në librin e tij Fashizmi dhe Shpirti Shqiptar. Se si lindi kjo vepër është ende mjaft e paqartë, por ajo që është më e rëndësishme është se çfarë ka për të treguar kjo vepër.

Ai synon të nxjerrë në pah mundësinë e papritur për zhvillim shpirtëror dhe material që i solli Shqipërisë fashizmi. Edhe Vangjel Koça në parathënien e tij është në dijeni të kësaj mundësie të paëndërruar për Shqipërinë. Në të vërtetë, shumë çështje po paralizojnë Shqipërinë, por tani me fuqinë e Italisë Fashiste ato mund të zgjidhen shpejt. Vepra e Radit paraqet shpejt historinë e fashizmit, pikat kyçe dhe çështjet sociale që ai trajtoi me sukses si shembuj për t'u ndjekur për Shqipërinë. Më pas e shqyrton fashizmin nga këndvështrimi shqiptar, duke kërkuar se çfarë në fashizëm mund të kombinohet me shpirtin shqiptar, çfarë fuqie brenda fashizmit mund ta pastrojë Shqipërinë nga të gjitha gjërat që e mbajtën kombin tonë në një gjendje të prapambetur, të paaftë për të arritur asnjë gjendje të qytetëruar.

Pjesa më e madhe e kësaj pune mund të shihet si një zhvillim i temave thelbësore neoshqiptariste: largimi nga çdo ndikim helmues oriental i trashëguar nga pushtimi 500 vjeçar osman, rëndësia e organizatave rinore për të formuar një brez të ri patriotik të fortë dhe të shëndetshëm, ndërthurja e progresit material duke vlerësuar traditat lokale, Orienti vs Oksidenti, etj. Është gjithashtu një qëndrim i ri ndaj tyre, sepse fashizmi dhe bashkimi personal me mbretërinë e Italisë është korniza e re politike. Pra, mundësia për të bërë më në fund një përparim të shpejtë material të denjë për qytetërimin evropian dhe për të hequr qafe një herë e mirë të gjitha problemet që sakatojnë Shqipërinë varej nga sukcesi i fashizmit në Shqipëri. Prandaj puna e Radit rrotullohet rreth përshtatjes së Revolucionit Fashist me Shqipërinë, në mënyrë që ai të përgatiste një frymë të re dinamike shqiptare për

rininë, për një brez të ri që më në fund do të ndërtojë dhe do të gëzojë Shqipërinë e qytetëruar që shumë patriotë tanë ëndërronin dhe që Radi e skicon.

Nga këndvështrimi i ATP-së, kjo vepër është shumë e rëndësishme për të njohur dhe kuptuar më mirë një kontekst historik të deformuar aq shumë nga historiografia komuniste. Fashizmi shihej si e vërteta dhe përparimi, ose të paktën si një rrugë e së vërtetës dhe përparimit, si në Evropë ashtu edhe në Shqipëri. Ishte një Revolucion i ri që anulonte Revolucionin Francez të 1789 dhe propozonte një lloj të ri qytetërimi të frymëzuar nga elementët më të mirë të Traditës Europiane. Kjo shpjegon pse fashizmi ishte një fenomen europian mbi të gjitha, siç e identifikoi qartë autori italian Adrianno Romualdi (1940-1973). Çdo komb europian njohu diçka nga fryma e tij në fashizëm ose të paktën “fashizmat e tyre vendas” e pasqyruan atë disi. Dhe Shqipëria nuk u përjashtua nga ky proces. Prandaj, titulli i librit të Radit është një përmbledhje e përkryer e kësaj çështjeje: Fashizmi dhe Fryma Shqiptare, Fashizmi përballë Shpirtit Shqiptar dhe që i bën jehonë atij, sepse të dyja janë prodhime të së njëjtës traditë europiane. Është një aksident i lumtur që në manifestin e ATP-së “Mburoja Kombëtare”, koncepti i Shpirtit Shqiptar është ylli polar i botëkuptimit tonë ashtu siç është në veprën e Radit.

Por kjo nuk është as rastësi dhe as frymëzim i drejtpërdrejtë, është vetëm realiteti logjik që mund të zbulojë një botëkuptim i ngjashëm me rrënjë në Tradita.

Për më tepër, një ide tashmë e harruar që ATP-ja po nxjerr përmes rizbulimit të kësaj vepre është se dimensionin europian i fashizmit ishte një mundësi fantastike për Shqipërinë për t'u ribashkuar me familjen europiane. Dhe paradoksi këtu është se komunizmi i përjetuar nga Radi, megjithëse internacionalist, ishte gjithashtu shumë i ndikuar nga paranoja zenithiste jugosllave që përhapi idetë e refuzimit të Evropës dhe përqaimit të Orientit sllav të përfaqësuar nga Rusia (të cilin komunistët jugosllavë do ta riformësonin me BRSS si Orienti shpëtimtar). Në të vërtetë, ideja e harruar që rishfaqet nga vepra e Radit është se përmes Fashizmit, Shqipëria do të zinte vendin e saj të natyrshëm si një urë apo një postë e Europës në Lindje (për të bërë një analogji, Çekia ishte një post i ngjashëm në historinë e saj). Pra, ndërkohë që nacionalizmi shqiptar hodhi poshtë Orientin (në format e tij osmane apo sllave), Shqipëria nën regjimin e saj komunist e përqafoi atë dhe u bë një postë absurde e vetëizoluar e Lindjes komuniste derisa falimento kombinin tonë.

Si përfundim, këtu është për lexuesit shqiptarë një botim i ri i një vepre pothuajse të humbur, që tërboi aq shumë regjimin komunist shqiptar, sa e ndaloi dhe e burgos autorin e saj për 46 vjet. Kjo vepër ka një vlerë të madhe, sepse këtu kemi për herë të parë një përshkrim të drejtpërdrejtë nga një shqiptar se çfarë ishte fashizmi, çfarë planifikonte të bënte në Shqipëri dhe deri në çfarë mase konturet e tij ishin të përputhshme me shpirtin shqiptar. Një nga misionet e ATP-së është të nxjerrë në dritë veprat e kulturës së shëndoshë nacionaliste shqiptare të para vitit 1945 për të rindezur botëkuptimin e çrrënjësuar nga klika komuniste (diçka që dëmtoi aq shumë intelektualisht kombin tonë). Sepse kjo është një mënyrë për të njohur më mirë veten, për të rilidhur veten me prodhimin më të mirë dhe më të lartë të elitave tona kulturore, aristokratë të vërtetë të mendjes.

Botëkuptimi i tyre pasqyron shpirtin shqiptar të rrënjësuar në traditën europiane, me idealet e saj të burrërisë, të rendit patriarkal, të virtytit dhe të nderit, etj. Ndërsa botëkuptimi i promovuar nga marksistët është absolutisht i huaj për Shpirtin Shqiptar. Ribotimi i Fashizmit dhe Frymës Shqiptare nga ATP-ja është një hap i parë drejt rizbulimit të kulturës sonë autentike dhe të pasur intelektuale nacionaliste, e cila u harrua pas vitit 1945.

1. PARATHANJA NGA VANGJEL KOÇA

Vendi ynë është një lëmsh i ngatërruar problemesh: problém moràl, problém mendòr, problém politik, problém shoqëror, problém kombëtàr. Këtë lëmsh të ngatërruar problemesh ia kemi hua robërisë pesëshekullore otomane, e cila nuk është shkukur akoma nga shpirti e nga mëndja jonë. Ka shtirë rrënjë të thella në nënndërgjegjen shqiptare dhe dikush e di se sa duhet të luftojmë akoma me vétëhen t'onë që të fitojmë ndërgjegjen e vétëhes s'onë.

Arritëm të bëhemi Shtet me vétëhe, duke qenë Kombësi e jo Komb. Kombësi: gjak, gjuhë, tokë. Jo Komb: bashkim shpirtëror. Është e vërtetë se historikisht Shteti është formuar përpara Kombit. Po në kohën që u bëmë në Shtet, puna kish ndrruar. Që të mos largohemi nga Ballkàni ynë, historia na thotë se Shtetet Ballkanike para se të bëheshin Shtete ishin më parë Kombe. Si të tillë, si Kombe, u-ngritën kundër Turkut dhe u-çkëputën prej tij. S'ka fjalë se edhe në Shqiptarët nga Lidhja e Prizrenit e tëhu nisëm të bëhemi Komb dhe në ditën e madhe të 28 Nëndorit 1912, arrijtëm me përparime të shënuara në këtë udhë. Po Shteti Shqiptar, në vend që ta shpejtojë këtë proces, e ngadalësoi tepër, herë-herë e qëndroi, herë-herë e prapsi. E dëshmon tragjedia shqiptare, që nisi nga '12-a e tëhu dhe arriti kulmin e saj në 15 vjetòrin e fundit, 1924-1939. Nënndërgjegja shqiptare çeli fytn e mizerjevet t'ona pesëshekullore, që na zvarrisën në vallen e madhe e të skëtërrëshme të jetës e të vdekjes.

"Një ideal, që realizohet kollàj, është si hiri në gojë", ka thënë një teozòf i madh i ditëve tona, Krishnamurti. Natyrisht një realizëm i tillë është pa rrënja, çduket nën barrën e realitetit të ngrirë, lyp thërorira të vërteta, të gjata, të pa-prera, që të vaditin pa-rreshtur rrënjët, të rritin pemën e Ideàlit e t'a mbajnë lart në këmbë përgjithmonë. Këtë të vërtetë duhet të kemi kurdoherë para sysh në Shqiptarët, që na dhëmbet ky vend dhe e duam me tepër se vétëhen t'onë.

Ditën 7 Prill '39 historia shqiptare bëri një të kthyer të madhe. Shqipëria lidhi fatet e saja përjetë me Italinë, nën një Kurorë të bashkëtë, dhe mbeti Shtet Indipendént në kuàdrin e Perandorisë Italiane Fashiste.

Duke patur për bazë këtë realitet historik: Shtet Indipendént dhe pjesëtàr i vetë-vullnétshëm në kuàdrin e Perandorisë, në Shqiptarët, nën udhëheqjen e ndriturë të Mbretit – Perandòr e të Duce-s, dhe me ndihmën moràle e lëndore të Italisë së Madhe Fashiste, duhet të vazhdojmë udhën që kemi nisur këtu e 60 vjet më parë: të bëhemi Komb dhe ta bëjmë këtë Vend të qytetëruar e të lumtur, se kështu t'i shtiem Shtetit tonë themele moràle e lëndore të forta e të patundura. Në jetën e Shteteve e të Kombeve, që meritojnë dhe kanë vendosur të rrojnë, përpjekjet mund të ndërrojnë forma sipàs kohërave dhe rrethànave historike, po qëllimi mbetet një dhe i pandërruar: forcimi dhe lulëzimi i Shtetit e i Kombit. Për fatin t'onë të madh dhe për nder të Italisë së Madhe e të Forte, Mbreti-Perandòr, Duce-ja dhe Njërëzit që i përfaqësojnë këtu në Shqipëri na e kanë thënë dhe na e kanë përsëritur

shumë herë se, brenda kuàdrit të Perandorisë së Ré, Shqipërinë duan ta shohin shtet më vete të qytetëruar edhe Komb të lumtur e të lulëzuar. Pra, tanì puna është në dorën e ne Shqiptarëve që të vazhdojmë udhën e madhe të realizimit të Ëndrrës sonë të Madhe, që është Shqipëria jonë Indipendente e madhe dhe e përparuar.

Një të tillë Shqipëri të nésërme po përpiqet të përvijësojë edhe Lazër Radi: në këtë vepër të tij të parë, që është edhe vepra e parë në lëmin "kulturës politike në Vendin tonë. I ri dinamik vetë, me kulturë dhe intuitë për të çmuar, ka përvetuar frymën dinamike të Kryengritjes fashiste dhe këtë frymë po përpiqet t'a fusëj në realitetin shqiptar. Për ne Shqiptarët Fashisma mund të jetë një shkollë e madhe nacionalizme dinamike, sepse Fashizma, bashkë me anët e saja të përbòtshme (korporativizma), është një doktrinë kombëtare shumë e flaktë.

Nuk mund të thuhet se Lazër Radi e ka përballur problemin shqiptar në tërësinë e tij të shumë-ànëshme, po mjaftòn vetëm një sy në tryezën e lëndës që të bindet njeriu, se shkrimtari i ri ka ngajtur shumë probleme tepër interesànte të jetës shqiptare. Dhe këtë probleme i ka rrahur me një stil, që tregòn talént e kulturë, dhe me një pàmje, që e nderòn moshën e tij shumë të ré. Përvéç këtyre, Lazër Radi ka dhe një meritë tjetër: siç thashë edhe sipër, i fal kulturës politike shqiptare veprën e saj të parë, vepër që del nga një përballje e medituar e problemeve shqiptare ne sheshin e realitetit historik.

Bashkë me trajtimin teorik të këtyre problemeve, interesòn edhe zgjidhja e tyre praktike me përpjekjen edhe të neve Shqiptarëve. Djalëria nacionaliste shqiptare – dhe ka një djalëri të vërtetë nacionaliste – lé të bashkojë thellë në shpirtin e saj të djeshmen, të sotmen dhe të nésërmen në një tërësi të pa-çqitur, edhe me disiplinë të brendshme, me ndërgjegjen e detyrës e të përgjegjësisë, me frymë heroike, me ndjenjën e realitetit, lé të shkojë përpara dhe lé të përpiqet të realizojë idenë krijimtare shqiptare me frymën dinamike fashiste.

"Jeta – ka shkruar një italian i madh, Orioni – ka nevojë për një të përpjetë të pa-prerë". Një e vërtetë, jo vetëm për individin, po edhe për Kombet. Një Komb, që nuk vazhdon të ngjitet përpjetë po qëndròn në vend, vdes. Vullnëti i ngjitjes përpjetë e shpie Kombin në realitetin e jetesës së ndërgjéjshme edhe e bën personalitet të gjallë, subjékt dhe jo kujtim të historisë. I tillë subjekt – jo kujtim i historisë – duhet të bëhet dhe Shqipëria jonë, Shtet me vétéhe në kuàdrit e Perandorisë Fashiste.

-Vangjel Koça-

1.1 DY FJALË LEXUESIT

Ky libër, në vetvedi, është një parathanje : parathanja e veprës historiko-politike-shoqnore që do kryhet këtu në Shqipnjin t'onë.

Në çdo pjesë, lexuesi, do të vëjë orë, se si, pa korrigjime të shumta jam përpjekë me e shkrî shpirtin t'ime, me i shprehë dëshirat e ndjenjat e mija, me skalitë bindjen t'ime – per një qellim të vetem : Tue ndjekë shembullin e Revolucionit Fashist dhe nën hijen e lavdishme të Liktorit me përgatitë frymen e ré dinamike shqiptare.

Shqipnija, e ngrofun prej rrezeve qytetnuese të Fashizmit, do t'a bâjë evolucionin e vet : ket shteg i a cakton vet rythmi i gjallë i kohës së soçme dhe rryma e fuqishme e historis së sajë. Sot, Shqipnija do t'a bâjë kryengritjen e vet : kryengritje në shpirtë, kryengritje në mëndesi e kryengritje n'art. Ky revolucion, për Shqipnjin, është një mission : ket mission, breznija shqiptare, duhet t'a ndjihë fellë në shpirtë dhe në ndergjegje të vet.

Nësa, « FASHIZMI DHE FRYMA SHQIPTARE » është vetem si një parathânje, duhet që të tjerë, luftetar të pëndes, të bajnë me depertue mbi token shqiptare, me frymen shqiptare, klima dinamike e Revolucionit Fashist.

-L. R.-

2. RREZET E NJI AGIMI TË RI

*« Kemi hy krejtësisht në një periudhë e cila mund të
quhet ura kalimtare prej një tipi qytetnimi në një
tjetër. »*

-MUSSOLINI-

2.1 Nji perëndim fatlum

Per shum kohë i patem bjerrë të gjitha shpresat t'ona per të pa një Shqipni të ringjallun. Kujtuem se kthetrat e pergjakuna të disa politikantave tashma të falimentuem ishin bënë zotnuese të perhershme të të gjitha pasunive arbnoze: morale e materiale. Mjerimi i pakufijshem derdhej me rrëkena lotësh në çdo Kasollë e gadi në çdo familje shqiptare. Veli i mjerueshem i vajit shtrihej mbi tokën t'onë: nën peshen e tij shtypeshin, me ofshame shpirti, të gjitha shpresat e shqiptarve.

Nëper qytete e katunde, nëper fusha e male, ishin prë të gjitha fuqit, e, zëmra e atyne viseve virgjin nuk rrafte më me rythmin e vet të zakonshem. Dukej, sikur nën peshen e randë të mjerimit do të shuhej krejt bota shqiptare e, mbi të gjitha ato vorre shpirtnash, ngriheshin kufomat e gjalla, mumjet satanike, të një klientele antinjerzore e antishqiptare, e cila nën robat diplomatike të tregtarve politikanta vepruen si Juda i cili me një të puthun e trathtoi Krishtin. Njashtu bane edhe mashtruesat e arratisun të popullit shqiptar : me demagogjinat e tyne të zakonshme, ma parë e puthen popullin, mandej e trathtuen !

Ata që hiken tue e lanë Shqipnin nën gjimim të topave, ata që sot bajnë një jetë luksit të përrallshëm nëper Metropolat e hueja do të jenë pergjegjës përpara historis shqiptare : historija e jonë do t'i rrjeshtoi në vargun e trathtarve të vet...

Dirgjej populli shqiptar ! Vuente populi i shkretë ! Nderkaq, fajdexhijtë e urrejtun parlamentar, "baballaret e kombit" (sikur i quente populli me tallje), s'kishin tjetër kujdes veçse me votue ligjë që u interesojshin atyne ! Shpesh herë, pyes vehten: çfar shpirti mund të ken pasë këta njerëz ! A thue nuk u brente ndo'i herë ndergjegja !

Sa qesharak që dukeshin !

Ata ngrejshin pallate fantastike, nësa populli i shkretë dermohej nëper moçale e kasolla ; ata ushqeheshin nder ënë të porcelanta e të florijta, nësa popullit i mungonte edhe buka e misrit ; ata laheshin në kolonjë, zbukuroheshin me xhevahira : zmeralda, e diamanta, nësa populli i vorfen kalonte rrugave i zdashun dha i zdashun.

Vetem tue i kujtue, këto skena, të bajnë me t'u renqethë misht e shtatit !

2.2 Agimi i ri shqiptar

Kur i kishim humbë të gjitha shpresat, kur para tiranit do të baheshin viktimë edhe disa të rij të paktë që ushqejshin në shpirtë një qellim të vetem : *“me e permirsue gjendjen e popullit shqiptar”*, kur çdo perpjekje e jona mbahej donkishoteske, kur politika shqiptare ishte tue pësue permbysjen e vet dermuese e perfundimtare, kur gjendja e jonë ekonomike kishte arrijtë në fijen ma të hollë të pënit dhe pritej që të këputej : në një mëngjes të kulluet Prilli, një Ushtri e lumnueshme dhe vllaznore, kaloi Adriatikun e kalther, dhe, zbriti nder brigjet e rrmueshme të tokës Arbnore per të sjellë një rregull të ri e një drejtësi shoqnore e njerzore të dëj per një popull të shumvuejtun si ky i joni.

Nuk mund të pritej mâ !

2.3 Mussolini dhe Shqipnija

Grabhmat e fundme, gjimimet e fella të shpirtit që gufojshin prej një mjerimi të pangushllueshem e preken në zëmer Atë që me Fashizmin krijoi Doktrinen e vertetë të popullit. Benito MUSSOLINI, bir i një familje gjeneratash proletare i cili qysh në rinin e vet ma të parë provoi të gjitha mundimet e vuetjtjet ma të vështira që jeta mund t'i japij njeriut : e kuptoi thirrjen e një populli krenar në vetvedi e të një toke të pasun por të rjepun dhe të plaçkitun. S'ka shqiptar që të mos t'a dijë se si Mussolini sa e sa herë ka marrë pjesë nder gëzimet e idhnimet t'ona ; sa e sa herë ka flijue kafshaten e gojës së popullit të vet per t'i ardhë në ndihmë nevojave të popullit shqiptar. Por, të gjitha ndihmat kalojshin në heshtje : në heshtje sosshin nder bankat e Zvicrës, ç'Anglis, të Francës e t'Amerikës... nësa populli per të cilin ishin dergue ato të holla e ato ndihma, dirgjej i uritun dhe i dispruem pë jeten e vorreve shqiptare.

Vet Mussolini, në një fjalim të mbajtur atje në Romë, perpara perfaqsesve të Shqipnis, u shpreh në ket mënyrë : *“Ju e dini se umë tash sa vjetë jam tue i ndjekë të gjitha perpjekjet e popullit t'uej dhe kam kerkue gjithnjë me i ardhë në ndihmë nevojave të tija”*. Nuk mund të dyshohet në dashunin e sinqert të DUCE-s.

2.4 Besimi i popullit

Në një kangë popullore, të lindun mbas ngjarjeve të 7 Prillit, vërejmë një besim të bindun e të fellë të popullit — per një mirqenje të pergjithshme të krijueme prej Fashizmit. Populli beson në frymen qytetnuese që do të pershkohet në tokën t'onë të lanun mbas doret. Spikatë, sidomos, premtimi i madhnueshem i Mussolinit :

"Ç'se të jetë Roma të kjoftë bajraku".

Këshilli i Naltë Fashist, në mbledhjen e vet të jashtzakonshme të 13 Prillit, mori ket vendim : *"Këshilli i Naltë Fashist çfaqë se Italia Fashiste është në gjendje, me njerzit e vet e me armet e veta, me i a garantue popullit të vjeter e kreshnik shqiptar rregullin, respektin e çdo besimi fetar, perparimin qytetnues, drejtësin shoqnore e, me mprojtjen e perbashket të kufijve, paqen".* Gjindemi perpara një së vertete të pamohueshme : Fashizmi e ka percaktue kjartaz qëndrimin e vet dhe rrugen që do të ndjekun : të gjitha besimet me i respektue me një kujdes të posaçem ; me shenjue një rregull të ri shoqnuer e politik të zotin me perballue të gjitha vështirsinat e pengesat dhe me e naltësue vendin kah një e pritme pune e paqe.

Realiteti i sotshëm e verteton ket besim të popullit.

2.5 Gjurmat e një qytetnimi të ri

Natyrisht, do të ket ndonji të cilit politika fashiste nuk do t'i pelqejë, sepse nuk i intereson : do të jenë satelitet e shuem dhe të kalbun të regjimit t'arratisun ! Ata mund të disprohen ! Dhe kanë të drejtë me u disprue se nuk u "shkon mâ kungulli përmbi ujë". — Ata nuk do të munden mâ me spekulue në kurrizë të puntorit e përgjithsisht në kurrizë të popullit shqiptar. Ata mund të jenë të paknaqun, por, kurrsesi puntori shqiptar: per të cilin do të ket punë të perhershme. Sa e sa tokë janë të lanuna djenë : ato nuk kan per të qindrue gjithnji n'at gjendje. Malsoret e fshataret jetojnë në një mënyrë të mjerueshme : nuk kanë per të jetuem ma ashtu, do të ngrihen ndertesa të reja, të vogla ndoshta, bor, të dêja per me banue njerzit në to. Shum fshate janë shkëputë prej jetes shqiptare pse u mungojnë mjetet e udhtimi dhe sidomos rrugat : do të kryhet një rjetë e persosun rrugash që kanë per të lidhë çdo fshat me qytet. Neper qytete mungon uji i pijshem e sa e sa punë të tjera qytetnuese që do të bahen në Shqipni. Kjo sypermarrje vigane kerkon një punë të pashtershme.

Prandej, është e nevojshme që në çdo shqiptar të ngjallet instinkti i punës : me punue me ndergjegje e me nderë, pse, çdo punë e kryeme është e dobishme si per interesin vehtjak ashtu edhe per interesin e pergjithshem. Puna është një forcë krijuese: është nana e të gjitha të mirave. Shteti Fashist, e konsideron punen, nën të gjitha trajtat e veta të ndryshme, si një DETYRË SHOQNORE. Detyra e çdo njeriut është puna : çdo njeri duhet të jet puntor : të gjith duhet me punue. Puna, ashtu sikurse e don Fashizmi, nuk është një "denim", nuk është një mjet skllavnimi që priret kah të vështirsuemit e jetes ; aspak ! Perkundrazi, Fashizmi, e mban punen si një perpjekje të perditëshme persosmënije që ka per qellim me i sherbye sa ma mirë interesave të nalta Kombtare. Puna nuk duhet t'urdhnohet, ajo duhet të dalin si një fakt i vetvetijshem, si një ndjenjë nxitëse e shpirtit : puna duhet të na bahet si një instink. Duhet të punojmë të gjith, pa ndryshim moshet e pa ndryshim klasash : energjit e çdo nenshtetasi fashist duhet të derdhen në punë : në një punë të frytëshme. Kjo është gjurma e qytetnimit që mvaret prej nesh.

2.6 Statuti Themeltar

Rilindja Shqiptare, e vendosun nën shenjat e Liktorit, ngarendë e fuqishme drejtë fateve të veta ma të nalta. Per t'a dergue popullin shqiptar, fisnik dhe trim, drejtë kësaj drite jetëdhanëse u deshten dhe do të duhen shumë flijime e shumë kujdese.

Italijskaja Faschiste nuk do të kursejë asnjë sakrificë.

Ket shpirt bujar e difton, me një dashuni atnore, vet Mbretiperandor i cili tue e pasë parasysh nevojën e madhe të Rilindjes s'onë, tue na e dorzue Statutin Themeltar u shpreh kështu : *"Tue marrë parasysh se për t'i arritur përparimit është e domosdoshme me caktue strukturën e shtetit në përshatje me interesat ma të nalta Kombtare, kemi vendosë me i dhurue popullit t'Onë të dashtun shqiptar një Statut Themeltar, si peng të dashunis s'onë e të kujdesit t'onë atnuer"*.

Statuti Themeltar i Mbretinis së Shqipnis është një shprehje e kulluent e ndiesive ma të përzhëmerta që burrojnë prej shpirtit të popullit italian. Ky popull, mik e vllá, në sa e sa rasa e ka çfaqë me fakte seç ndjenja bujare e frymzojnë kundrejt vendit t'onë e kundrejt popullit t'onë. Statuti i Rì është një gur themeltar i nderteses së Shqipnis së Rilindun.

Tue i ndjekë gjurmat e natyrës shqiptare, tue i u përshatë nevojave ma të fella të vendit, i u dha Shqipnis, edhe një herë, forma qeveritare tradicionale : forma Monarkike : *"Shteti Shqiptar drejtohet prej një Qeveritje Monarkike, kushtetore"*.

Ket Statut e kanë para sysh të gjithë shqiptarët dhe prandej nuk e shof të nevojshme të ndalem në të gjitha nenet e tija. Do të permendi vetem disa pika, ato që na e mbushin zëmren me një entuziazem të papershkrueshem dhe nder të cilat pasqyrohet bujarija e Italis Faschiste që ka vendosë me na nderue e me na naltësue në shkallen e një Kombi me të drejta e me tradita shekullore.

Neni i dytë thotë : *"Flamuri Shqiptar është i kuq me Shqiponjen e zezë dykrenshe në mes e me shënjen e Faschit Liktor"*. Flamuri i Kastriotit vazhdon triumfalisht valimin e vet krenar neper thepat e lavdishme shqiptare të martirizueme : të laguna me lot zëmre e të freskueme me ofshame të fella shpirti.

Neni i dytë : *"Gjuha zyrtare e Shtetit është Shqipja"*. Gjuha Shqipe, ajo gjûhë që është e ambël *"porsi kënga e zogut të veres"*, që kumbon aq freskueshem në gjuhen e lirikve t'onë, që është aq e fuqishme dhe dermuese në gjuhen e epikve shqiptar — gjuha, shëji dallues i

çdo kombi, elementi mbi të cilin bazohet jeta e ji populli — na është njoftë e lejue si gjuhë zyrtare.

Neni i tretë : *“Të gjitha fetë janë të lejueme. Ushtrimi i lirë të kultit edhe i praktikimit të jashtëm është i siguruem, në përshtatje me ligjet”*. Kjo është një nder pikat ma delikate per rregullimin e harmonijshem të jetes shqiptare. Por, Fashizmi ka respektin ma të madhin per të gjitha fenat : Per Kristianizmin është kenë djepi e per Islamizmin është mprojtësi ma i flakti. Kur Benito Musolini vizitoi Libien, me 17 Mars 1937-X V, popullata myslimane i dhuroj në shëj të mirnjoftjes së vet ma të fellë *“SHPATEN E ISLAMIT”*.

Vazhdimisht, të gjitha nenet e tjora, prekun nervin e jetes shqiptare. Të gjith kan per qellim të miren e rregullimin sa ma të plotë të jetes s'onë Kombtare. Populli i kësaj toke të vuejtun do t'i jet mirnjoftës vetem shpirt-madhsis së DUCE-s i cili ushqen ndjenja aq bujare per të.

2.7 Prona dhe puna

Në Regjimin Fashist, të gjitha klasat, kanë *“detyra e të drejta”*. Kapitalet, per shembull, detyrohen me prodhue e mos me fjetë dhe, prodhimi i tyne nuk duhet të ket per qellim të parë *pasunimin e interesit personal të kapitalistit* : i tanë prodhimi duhet të perdoret si shtim pasunije në dobi të kolektivitetit Kombtar.

E shof të nevojshme me e diftue seç qindrim mbanë Shteti Fashist kundrejtë pronarit (kapitalistit) dhe puntorit. Po drejtohem i kah statuti themeltar i Mbretnis që të shofim seç thotë per çeshtjen e pronës : *“Të gjitha pronat, pa asnji perjashtim, janë të padhunueshme. Me gjithate, kur e kerkon interesi botnuer i vertetuem ligjisht, mund të cedohen tamësisht ose pjesërisht, me një shperblim të drejtë në pajtim me ligjë”*.

Tue vërejt legjislacionin Fashist, shofim, jo vetem të drejtat e pronësis por edhe detyrat e saja : e, janë shum ligjë që e rregullojnë ket çashtje. Kështu, vërejmë se prona nuk është vetem si një zotnim i thjeshtë mbi gjanat, nuk është vetem një burrim pasunije nga pikpamja vehtiake, por është si një DETYRË kundrejt Shtetit. E Drejta mbi pronësin, si mbas Fashizmit, i ka burrimet e veta n'arsyena morale e shoqnore ; kurse u vihet mangut këtyne dy arsyenave *pritet e drejta e pronësis*. Per shembull, një njeri që do me zhgattrrue një sënd vetem pse është i *tij*, ose don me e lanë djerrë një tokë vetem pse ashtu i a don qejfi, si mbas Fashizmit, e rrëzon të drejten e vet t'arsyeshme, u vjen mangut arsyenave etike e shoqnore të cilat perpara e perligjshin perpara kolektivitetit Kombtar. Kështu, një pronar, nuk është pergjegjes vetem er damet që i shkakton të mirës publike në mënyrë të drejt per së drejtëshme, por, edhe per damet që i shkakton në mënyrë të shdrejtë, indirekte, p. sh. tue e lanë tokën pa punue. Fashizmi e respekton *pronën*, i respekton t'ardhunat që kjo mund t'i sjellij : *por, muk lejon n'asnji mënyrë që ato të veprojnë në dam t'interesit Kombtar*.

"E drejta" e puntorit është që të ket një pagesë të mirë: një salar të pershtatshëm me punën që kryen e që të mund t'i plotsojë nevojat jetësore ; me pasë një sasi oresh të caktueme, mandej, me qenë i siguruem prej rreziqeve që mund t'i shkaktohen në punë e sipër, me e sigurie pleqnin dhe me pasë një punë pak a shumë të qindrueshme.

"Detyra" e puntorit është me punue me ndergjegje e vullnet.

Asht e para herë që kjo rrymë qytetnimi po perhapet këtu në vendin t'onë : e para herë që kjo dritë njerzore deperton në token shqiptare.

2.8 Vegimet e horizonteve të reja

Rinija shqiptare duhet të ndizet në lideat e skuadrizmit Fashist, t'armatohet me frymen dinamike të Kryengritjes.

Perpara, rinis shqiptare, i premtosh gjithshka e, nuk i epej kurrëgjja ! Sunduesi qesharak e një sundim i tiranik, pati paturpësinë me persëritë sa e sa herë me buzë e veta gjakëpirëse : "*! tanë kujdesi i jem i kushtohet rinis...*" E, çfarë kujdesi ka dftue ai për rinin ? S'ka pas dftue asnjë kujdes ! Ai për rinin nuk ka ba asnjë sënd ! Prandej, do të kishte bërë më mirë sikur të kishte vënë për motto të veten: "*! tanë kujdesi i jem i kushtohet shtypjes ma dermuese të rinis !*". Çka mund të bante për rinin ai që së bashku me ministrin e mbrendshëm e konsiderojshin si *element të rrezikshëm* ? Ai e konsideronte rinin si një element turbullues e prandej duhej dermue, i duhej shtypë koka si një kulshedre me gjuhë të zjartë.

Kujtoi tirani se tue e vrë Avni RUSTEMIN, simbolin e rinis shqiptare, vrau të gjitha hovet e rinis s'onë ! Perkundrazi gjaku i Avni RUSTEMIT i Luigj GURAKUQIT e i shokve të tyre e kishte ushtimen ma të fellë nder dejt t'onë. Porse, Forcat t'ona ishin të pakat ! Ato shtypeshin e vdisnin para se të lindshin : squetsija e tiranit të kuq ishte drejtue kah dy kujdese të mëdha:

- 1) me i grabitë arkat e shtetit e
- 2) me e shtypë rinin sa më tepër !

Sot, perkundrazi ! U hapen dritoret e mëdha : përtej tyre shkelqen një dritë e madhe, shperthejnë hovshëm kanget e ndezuna, në flakën e Idealit, flakron në horizont kanga e "Rinis", pertrihen energjit ma të reja, e, në shpirtin e çdo njenit lulzojnë burbuqet freskuese

të shpresave ma t'ambla. Sikur një bujk i cili tue ndëjë pranë arës së vet, dehet në knaqsi tue vërejt purpurin e florijtë të kallxave, njashtu edhe prindes, sot, i bahet zëmra mal, tue i pa, fëmijet e tyne, frytin e dashunis së tyne, kah marshojnë me hap të sigurt. Prindja e dijnë se ky marshim është sigurija e zmadhimi i Atdheut Fashist...

2.9 Një fitore e ré

Çdo manifestim shenjon një fitore të ré nga pikpamja e përgatitjes së rinis : një fitore shpirti e besimi, një fitore lumnije ushtarake, një fitore paqe e pune. Tashma rinija nuk është vetem një simbol i thatë force, jo ! ajo tashti është forca vet, bile, ma tepër se forcë : është mishi e gjaku i Kombit t'onë të Rilindun. Në të është e mëshefun shpresa e s'arthmes premtuese.

Perpara u digjshim për një Ideal. U digjshim pse na të rijs i kemi ligjet t'ona ma tepër në gjak se sà në mënde. Ishte vet shpirti që na e kerkonte : ishte vet hovi rijnuer që na detyronte të veprojsim për një qëllim : për t'arrijtë një cak ! Çfar qëllimi e çfar caku duhej t'arrijshim na që na kishin ngujue ndër pranga ! Çfar inisjative mund të merrshim ?

... të gjitha energjit t'ona derdheshin e kalbeshin nën peshen e mjerueshme të shtypjes ! Treteshin, njashtu si tresin lulet ndër fusha... Ky ishte fryti i "*tanë kujdesit*" të kushtuem rinis !

Në Regjimin Fashist Rinija nuk konsiderohet rrezik ! Ajo, sot, mbahet si një forcë mbi të cilën i ka mbështet Kombi të gjitha shpresat e veta. Mussolini, me bashkpunimin e rinis, nisi veprimtarin e vet. Rinija Fashiste, entusiaste dhe e fortë, krijoi Imperatorin dhe e naltësoi prestigjin e Italis në dinjitetin e sotëm si një ndër shtetet ma të para e ma të forta t'Europës. Rinija shqiptare gjindet në ket kuader rinije.

Po shofim se të gjitha shtetet po digjen ndër Idealet e veta, me gjakun e me historin e tyne : do t'ishte mëkat, prandej, që na, Rinija Shqiptare, të qindrojsim në dritore tue bënë "seir".

Sot, kemi një Ideal, kemi një qëllim.

2.10 Pamja e Shqipnis së ré

Mbrenda një kohe të shkurtë, të sundimit Fashist, Shqipnija mori një fëtyrë të ré : ajo është tue marshue drejtë një perparimi të pashpresueshem. Ky shndrim i tashem material duhet të ndiqet edhe prej një shndrimi tjetër : prej shndrrimit moral, shpirtnuer. Transformimi moral e material duhet të shkojnë paralel, pa u shkëputë prej njëri tjetrit, për në daçim me i a arrijtë një qytetnimi të plotë dhe jo të syperfaqshem.

Partija Fashiste shqiptare, që është gjithnjë e zgjueme, do të vërej e do të perfshijë te tanë jeten shqiptare. Veprimtaria e sajë do të jet e drejtueme kah mirëqenja e popullit dhe nuk do t'i hikun asnjë spekulim e asnjë dallavere që të jet në dam të se mirës Kombtare. Kapitalistat, puntoret, të rijt e të dy sekseve, e tanë jeta e Kombit do të pershkohet medoemos nepër organet e Partis: Ajo do t'i organizojë dhe do t'i drejtojë kah një harmonizim i përshtatshem Kombtár. Shqipnija e ré ka një dukë dinamike të përshtatun me kohen në të cilen po jetojmë.

2.11 Detyrat e çdo shqiptari

Detyra ma e para dhe kryesore e çdo shqiptari është që të marrin pjesë me të gjitha energjit e veta në ndertimin e ndertesës së ré shqiptare ku arkitekt do të jet vet Mussolini.

Dyert e historis, që aq me lavdi po hapen perpara gjeneratës s'onë, duhet të jenë fletet ma të shkelqyeshmet të historis s'onë Kombtare. Te ruhem i vetem që të mos bijmë në hypokrizi dhe demagogji : është ma e mirë dhe ma e ndershme që të mos bajmë kurrë se sa të bajmë vetem prej frigës ose për ti i a bâ qejfin filanit o fistekut. Shprehja e çdo puntorit, i çfardo pune qoftë, lypset të jet fashiste : më qenë fashiste do të thotë me qenë e singertë dhe e ndershme.

Shprehja e një të riut, sot, duhet të jet heroike — e në heroizmen e vet le t'i ndezin agimet ma të ndritshmet të një ardhmëniej vertetë fatlume për të gjithë popullin shiptár.

3. DY PROFILE

« Lufta e jonë është më e pa evarijshmja por, është më e bukura sepse na detyron me u mbështetë vetem nder forcat t'ona. »

-MUSSOLINI-

3.1 MUSSOLINI

Koha, shekujt e ardhshëm e historija do t'a paraqesin me saktësin e plotë e në madhëni e meritueshme fëtyren e ndritun të Benito MUSSOLINIT. Gjeneratat e reja që do të lindin do t'a studjojnë ket kolos të shekullit e të Kombit. Idealin që ai i frymzoi popullit, do t'a dashunojnë me dashuní fanatike. Në veprimtarín e tij do të gjejnë shkëndín e zjartë, do të frymzohen me gjallnin e pathyeshme të vullnetit Fashist e Revolucionar e do të fluturojnë, me një realizëm karakteristike, drejt horizonteve të fitimshme gjithnji ma të reja.

Nuk jam tue profetizue !

Aq ma vigane e madhështore na del figura e “Burrit të Vullnetit”, kur mendojmë se ai që drejton fatet e Italis e të Shqipnis me squetsi e ndergjegje e që me Doktinen Fashiste krijoi ma të bukurin e ma të madhin fakt historik — e filloi punen si një puntuer i thjeshtë.

Në fillim punoi nder ofiqina, ma vonë u bâ mësues. Gjatë veprimtarís si mësues vuni oré se sa e vështirë dhe delikate âsht detyra e mësuesit të cilit Kombi i a lëshon në dorë rritjen e gjeneratave dhe edukimin e tyne me një edukatë të mirë e të shëndoshtë.

Në nisjen e vepres së tij ndertimtare gjeti shum pengime. I u shkaktuen në shpirt shum dhimba e shum mundime. E pengojshin të gjith ata shpirtin të kalbun të rangjeve pseudointelektuale e pseudoaristokratike: mbeturinat e mjerueshme të një degjenerimi të mykun të caktueme per t'u zhdukë ma vonë. Mussolini nuk u ligstue. Ai nuk u perkul e as nuk u thye perpara së keqes e para padrejtësis së turpëshme. Shi n'ato çaste kundreshtimi vullneti i tij dhe dëshira e tij çfaqeshin edhe ma të zjarta edhe ma titanike sepse ai ishte i sigurt se *fitorja gjindet në krah të së vertetës e të së drejtës.*

Vuejtjet e fillimit, perpjekjet e mëdha per egzistencë mjerimi tronditës që iu shkaktuen tue i pa grahmat e falimentimit politik dhe ekonomik t'Italis ia shtuen energjinë e rrebtë të karakterit, e forcuen me një besim të patundun në fitore dhe i a vërshoi shpirtin një mirsi engjujsh: zêmra i u mbush me një dashuní njerzore të pakufijshme.

Mbi çdo problemë të jetes së pupullit që i paraqitej mendonte fellë e ngultas : kështu u pasunue me një eksperiencë të begatshme e me një njoftje konkrete të gjithshkafës. Qe pse gjeni i tij i zgjuem i kupton të gjitha problemet sado të ngatrrueshme dhe i zgjidh me një veprim të gatshëm e me vullnet hekuri. Mussolinin e ndihmon edhe një faktor tjetër: *ai ka dijt me ndigjue me bindje çdo urdhun të drejtë e t'arsyeshëm, prandej, sot, gjerarku i gjerarkëve, din edhe më komandue ma së miri.*

Asht e kotë me i bëlbëzue disa fjalë të thata për me tregue madhnin e vertetë të këtij Njeriu. Kur po mendohem çka të shenoj ma parë — shtangothem - përpara mrekullis së perkryeme e të njisis së plotë që gjindet në mes të Mussolinit e të një Epokës së tanë.

Krijues i një fenomeni shoqëror të vlefshëm e të dobishëm, jo vetëm për popullin Italian, po, edhe për atë të të gjithë botës, zbuloi, cilsoi dhe çmoi të gjitha ndergjegjet njerzore ; i naltësoi të gjitha motivet ma bujare që lindin e jetojnë në zemër të njeriut.

Nuk mund të shenojmë këtu as një atom të vepres gjigante e ringjallse të kryeme prej Tij : me përfshi të tanë shpirtin organizativ me baza drejtësisht romane e me shenjue mëshiren bujare të zemrës së tij naltësisht kristiane e njerzore. Hylli Mussolinian shkelqen me një dritë të kuartë sidomos pse ai është perkrahësi i massave puntore.

Te tana kjo cilsi i ka shprehë me vepra të kuarta këtu në vendin t'onë. Mëshira e drejtësija romake e Mussolinit është derdhë me hove ngushlluese mbi popullin t'onë. Askush ma tepër se shqiptari nuk mund t'a kuptoi zemërgjanësinë Mussoliniane.

Ndër kjo kohë të turbullta — syt e të gjithë botës janë drejtue kah MUSSOLINI. Te tanë popujt me të rrahun zemërë presin fjalën e Tij. Duket qartazi se ndër duert e Tija është qëndra e gravitetit e të tanë politikës europiane. Por, populli Italian është i pajisun me një shpirt të gjatë e fellësisht njerzuer. Prandej, edhe ndër kjo kohë të turbullta ndër të cilat paniku i tmershëm frigson të gjithë popujt, populli italian, vazhdon punën e vet me një qetësi të mrekullueshme. Punon i qetë pse ai ka besim në DUCE-n i cili është një siguri për të gjithë.

Na, që patëm fatin me u rrjeshtue si Mbretëri Indipendente nën kuadrin e Imperatoris Fashiste, me qenë nën mprojtjen e drejtë për së drejtëshme të DUCE-s, kemi shpresë e besim të paperkulshëm në Mussolinin. Edhe na po presim, si i tanë populli italian, *vendimin e tij*, pse jemi të bindun se në drejtimin që do të na caktojë gjindet fitorja përfundimtare: **VENDIMI I MUSSOLINIT ASHT PERKUFIZIMI I FITORES.**

« PANORAMA E REVOLUCIONIT FASHIST »

3.2 Agimi i levizjës

Procesi historik sikurse ai i natyrës — *natura non procedit per saltus*, - nuk zhvillohet me shkapercime të paprituna, por, janë disa arsye që e shkaktojnë e që i japin një karakter vazhdueshmëri të natyrshme. Kështu, tue hjedhë shikimin t'onë në faktin e kryem të revolucionit Fashist, vëjmë oré, qysh n'origjinë të tij, një serí faktesh morale e materiale që e shkaktojnë : gjejmë disa arsye të forta të cilat e bane me shperthye.

Le të kemi parasysh Italinë parafashiste : Italinë Liberale. Kjo Itali me liberalitetin e vet ishte tue e çue Kombin në rranzen e një zhgatrimi perfundimtar. Zotnonte një kacafytje e hatashme pasionesh dhe ideologjinash, një konflikt i pergjakshem interesash personale. Per interesin Kombëtar s'i shkonte kuj neper mend ! Nën ket ekspozitë të mjerueshme u zhgreh flaka dhe në shpirt t'Italianve nisi me lind ndergjegja revolucionare.

Nder kësi epokash t'errta nder të cilat kacafyten dy botna : bota e vjeter dhe bota e ré, — mbështiellet djepi i perpjekjeve të mëdha historike. Kto epoka sherbejnë si një kohë tranzicioni, shkapercimi, prej një gjendjeje në tjetren ! Pra, shenjat e para të një kryengritjeje paraqiten në shumë trajta : shejat e jashtme të dukshme, që rrenohen e që kalben dalë nga dalë ; shejat e mbrendshme, forcat morale që ligshtohen dhe rrëzohen per dhé si një trup i vdekun. Kta elementa i japin hov një rryme tjetër : një fuqije kunder-reaktionare. Lindin Ideale të reja, tendenca shëruese të tjetëra. Dhe, ata që ma të paret e kuptojnë ket të rame, ket dekadencë, janë gjithmonë disa pak vet : jan ata ma të squetit që e mishnojnë një revolucion, që me shpirtin e tyre shprehin vullnetin e krejt një Kombi.

Gjithmonë pakica, gjithmonë ajo pjesë që e kalon nivelin e pergjithshem të shumicës : *ajo prine nder shtigjet e ardhmen së panjoftun*. E dijmë se shumica e popullit, shkaputet prej politikës, ajo nuk ban politikë, — ajo vetem vëren seç po ndodhë : dishron sidomos të dijë perfundimin. Kurse pakica, ajo e ban politikën. Pakica e ndergjegjshme hjedhet nder gremina, hjedhet nder germadha, dhe aty fillon rindertimin ! Por, per fatkeqësinë e madhe të popujve, nder kësi rrethanash të turbullta të jetes kombtare, perfitojnë disa tipa të maskuem të cilët posa t'a marrin sundimin në dorë i permbysin të gjitha Idealet e premtueme, dhe fillojnë politiken e interesave të veta : politiken e pasunimit, politiken e grabitjes dhe politiken e vrasjeve. Ja, në ket mënyrë vepronte n'Itali shteti kinse liberal ! Mussolini tue folë mbi ket tip shteti tha : *“shteti liberal është një maskë mbas së cilës nuk mëshifet asnjë fëtyrë”*.

3.3 Arrijti çasti...

Shperthimi i Luftes Botnore i solli Italis një të mirë të paharrueshme : zbuloi masken e të gjith politikantave hypokrita dhe kështu populli italian pau nën driten e një kjarësije të kulluet se cili e donte të miren e Atdheut dhe cili jo ! Kësaj here i u prë fati demagogjinave false të tregtarve liberala. Prej Milanos hovi kushtimi i rí dhe i fortë : *"Arrijti çasti i jonë"*. Kjo ishte grishja e revolucionarve të rij të vendosun e të bindun per t'i sherbye çeshtjes s'Atdheut. Me ket thirrje, Benito Mussolini, deshti me imponue vullnetin e vet dhe me kunorzue fitoren e fillimit revolucionar italian të shekullit t'onë. Qysh prej këtij çasti filloi vepra realizuese e popullit. Ma vonë, mbassi Italiya hyni në luftë, u pa kthielltas se revolucioni ishte në kambë : perfundimi do të sjellte jo vetem fitime materiale e toksore, por, do të sjellte edhe triumfin e vlerave spirituale per të cilat Italiya e atëhershme kishte nevojë të madhe.

Mussolini, patriot, kryengritës dhe dashunues i popullit, ishte frymzuesi i kësaj levizjeje dhe i këtij revolti Kombtar. Qysh me 1914, me anen e gazetes *"Popolo d'Italia"*, DUCE-ja percaktoj shtigjet e veprimtaris, drejtimin e politikës së jashtme e të mbrendshme. Ky Njeri që qysh atëherë mujti me e imponue vullnetin e vet, me e futë Kombin në një luftë e cila ma vonë u kunorzue me fitore të plotë e të shkelqyeshme, nisi me i vu në zbatim edhe pikat e tjera të programit të vet. Që në ket kohë, rryma e ngjarjeve, që do të perfundojshin me marshimin mbi Romën, mueren një rrugë të percaktueme mirë.

3.4 Lufta e sotëshme - Revolucion i nesërm

Italiya u fut në luftë, jo vetem per të pushtue tokat e robnueme prej Austris, por, ma teper, per të krijue bazat revolucionare të popullit : per të ba me kalue prej një Kombi të turbulluem në një reaksion shpirti. Mussolini, tue i u drejtue Fasheve të Luftimit, qysh atëherë u tha: *"na, na nisemi prej shtreses kombtare, prej luftes, prej fitimit. Na misemi prej politikës së nderhymijes, Na, partizanet e nderhymjes, Na jemi të vetmit që n'Itali kemi të drejtë me folë per revolucion"*.

Qysh me 1915, Mussolini, krijoi fashet e veprimit revolucionar : por, Partija e formueme në ket kohë ishte e perzieme, gjindeshin mbrendë elementa nga të partis Kombtare dhe të Partis Socialiste por antar t'interventizmit. Ndonse elementa të perziem, kishin një qellim të perbashket : permirsimin e fitoren e Atdheut.

Ndryshimi ma i dukshmi shifej në mes të neutralve dhe t'interventistave. Neutrallet paraqiteshin si shpirten mohuesa, konservator dhe egoista ; interventistat, perkundrazi, çfaqeshin me një shpirt aktiv, pushtues, kryengritës, mprojtës të vlerave jetsore e ndertimtare, me besim e vullnet. Nësa neutrallet dojshin me e lanë që çeshtja të shkonte në rrugen e vet pa e trazue kush ; interventistat kerkojshin një nderhymje të shpejtë, —

pikpamja e tyre ishte si ajo e një rinije të ndezur : ishte si një pikpamje veprimi e luftimi. Fashizmi, në këtë kohë, nuk ishte një Doktrinë, megjithatë fashistat kishin vendosë me e krijuar historinë qysh me bazat e para ; donte me e ngjallë Kombin, me e rritë Atdheun pa pyet se sa do t'i kushtonte, sepse një rini e pajisur me Ideal heroik e luftetar, e pajisur me një dinamizëm t'amshuem, din të vdesij: *nuk ka vdekje më të bukur se ajo për ATDHË.*

Njikshtu filloi veprimtaria kryengritëse në Itali. Me këtë moral heroik, Mussolini, e frymzoi pjesën më të madhe të popullit të vet e në një mënyrë të veçantë rininë. Mbas kësaj pregaditjeje revolucionare, hyri në skenë Partia Fashiste: MREKULLIJA POLITIKE DHE IDEOLOGJIKE E SHEKULLIT TË NJIZETET.

3.5 Kushtetuta e Partisë

Sikur mbi një syperfaqe uji mbi të cilën, mbassi të hjedhet një gurë formohen rreth që vijnë gjithnjë tue u zmadhues me përpjestime të mëdha, — njashtu në Itali, Ideja Fashiste, erdhi tue u shtrë nder të gjitha dejt e Kombit. Nuk u lyp një kohë e gjatë për t'u kuptue : të gjitha shtresat e popullit, shumë shpejt, e përvehtësuen Idealin Fashist dhe Fashizmi mbrenda një kohe të shkurtë e mori fuqinë në dorë.

Gjatë formimit dhe të shndërrimit të Fashizmit në një Parti të rregullshme, ndeshim nder shumë faza shkapërcyese. Pagzimi i parë me emrin "*Fashet e Luftimit*" u bë në mbledhjen e 23 Marsit 1919 në Sheshin San Sepolcri të Milanos. Për këtë datë, në një artikull të gazetës "*Popolo d'Italia*", Mussolini shkruante : "*Me 23 Mars Anti-partia do të formohet ; do më thanë se Fashet e Luftimit po krijohen, kështu duhet të përballojnë dy rreziqe : mizozncizmin e së djathtës dhe atë zhgatërrimtarin e së majtës*".

Mbas "Mbledhjes" së Milanos, u vendos, që të shpërndahej nëpër antar nga një "leter-njoftim", mbi të cilën shenjohej një rregullë e vetme : çdo antar që nuk paraqitej tri herë rrjesht në mbledhje, përjashtohej, automatikisht prej Partisë. Medoemos, duheshin marrë këto masa sepse Fashizmi tashmë duhej të zbatonte krejtësisht programin e vet për rindertimin e Kombit. Asht e vertetë se Fashizmi ende nuk ishte në fuqi, por, kishte një influencë shumë të madhe në jetën e Kombit.

Sikurse e kemi përmendë edhe më në altë, programi Fashist, ishte një program aktiviteti ; ai, do të luftonte kundër Ideologjinave antikombtare, kundër ideve demokracitokobolshevike, kundër borgezisë, kundër demagogëve e filistëve të një jete të rahatshme që rrezikojshin qenjen e Kombit. Vetëm ata kishin këtë frymë, vetëm ata që ishin të pajisur me një shpirt sakrificë e vullnet veprimi mund të qëndroshin në Parti. "*Në Fashet e Luftimit — tha Mussolini — grumbullohen spontanisht të gjithë ata që vëjnë prej smundjes së shkaktuar prej kategorive të vjetra e prej mentaliteteve të vjetra*".

Duhej një pregaditje e shëndoshtë : Fashet duhej t'ishin gadi për të luftue. Ky është morali heroik, *“me jetue rrezikshem”*, burruerë prej “Interventizmit” që u bë Ideali i Fashizmit. *“Për të dijt me levizë elastikshem në realitet, tue i u pershtatë realitetit e tue i a pershtatë realitetin fuqive t'ona, duhet me e ndi në gjak aristokracin e vogjlis e cila nuk kerkon popularizim... Fashizmi është një levizje dhe jo një qëndrim ; është një luftë që vazhdon dhe jo një pritje e pafryt”*.

Fashistat duheshin inkuadrue dhe organizue për të mujt me e njoftë ma mirë njëri tjetrin. Në këto atmosferë u vendos që “Anti-Partija” dhe “Levizja” të shndërrohej në Parti. U caktue një komision për t'a vendosë këto shndërim. Me 28 Shtator 1921, Komisioni e pranoi urdhrin e ditës diktue prej Mussolinit : Mbasi u shqyrtuen të gjitha problemat e jetes kombtare të mbrendshme dhe të jashtme, problemat politike, ekonomike dhe morale, e, mbasi Fashizmi duhej t'i zgjidhte këta problema, si mbas programit të vet, u propozue që Kongresi Kombtar i ardhshëm që do të mbledhej në Romë, “Levizjes” t'i a njitje emnin : “Partija Fashiste Italiane”.

Në këto mënyrë lindi Partija Fashiste.

Fillë mbas Kongresit të 7 Nantorit, u përpilue programi dhe Statuti i Partis. Qellimet e nalta të Fashizmit duheshin realizue me energji dhe dinamizëm të madhe : çdo veprim Fashist përirej kah fitimi i plotë moral e material i Kombit.

3.6 Një fitore e skuqun me gjak

Fashizmi u derdh, si një vërsim i fuqishëm uji në të tanë Italinë. Nder kohet e fundit, para “Marshimit mbi Romë”, Fashistat ishin zotnuesat pothuajse të të gjitha qyteteve. Para se të kunorzoheshin me një fitim të plotë, janë dasht shumë flijime e shumë sakrificat, por FITIMI PA RREZIK ASHT SI TRIUMFI PA LUMNI. Aty ku pikojti gjaku u thanë lotet ; aty ku vdiq një njeri u krijue një epopë.

Nëpër një përpjekje të turbullt Fashizmi Triumfoi.

Të thuesh pjesa më e madhe e Italis është nder durr të Partis Fashiste. Qysh tash Italia nisi me u bë Shtet : nisi me u bë një Itali e fortë dhe e ndergjegjshme. Italia e pat caktue fatine e vet neper gojë të Fashizmit : ajo don me e sundue Shtetin, don me qenë vet Shteti. Mbas triumfit, Partija nisi me ardhë në kontakt të drejtë me popullin : shpresat dhe energjit e humbuna gisen me u ngjallë.

Nëper të gjitha viset e Italis vërehet një lëvizje e jashtëzakonshme : shpirtinat e të gjithëve duken të trazuese. Mussolini flet gjithkund : *“Asht një mospajtim në mes të shtetit e të Kombit. Italia nuk është një Shtet... Kombit duhet t’i japim një Shtet : Italia nuk ka një Shtet”*. Kjo është panorama e buzëmbrahjes së Revolucionit.

Pregaditet « Marshimi mbi Romë ».

Një kuadrumvirat i formuem prej Balbos, De Bono, Bianchi e De Vecchi organizojnë direktivat ushtarake të veprimit. Me 24 Tetuer, Mussolini, u flet Fashistave të Napolit. N’at fjalim i prekë të gjitha pikat e jetes Kombëtare, gjithashtu e difton edhe politiken që ka ndermend të ndjekun në t’ardhmën. Në fund, turma bertetë: *« Në Romë, Në Romë ! »* Mussolini pergjegjë : *« Asht një çeshtje ditësh, e, ndoshta edhe oresh ! »*.

Me 27 Tetuer lajmohet mobilizimi i pergjithshëm i të gjith Fashistave t’Italis. Në të nesermen do të kunorzohej fitorja perfundimtare e Fashizmit : MARSHIMI MBI ROMË.

Skudristat hyjnë në Qytetin e Amshuem !

Mbas fitorës, Mussolini, tue shkue në Quirinale, tu Mbreti, për me marrë mandatin për formimim e qeveris së ré, i tha: *“Madhni s’Uej Ju sjelli Italinë e Vittorio Veneto-s të shugurueme persëri me një fitore të ré”*.

Ky është skeleti i epopës Fashiste e cila sot është bërë një shkambë i pathyeshëm kundër të gjitha Ideologjinave të vjetra. Mussolini me Fashizmin, shenjoi në histori gjurmat e një Ideologjije fellësisht njerzore, — historija e njerzimit, në t’ardhshmen, do bërë kujtoje me mirnjoftje.

3.7 Ç’vlerë e ç’kuptim ka Revolucioni Fashist

Nëper këtë panoramë vërejtëm shkaqet që e shtyen Mussolinin për me krijuar një maqinë të ré Shteti. Vërejtëm gjithashtu qellimet e nalta të Revolucionit : luftë kundër mentaliteteve të vjetra dhe perkrahje frymes njerzore të ré. Këtë qellim ka Revolucioni Fashist. Po at smundje që kishte Italia parafashiste atëherë e ka Shqipnija sot. Fryma Fashiste do t’a shërojë epidemën që sundon ndër shpirtinat t’onë të shkallmuem prej një robrije kater herë e gjysë shekullore. Ashtu sikur n’Itali — po me ato qellime e po me at frymë — Fashizmi do të projektohet edhe në Shqipni. Kjo është vlera që ka për në Revolucioni Fashist.

Ç'kuptim ka fjala "Revolucion" ? Turmës, posa t'a ndijë fjalën "revolucion", i shkon mendja nder kryengritje të pergjakshme, nder lufta qytetare, në gjakderdhje, i shkon mëndja nepër llogore, nepër vrasje e nepër shembje e zhgatrrime ! Ky është kuptimi vulgar i fijales "Revolucion". Kurse në kuptimin Fashist, ka një vështrim tjetër: një vështrim njerzuer, një vështrim qytetnues e një vështrim dinamik. Revolucionet nuk bahen vetëm në një Shtet, ato bahen edhe në fushën e shkencave: kemi revolucione n'astronomi, në natyrë, në moral, n'organizëm të njeriut e sa e sa të tjera. Revolucion do të thotë një shndërrim, një të këthyem, një ndryshim rrâjsor — një të kaluem në një stadë tjetër të jetës, në një gjë të ré e ma të mirë. Nuk kemi revolucion aty ku mund të bahet vetëm një shndërrim i jashtëm, i syperfaqshëm, i dukshëm sa për sy e faqe ; jo Revolucioni është aty ku kemi një të shndërruem të rrajshëm, të mbrendshëm, të qindrueshëm, prandej, kur kemi një shndërrim të vertetë. Dhe është e naturshme : një revolucion i vertetë është i qindrueshëm, efektet e tij kanë një jetë të gjatë, sepse, janë të bâme me themel e me kritere të shëndoshta. Problemet e zgjidhuna janë kapë nga kryet dhe jo nga bishti.

Vlera e një revolucioni nuk çmohet vetëm në "aktin" që kryen, por, në perfundimet e veta të mira që sjellë. Ktu qindron vlera e vertetë e revolucionit Fashist. Fashizmi frymzoi një mënyrë jetese të ré, të perbashket, etike ; njeriun e vëren me një sy krejt realist ; në të kerkon me i zbulue cilsinat e tij ma bujare, kerkon t'i a zgjojë ndergjegjen, dhe virtytin e heroizmës.

Me një herë, mbas "Marshimit mbi Romë", Fashizmi nisi luftën e bonifikimit të shpirtnave, të spastruemit e kalbsive të mbetuna prej një regjimi pseudo-liberal ! Ky është themeli mbi të cilin Fashizmi filloi ndertimin e vet të qindrueshëm. Dhe, nuk u gabue ! Do t'ishte e kot që të vëhej me zgjidhë problema të tjera, pse atëherë kishte për t'i a bâ si Qeverija shqiptare e maparshme e cila për t'i zhdukë mushkajat rekomandonte "flitin", kurse knetat i lente pa i trazue fare ! Mushkajat e kanë çerdhen e tune nder moçale, ato duhet të spastrohen për në daçim me shpëtue prej mushkajave e prej smundjeve ! Knetat në jetën shoqnore është kultura e vjeter, mentalitet e gabueshme, egoizmi e demoralizimi. Kunder kësaj knete Fashizmi luftoi, luftoi me energji të madhe : solli si kunder reaktion frymen etike, Idealin njerzor dhe dritën ripertërse.

Etika Fashiste është si një element shoqner dhe jo një element vehtiak. Etika Fashiste është një mjet i padukshëm, një mjet shpirtnuer, që i lidhë dhe i bashkon njerzit ndermjet tyne me një dashuni të fellë.

Etika e vertetë fillon aty ku shuhet "ego-ja" : pra, etika është një shkencë me një shpirt humanitar, që perfshin ma teper se "një", perfshin një shoqni, një popull. Etika Fashiste na mëson se si mund t'i sherbejmë ma mirë shoqnis që quhet Kombë, na mëson se si mund të pushtohet lumniya e pergjithshme dhe e qindrueshme dhe jo lumniya vehtiake, e ngushtë dhe e paqindrueshme.

Prej panoramës së Revolucionit Fashist, shqiptaret, do të kuptojnë ma mire qellimet e nalta të Fashizmit, qellime për të cilat Shqipëria ndin një nevojë të domosdoshme që të realizohen edhe në vendin t'onë.

4. SHTETI FASHIST

« Shteti është i perbamë prej mbledhjes, mbi një teritorí të çaktueme, të një gupi njerzish që i binden një auktoriteti të pamvarur të ngarkuem me realizue të mire e perbashket t'atij grupi . »

-MUSSOLINI-

4.1 DOKTRINA FASHISTE

Me e pasë ndjekë me vemëndje të gjith veprimtarin Fashiste, prej antipartis e deri në Parti, do të thotë — me i pasë zbulue të gjitha qellimet e Fashizmit : krejt Idén, me një fjalë DOKTRINEN. Doktrina Fashiste nuk lindi si një Doktrinë e punueme mbi tryezë, si një Doktrinë e studjueme egersisht dhe e preme si mbas një kallepi të caktuem : jo, qellimi i fashizmit është jeta, dhe si mbas Mussolinit, një doktrinë nuk duhet të jet një loder fjalesh të thata por një vepër jete.

Mussolini nuk beson në një teori të perjetshme. Ai thot : “DOKTRINAT KALOJNË, NJERZIT MBESIN”. Kjo do të thotë se një Doktrinë e një kallepi të caktuem nuk mund t'i imponohet të gjith popujve nder të gjitha kohnat ; tue pasë ket objektiv, Mussolini, i a caktoi Doktrines Fashiste rrugen praktike të jetes : me i u përshatatë sa më tepër nevojave jetsore.

Në Doktrinen Fashiste gjëjmë disa momente vertetë gjeniale, e n'at gjenialitetet permbledhet fryma e humanizmit modern të dalun në shëij dhe të dallueshem prej të gjitha perpjekve filozofike e doktrinare të të gjitha kohnavë :

— Zbulimi më i nalti dhe fitorja kryesore e Fashizmit është Shteti në raport të ngushtë me Kombin e Atdheun. Dhe permbajtja filozofike e Fashizmit lypset kerkue mun në ket zbulim politik. Humaniteti i qytetarit gjindet në religjiozitetin në të cilin jeton dhe e ndin jeten e vet, jeten e të tjerëve, jeten e popullit të vet dhe atë të të gjith shoqnis njerzore. Shteti, në Fashizëm, konsiderohet si një ndergjegje në vehte : si një personalitet. Njisija në mes të Shtetit dhe të vehtjes është një ko incidencë historike e morale. Shteti Fashist quhet një Shtet totalitar : « ... do të thotë që gjithshka është në Shtet e kurgja njerzore e spirituale gjindet, e aq ma pak mundet me pasë vlerë, jasht Shtetit ».

— Fashizmi e dermoi mentalitetin e një « *jete të rahatshme* » dhe e paraqiti jeten si një perpjekje të vazhdueshme ; si një luftë të perhershme : ktu e ka burrimin « attavismi Fashist », i cili e kupton jeten si një veprimtari të vazhdueshme të njeriut që me punen e vet « e muen naturen dhe krijon boten njerzore (ekonomike, politike, morale e intelektuale) ». Fashizmi e ka shlye prej tefferit të vet kuptimin « LUMTUNI » ekonomike dhe kte i a ka falë ekonomistave të '700shit ; nuk e njef barazimin « mirëqenjelumtuni », që do t'i bante njerzit shtazet e një mendimi të vetem : që të kullosin e të trashen sa ma teper, të kthehen e të bahen vetem njerez që hanë !

— Levizja fashiste është një levizje spirituale. Veprimtaria e jashtme dhe e dukeshme e Fashizmit është ken e madhe por nuk duhet ndalë vetem aty: Revolucioni Fashist nuk u ngrit vetem kundra qeveris gjysem liberale që e kishte rrëzue auktoritetin shtetnuer deri në mos respekt as nga mbrendë as nga jashtë, por ishte një kryengritje shpirtnore kunder Ideologjinave të vjetra që prishin parimet shëjte të Religjionit, t' Atdheut e të Familjes.

Levizja Fashiste është pra mbi të gjitha edhe një levizje spirituale. Mussolini ka shkruajt: « ...procesi politik ka për një proces tjetër filozofik : në qoftë se është e vërtetë se lenda, materia, ka mbetur mbi të tjerat për një shekull të tanë, sot është shpirti që i ka nxënë vendin ».

Nuk mund të thohet për Fashizmin se është një Doktrinë origjinale krejtësisht : gjithashtu nuk mund të flitet as për origjinalitetin e ndonjë Doktrine tjetër. Në botë nuk egziston kurrë origjinale : « Asnjë doktrinë nuk lindë krejtësisht e re, e shndritëshme, dhe e panjoftun përpara. Asnjë doktrinë nuk mund të krenohet për origjinalitetin e vet absolut. Ajo do të jetë e lidhura, të paktën historikisht, me doktrinat që kjenë, dhe do të lidhet me të tjerat që të vijnë. Kështu socializmi shkencëtar i Marx-it është i lidhura me socializmin utopik të Fourier-it, të OWEN-it, të Saint-Simon ; kështu liberalizmi i '800 i njërit levizjes iluministe të të 700-tës. Kështu Doktrinat Demokratike janë të lidhura me Enciklopedin. Çdo Doktrinë përpiqet me e drejtë aktivitetin e njeriut kah një objektiv i caktuar ; por veprimi i njeriut reagon kundër doktrinës, e transformon, i a pershtatë nevojave të reja. Prandaj një Doktrinë nuk duhet të jetë një lodër fjalësh, por një veper jete».

Ky është parimi nga i cili ka filluar themeli i Doktrines Fashiste. Fashizmi si Doktrinë është formuar më vonë : me gjithatë, pikat që i përmendim më nëntë formojshin, qysh në fillim, kryet e një Doktrine të re njerzore. Fashizmi, prej Doktrinave të tjera ka marrë dhe i ka vlerësuar vetëm ato pika që i ka vërejtë historikisht të pershtatshme e njerzore : ato i ka marrë dhe i ka pershtatë vehtes, i ka futurë në realitetin e gjallë jetues të raelitetit të shpirtit të popullit.

Në vijat e përgjithshme, Doktrina Fashiste, është një Doktrinë me karakter universal. Pse e ka këtë karakter ? Le të shohim shka thotë Mussolini : «*Sot po e them me bindje se fashizmi deri sa është një idë, një doktrinë, një realizim, është universal në shpirt, dhe nuk mund të jetë ndryshej: shpirti është universal për natyrë të vetë*».

Spiritualizmi Fashist, nëntësimi i virtytit heroik, mos besimi në një paqë të përhershme, organizimi e harmonizimi shoqëror, pajtimi i materies me shpirt, i idealit me material, pajtimi në mes të interesit privat dhe të interesit Kombëtar — të gjitha këto formojnë Doktrinën jetësore të Fashizmit e cila nën shenjatë e LIKTORIT difton : simbolin e njësis, simbolin e forcës dhe simbolin e drejtësisë shoqërore.

« KARTAT » FASHISTE :

4.2 Karta e Punës

“Karta e Punes” është një dokument themeltar, është një ligjë i parë spiritual e politik i fashizmit. KARTA nuk është një ligjë, nuk është një kompleks ligjësh, por, është një grumbull harmonik normash e perkufizimesh të cilat perbajnë në vedi dukjen e ré fizionomike të Kombit të ringjallun nën klimen historike të ré. Në krijim të kësaj KARTE nuk është arrijtë befaf ; aspak ! Kjo do të thotë se Fashizmi ka ardhë tue u pjekë — dhe *Karta e Punes* paraqet kulmin e pjekunis së tij. Kështu, Këshilli i Naltë Fashist, në ditën e Lindjes së Romës, aprovoi, me 21 Prillë 1927, ket Kartë e cila ka të najten randësi per Fashizmin, sikur, të thuesh, të Shtatë Tabelat Mosaike të Izraelit ose të X Tabelat e Romakve të kohës së Republikës. Në ket KARTË janë të permbledhuna të gjitha Maksimat e Revolucionit Fashist dhe parimet kryesore të Shtetit të Ri.

Nuk do t'ëndem gjatë tue pershkrue në të gjitha hollësinat e veta “Karten e Punes”. Nuk do t'ëndem per ket arsye : shum nene të këtij dokumenti themeltar të fashizmit, tash per tash, nuk mund t'i pershtaten gjendjes shqiptare. Ato parashofin një organizim shoqruer e një krijim ndergjegjesh puntore të ma parshme. Kto në Shqipni mungojnë fare. Por, mbassi jemi tue ba fjalë mbi Shtetin Fashist e pash t'arsyeshme që të baj pak fjalë dhe mbi karten e Punës e cila, në Shtetin Fashist, formon nervin e jetes.

Deklarata e parë e Kartes së Punës percakton në një mënyrë të perkryeme pozicionin historik, spiritual, politik, ekonomik të fashizmit në zhvillimin e jetes morale të popullit italian. Deklarata e parë thotë : “*Kombi italian është një organizëm që ka qellime, jetë e mjete veprimi ma të mëdha, per kah qindrimi e fuqija, se sa çdo individ vetmas ose të grupuem që e formojnë. Asht një njisi morale, politike dhe ekonomike që realizohet krejtësisht në Shetin fashist*”. Fillë mbas kësaj deklarate vjen e dyta, vjen një parim tjetër i cili ma teper se çdo gja tjetër është një parim moral : “*Puna, nën të gjitha format e veta organizative dhe egzekutive, intelektuale, teknike e punëdore : është një detyrë shoqruore. Me ket titull, e vetem nën ket titull, është e mprojtun prej Shtetit*”. Puna nuk qindron vetem në lodhjen e duerve. Djersa e muskujve është e nevojshme, por, nuk mjafton per të plotsue prodhimin. Gjeneraliteti i çpikësve dhe kompetenca e teknikve janë ma se të nevojshme per mirëvajtjen e një aciende. Me fjalë të tjera çmohen të gjitha punet : puna e mëndës dhe puna e krahut. Të gjitha punet formojnë një “DETYRE SHOQNORE” — një detyrë morale të çdo qytetari.

Të dy deklaratave të para u duhet shtue edhe ajo e së shtates : “*Shteti korporativ i konsideron inisjativat private në fushë të prodhimit si një mjet ma të pershtatshem e ma të nevojshem per interesin e Kombit*”. Shteti Korporativ, jo vetem e lejon inisjativën private, por e njëf si një mjet ma të pershtatshem dhe të nevojshem per mirëvajtjen Kombtare. Forcat e ndryshme të prodhimit janë të lidhuna ndermjet të tyne me “*të drejta*” dhe “*detyra*” ;

ato duhet t'a plotsojnë vepren e tyne n'interesë të pergjithshem. Nuk egziston ma ideja e dikurshme e shtetit Liberal, në të cilën sypermarrësi kosiderohej si një qenje e privilegjueme i cili perdorte mjetet e prodhimit dhe puntoret vetem per të shtue sa ma teper pasunin e vet personale. Sot, sypermarrësi privat, duhet të jet ai që t'a mbajë me një simpati njerzore puntorin deri sa e konsideron si një bashkpuntor direkt të prodhimit ; sepse puna është një forcë e gjallë e veprimit prodhimtar. Porse nuk duhet të harrojmë se edhe sypermarrësi duhet t'a mbajë auktoritetin e vet kundrejtë mvartësave të vet sepse fundi i fundit vet sypermarrësi është pergjegjës direkt kundrejt kolektivitetit Kombtar.

Tue lexue mandej deklaraten e shtatë shofim : *“Nderhymja e Shtetit në prodhimin ekonomik ka vend vetem kur të mungojë ose kur të jet e pamjaftueshme inisjativa private ose atëherë kur të jen në rrezik interesat politike të shtetit. Kjo nderhymje mund të marrin formen e kontrollit, të nxitjes ose të drejtimit direct”*. Nder kohna krize, kur industrinat e ndryshme fillojnë me e ndi peshen zhgattrimtare, do t'ishte rrezik po të mos nderhynte Shteti, me mjetet e veta, me e ndihmue sypermarrjen. Mirëpo mund të pyesij ndonjeni : si do të mundet Shteti me i kontrollue të gjitha ato industrina të vogla që lindin mbreda tij ? Ky kontrollim kryhet sot në Shtetin Fashist nëpërmjet të rregullit korporativ. Ky rregullim vërehet në deklaraten e tretë : si mbas kësaj kerkohet *nji bashkpunim ndermjet klasave të ndryshme*. Dhe *“Kontrata Kolektive” nuk e hjek luften e klasave* por i pajton me kushte të pershtatshme të bashkë egzistences shoqnore. Pra Shteti duhet me i *kontrollue* kontratat kolektive per të ndërhye e per të pajtue interesat e ndryshme. Perpos sigurimit të kontrates kolektive, sindakatat e kanë per detyrë me i nxitë puntoret per me arrijtë persosmenin e punes : kjo ka një randësi të posaçme sidomos per perkrahjen e industrive të ndryshme Kombtare.

Kapitulli i parë i KARTES SË PUNES merret me *Shtetin korporativ dhe me organizimin e tij*. Kurse pjesa e dytë, kaptina e dytë, merret me permbajtjen e KONTRATES KOLEKTIVE e me garancinat e punes tue qenë në pershtatje të plotë me ate që quhet *“LEGJISLATURË SHOQNORE”*. Nder nenet e ndryshme diftohet mënyra e rregullimit të kontrates. Rregullon në një mënyrë të persosun të gjitha nevojat e interesat e ndryshme të puntorit dhe të punëdhanësit. Kurse kaptina e tretë merret me zyrat e vendimit, të cilat paraqesin një mjet të fort dhe të dobishem, jo vetem nga pikpamja politike, me të cilen Shteti don me dishiplinue oferten e punes nder vende të ndryshme në të cilat puna hera herë është e teper dhe hera herë e mangët por, edhe nga pikpamja shoqnore.

Titulli i fundit i KARTES së PUNES i kushtohet *Previdencës dhe instruksioneve*. Ky titull perkujton të gjitha bazat morale e shoqnore të politikës Fashiste. Permenden rregullimet e permirësimet e të pafatve në punë, të sigurimit t'amnís e të sigurimit kundra smundjeve të ndryshme.

Karta e Punes paraqet themelet e një Doktrine Revolucionare e cila me baza të shëndoshta morale e njerzore ka vendosë me marshue drejt fitoreve gjithnji ma të reja e ma të lumnueshme. Ma vonë, mbassi të projektohet jeta dinamike e kryengritjes Fashiste edhe ktu në Shqipnin t'onë, kur të krijohet edhe ktu në vendin t'onë një ndergjegje puntore

dhe të nisin me u ba organizata të ndryshme : atëherë, Karta e Punes, do të ket po njat vlerë edhe per popullin shqiptar sikurse e ka edhe per atë t'Italis.

4.3 Karta e Shkollës

Qysh në fillim, qysh kur hypi në fuqi, Mussolini, i a kushtoi te tanë kujdesin e vet fatit të shkollës italiane. Aq e vertetë sa mejherë në vitin e parë të Regjimit u krye ajo reforma e madhe shkollore e Gentiles : *“la più fascista delle riforme”*. Kjo reformë kishte një detyrë tjetër : ajo duhej të fashistizonte të gjitha shkollat e Italis, të turbullueme prej mentaliteteve të ndrushme liberale, demokratike, massonike e të sa e sa ngjyrave të tjera. Perkundrazi, reforma e vitit të XVII E. F. nuk është një reformë e thjeshtë, nuk është një kundër reformë : por, është akti i lindjes së shkollës së Ré Fashiste. Një shkollë e ré e një Regjimi unitar dhe totalitar që don me vulosë nder shekujt e ardhshëm frymen e vet kryengritëse e njerzore. Me ket shpirt, Këshilli i Naltë i Fashizmit, në mbledhjen e vet të 15 Fruerit, 1939 — vendosi, mbassi ndigjoi relacionin e Ministrin Bottai, pranimin e *“Kartes së Shkollës”*.

KARTA E SHKOLLES, sikurse KARTA E PUNES - fillon me të njajten deklaratë : *“Në njisin morale, politike dhe ekonomike të Kombit italian që realizohet krejtësisht në Shtetin fashist, shkolla, baza e parë e solidaritetit të të gjitha forcave shoqnore, prej familjes në Korporata e në Parti, trajton ndergjegjen njerzore dhe politike të brezëve të reja”*. Prej kësaj vërejmë se kerkohet një ndergjegje e ré e gjeneratave të reja : një ndergjegje, jo vetem njerzore, por, edhe politike. Ma poshtë deklarata e parë e KARTES SË SHKOLLES difton një nder parimet kryesore të reformes së ré d. m. th. të futurit e *“punes”* nder shkolla.

Deklarata e dytë kallxon pranimin e ré të *“detyrimit”* shkollor të konsiderueme si *“sherbim”* ; shkolla, sidomos kursi i shkollës fillore, nuk është *“vullnetar”*, është një *“detyrë”* e çdo qytetari. Perpos *“detyrës”* shkollore, *“sherbimi”*, si i atyne që i vazhdojnë mësimet, si i atyne që nuk i vazhdojnë, vijon deri në moshën 21 vjeçe n'organizaten G. I. L.

Deklarata e tretë thot : *“Mësimi, i rregullueme si mbas mundësive mëndore dhe trupore të të riut, drejtohet kah trajtimi moral e kulturuer dhe, në harmoni me qëllimet edukative të G. I. L. në përgatitjen e tij politike dhe luftetare”*. Pak ma poshtë, kjo deklarata, difton se mundësija e studimit nuk blehet por MERITOHET : një nxanës i mirë, me vullnet dhe i squet, po të mos ket mundësi me i vazhdue studimet e veta — do të perkrahet si i tillë prej Regjimit. Kjo është baza e një drejtësisje të ré shoqnore t'urdhnueme prej Mussolinit : *“me shkue drejtë popullit”*.

Deklarata e katërt merret me perkufizimet që i kan dhanë edukates programet e Komandes së G. I. L. : *“Edukata fizike, e vume në zbatim nder shkolla prej G. I. L. perkrah dhe ndihmon, tue veprue shkallë-shkallë, ligjin e rritjes dhe të konsolidimit fizik njëkohësisht me atë psikik. Teknika e ushtrimeve ka per qëllim me arrijtë harmonin e*

zhvillimit, vleren e stervitjeve, naltësimin moral, besim në vehte, kuptimin e naltë të dishiplines dhe të detyrës".

Deklarata e pestë e KARTES SË SHKOLLES është gadi e njajtë me deklaratën e dytë të KARTES SË PUNES. Puna, e mprojtun prej Regjimit, i *"shoqnohet mësimi dhe stervitjeve sportive në trajtimin e karakterit dhe t'inteligjencës"* së të riut.

Deklarata e gjashtë merret me perkufizimet e veçanta të mësimi, të ushtrimeve fizike e të punes ; me fjalë të tjera deklarata e gjashtë është një ndër deklaratat ma të randësishme të reformes së ré shkollore, sepse merret me vendosjen e parimit të seleksionimit që lind mbrenda parimit të shkolles e cila ka për qëllim me përgatit njëzë të zotet me i krye detyrat e veta ndaj Shteti e ndaj shoqija kombtare.

Deklarata e shtatë merret me grishjen e familjeve për të bashkëveprue me shkollën. Për ket bashkupim kemi folë ma gjatë në një kapitull tjetër. Me ket deklaratë mbyllet kapitulli e parë e KARTES SË SHKOLLES që mban ket emen : *"Parimet, qëllimet dhe metodat e shkolles Fashiste"*.

Deklarata e tetë formon një kapitull në vehte dhe merret me përshkrimin e haptë t'ordinamentit shkollor. Përshkruen gjanësisht të gjitha format e ndryshme shkollore tue nisë prej foshnjores, fillores, shkollave të mesme, univerziteteve, institutet e ndryshme e deri ndër kurset e përgatitjes dhe të përsosjes së puntorve.

Deklarata e nëndë merret me shkollën fillore : përcakton veprimin dhe karakterin e shkolles foshnjore dhe të shkolles Fillore. Dy klaset e fundit, si mbas kësaj deklarate, kanë për qëllim me ngjallë e me futë në program të mësimëve : *"shtjen, interesin dhe ndërgjegjen e punes së dores"*, për ket arsye edhe dy klaset fundit quhen : SHKOLLA E PUNËS.

Deklarata e dhjetë merret me shkollat e zanatit. Kryesisht këto shkolla përpiqen me e përgatit të riun me zëjen e ushtrime në vijën tradicionale prej familjes së tij.

Deklarata e njëmbdhetë, e dymbdhetë dhe e trembdhetë merret me rregullimin e shkollave të mesme. Kto deklarata përcaktojnë detyrat dhe karakterin e shkollave të mesme të cilat bashkohen : Gymnasi, instituti Teknik dhe Normalja e ultë.

Deklarata e katermbdhetë merret me Liceun Klasik ; deklarata e pesëmbdhetë merret me Liceun Shkencuer ; e gjashtëmbdhetë me Institutin Normal ; e shtatëmbdhetë me Institutin Teknik Tregtar ; e tetëmbdhetë me Institutet Zejtari. Gjithëçila shkollë është e përcaktueme mirë dhe e dallueme prej instituteve të tjera në një mënyrë të kjohtë.

Deklarata e nandëmdhetë merret me Ordinamentin Univerzitar.

Deklarata e njizetet merret me institutet artistike : qellim i të cilve është me krijue, suikurse pat thanë Mussolini : « *nji art të ri, nji art të kohve t'ona, nji art Fashist...* ».

Deklarata e njizetenjitë i kushtohet « Rregullit të Shkollave Femmore » : « *Destinimi dhe misioni shoqruer i grues, të dallueme në jeten Fashiste, kamë nder bazat e veta Institute Instrukcionesh të ndryshme dhe të posaçme* ». Të gjitha institutet e reja femnore kanë per qellim : « *me përgatit spiritualisht per qeverisjen e shtëpis dhe të shkollës foshnjore* ».

Deklarata e njizetedytë i kushtohet Mësuesve.

Deklarata e njizetekatert dhe e njizetepest i kushtohet provimeve. Në këto deklarata pershkruhen kriteret që do të ndiqen në të kryemit e provimeve të ndryshme në të gjitha institutet shkollore tue fillue prej shkollave elementare e deri n'ato superioret.

Deklarata e njizetegjashtë merret me shkollat private. Nji kujdes i posaçem tregohet në mbajtjen e në vërejtjen e ktyne shkollave që të jen në "*nji njisi rigoroze qellimesh të perbashkëta me ato të shkollës së Shtetit*".

Me deklaraten e njizeteshtatë përcaktohen tekstet shkollore : "*Shteti parashef tekstet e vet per të gjitha rendet e shkollave Fillore. Librat e tekstit per shkollat e Mesme dhe të Nalta, që formojnë shprehjen e drejtë per së drejtëshme dhe konkrete të programeve të studimit, nuk mund të shtypen pa nji pelqim të ma parshem, mbi dorshkrim ose mbi bocelat, të Ministres s' Arsimi*".

Deklarata e njizetetet i kushtohet "Vitet shkollor". Në ket deklaratë përcaktohen edhe turnet e punes të parapame prej deklarates së pestë si edhe përcaktohen 23 orë mësimi në javë. Ky kufizim i orve të mësimi është shkaktue per të mujt me i dhanë shkas zhvillimit fizik të të rijve i cili do të kryhet mbrenda orve të lirshme të mësimi.

Deklarata e fundit që është deklarata e njizetenandë e "Kartes" shuguron nji bashkupim intim dhe të ngushtë në mes të Shkollës dhe të Partis : "*Veprat e asistencës shkollore kunorzojnë, mbi nji planë solidariteti politik e shoqruer, bashkupimin në mes të Partis dhe të Shkollës*".

“Karta e shkolles” — konsakron në një mënyrë të persosun tipin e një shkolle të ré ashtu sikurse e ka dashtë dhe sikurse e ka mendue vet shpirti i Revolucionit Fashist. “Karta e shkolles” ka sjellë një kryengritje në sistemin e rí pedagogjik : fryma e sajë shoqnore e stolisun me një drejtësi të naltë romane — kjarhtësia logjike e shprehjeve, të gjitha kto i napin “Kartes së Shkolles” karakterin e një baze të ré shkollore që i pergjegjë egzigjencave politike e morale, ekonomike e shoqnore, kulturele e didaktike t’Italis së ré Mussoliniane.

4.4 Mussolini dhe Shteti

Shteti, si mbas Fashizmit, shprehë shkallen qytetnuese të një populli. Ky sistem është në kundreshtim me sistemin individualistik të së kaluemes, pse Fashizmi krijoi një sistem të rí : Sistemin Kombtar.

Si mbas Mussolinit, Shteti, nuk është rojtar nate që merret me sigurimin personal t’individëve dhe të qytetarve, nuk është as një organizatë me qëllime krejt materialiste, sikur p.sh. ato Shtete që garantojnë një farë mirqenje e një farë bashkjetese shoqnore “të mjerueshmë”. Per të krye ket veprim — si mbas Mussolinit — nuk kishte me u dashtë tjetër veçse një këshillë administrate.

Shteti nuk është e as nuk duhet të jet i tillë : Ky nuk duhet të jet skllav i një ane të vetme. — Shteti nuk duhet të jetë si një makinë që kryen vetem një veprim të paracaktuem dhe kurrëgjja tjetër !

Shteti, është si e kupton Fashizmi, është një fakt shpirtnuer e moral : ai konkretizon në tanësi organizimin politik, juridik dhe ekonomik të Kombit. Ky lloj organizimi nuk mund të jet tjetër veçse një fakt shpirtnuer. Mandej, Shteti, gjithnji si mbas Mussolinit, vertetë se është një garant i siguris së mbrendshme e të jashtme, por, ma teper se kaq është trasmetuesi i shpirtit të popullit. Fashizmi thotë: “SHTETI NUK ASHT VETEM E TASHMJA MBI TE GJITHA ASHT E ARDHMJA”.

Shteti ka edhe detyrime kundrejt qytetarve : Format e ndryshme të regjimit munden edhe me u ndryshue, asgjamangut, mbetet esenca, mbetet shpirti që krijon vet Shteti: Edukimin e qytetarve e kryen vet Shteti tue i u shtë në shpirt setcilit virtytin civil, tue i bâ të ndergjegjshem kundrejt missionit të tyne si njerëz e si qytetar të mirë. Shteti i unjison, i harmonizon të gjitha interesat e veçanta të qytetarve me një drejtësi të plotë; i nxitë mendjet e shpirtnat kah pushtimi gjithnji ma i madh i mbretnive të shkencave dhe t’arteve, të drejtësis e të solidaritetit Kombëtar e njerzuer.

Nji funksion tjetër i Shtetit Fashist është edhe ai i egzaltimit të shpirtëve. Fashizmi i naltëson dhe i vlerëson të gjithë ata prijsa që e drejtuen Kombin ndër “GLORIE” të reja, e për t’i arritur këtë madhëri u flijuen në Eleter t’Atdheut.

Çmimi i të vdekurve për naltësimin e Kombit, formon misterin, kompaktin e vertetë të një Shteti të ndergjegjshëm i cili me bindje të plotë ka vendosë me marshue pathyeshmënisht drejtë fitoreve të mëdha : *ky është marshimi i një populli-Komb që ka vendosë me krijue historin e vet*. Këtu objektivi ka përpara Shteti Fashist.

Ky është kuptimi Fashist mbi Shtetin është sikurse e ka përcaktue Mussolini. Porse, mbasi jemi të folë mbi Shtetin, është mirë që të shohim seç thotë edhe “KARTA E PUNËS”. Paragrafi i parë ka një përçansim : “KOMBI... ASHT NJI NJISI MORALE, EKONOMIKE E POLITIKE QË REALIZOHET KREJTËSISHT NË SHTETIN FASHIST”.

Ma poshtë, “KARTA E PUNËS” — urdhnon detyrat që ka çdo nënshtetas si qytetar i mirë. Në këtë pikëpamje dallohet prej të gjitha kushtetutave të tjera të çdo shteti: “PUNA, NËN TË GJITHA FORMAT E VETA: ORGANIZATIVE OSE EGZEKUTIVE, INTELEKTUALE, TEKNIKE OSE PUNË DORE, ASHT NJI DETYRË SHOQËNORE. VETËM ME KËT TITULL E NËN KËT TITULL ASHT E MPROJTUN PREJ SHTETIT”.

Pse Fashizmi e konsideron punën si një « DETYRË SHOQËNORE » ?

Çdo njeri do të konsumojë ! Tashti, njeriu që konsumon duhet t’i fitojë të paktën atë sasi konsumimi që ban, — përndryshe kishte për të qenë një PARASIT. Parasiti, sepse ai të mos punë konsumon, e, konsumi i tij rëndon nga ana pasive e bilancit të Kombit. Prandaj, Fashizmi, e ka naltësue punën deri në « Detyrë Shoqënore » : Puna është një detyrë, jo vetëm kundrejt vehtes, por edhe kundrejt të tjerëve : kundrejt Atdheut.

Pra, në Doktrinen Fashiste, subjekti i Shtetit është populli, por, jo popullsija e shpërndame dhe qenderhikse, por vetëm ajo njësi populli që quhet « KOMB », që ka shpirt, gjuhë e traditë të barabarta : ajo njësi që ka qëllime e dëshira të përbashkëta, që ka qëllime të fella Kombëtare për t’arritur të gjitha sferat e mendimit e për t’i grumbullue të gjitha energjit e Kombit të cilat të dishiplinue e të harmonizue i drejton kan mirëqenja e Popullit-Komb.

KY ASHT KUPTIMI I SHTETIT SI MBAS MUSSOLINIT.

4.5 Luftë systemash

Para së gjithash lypset që të kemi një kuptim të qartë mbi Shtetin. Për t'a pasë këtë njoftuni duhet t'i vrumullisim sytë në histori e në filozofi. Duhet t'i shikojmë të gjitha fërfillimet mendore të të gjitha kohëve e në një mënyrë të posaçme ato të të katër shekujve të fundit. Këtë veprim, as koha as vendi, nuk na lejojnë me e bë. Vetëm do t'i hedhim një vështrim të përciptë disa momentave historike.

U zhvilluen shumë lufta idenash: lufta systemash e lufta drejtimesh ; deri sa ma në fund u pandeh se u gjet një farë zgjidhjeje në vitin 1789, me kushtetutën e parë të Kryengritjes Frenge, si mbas së cilës "*qëllimi i çdo societeteje politike është të rrujturit e të drejtave të natyrshe e të papershkrueshe të njeriut*". Se është i metë ky sistem, besoj, nuk është e nevojshme që t'a diftoi me arsyetime retorike. Si mbas këtij sistemi, vetëm njeriu, i vetëm si INDIVID, formon objektin e qëllimit e rregullimit politik të shtetit. Mjafton ky skjarim për të kuptuar seç koncept të gabueshem ka mbi SHTETIN — shteti si mbas kallepit të Kryengritjes Frenge. Nuk mund të mohohet shërbimi i madh që i ka sjellë njerzimit ky revolucion ; por, duhet të theksojmë me një herë se u bënë shumë spekulime prej anës së demagogve të cilët dojshin me përfituar në kurriz të popullit që tërhiqej prej fjalëve të bukura porsigrijja prej ogçit.

Shpesh herë u persëriten turbullimet, shpesh herë edhe gjaku u derdh rrukaj. Të gjithë kjo, vetëm për të kënaqë dëshirat e ambicjet e disa Robespierave e të disa Napoleonave. U shkaktuar një krizë e madhe shpirtnore : si përfundim rrodhen sisteme të ndryshme filozofike, politike e shoqërore. Të gjithë këto sisteme kishin për qëllim me gjetë një farë zgjidhjeje sa ma të pershtatshme të problemit të madh jetsuer. Kto sisteme të ndryshme, këto drejtime filozofike, politike e shoqërore — ndonjë niseshin prej bazave të ndryshme, asgjamangut, ato bashkoheshin në një qëllim të njëjtë : ME ARRIJTË MIRËQENJEN PËR TË GJITHË, ME BAZA TË REJA SHOQËRORE : MA TË DREJTA E MA NJERZORE. Për kaluar shumë vjet : dëshirat mbeten si një ander e përealizueshme.

Për krizën së krijueme, për së rí, shpërthei një luftë tjetër ; e kjo kah gjymta e fundit e shekullit të XIX : LUFTA NË MES TË MATERIALIZMIT DHE T'IDEALIZMIT. Në fillim u duk sikur fati ishte prirë kah fitorja përfundimtare e barkut, e materializmit. Ndoshta, bukurija e paraqitjes letrare, plot fantazi të përealizueshme — kishte tërhhjekë vërejtjen e përgjithshme t'asaj kohe : kishte thithë sidomos massat puntore të cilat të lodhuna e të këputuna kerkojshin me shpëtuar prej këthetrave të kapitalizmit.

Filluen përpjekjet për të vru në zbatim teorinat ekstremisht materialiste : teorinë e materializmit historik. Porse, kjo teori ishte tepër fantastike dhe tepër utopike. Realiteti ishte shumë larg sajë : prandëj, ajo ishte në realitet e përealizueshme ! Teorija materialiste ishte me të vertetë fryti i një fantazije gjeniale porse, ishte e papershtatshme me jetën dhe

prandej e parealizueshme. Ajo mund të çmohet si një filozofi-poetike por, kurrsesi si një Doktrinë jete.

Megjithse ishte me ket të met të madhe, ndonse nuk pajtohej me jeten, teorija materialiste kishte shumë partizan... U rrokullisen kohat dhe shperthei Lufta Botnore ! Vrasje e vdekje të panumurta në të kater anet e botës. Në çdo kufi, në çdo pllambë toke — ushtonte buçima e hatashme e topave : dukej sikur do të permbysej bota !

... Nisi të kthiellohej ! Atje në Versaille filloi një agim i zbetë ! Politikantat fituesa, kapen hartën e Europës, dhe sikur fëmijet që losin në ranishten e një breg-deti njashtu ata — mbrenda kater mureve të mbylluna, caktuen kufijt e rij: **VENDOSËN FATIN E EUROPËS SË SHKRETË !**

Si fryt i Luftes Botnore, po na del në një çip t'Europës — një dobiç marksian : është një shtet që ka vendosë me realizue në tanësi doktrinen e materializmit historik : **Revolucioni i kuq filloi me tmerrë !**

***

Pak vjet mbas perfundimit të Luftes Botnore, në horizontin Europian ende të pakthielluem, nisen me lindë disa shpresa të reja. Në skenën europiane zbriti kryengritja Fashiste. Revolucioni i këmishave të Zeza doli me një frymë të ré, me Ideale njerzore të reja e të pershtatshme. Një bir i popullit i kishte prî mbar Kombit të vet drejtë fitores perfundimtare: **DREJTË FITORES SË SHEKUJVE.**

Benito Mussolini u vu në krye të Shtetit dhe me një zëmër të ndergjegjshme filloi ndertimin e plotfuqishem t'Italis. Ai nisi me baza të reja e të shëndoshta. Merita Mussoliniane qindron sidomos këtu : Mussolini, nga njena anë bante ndertimin e krejt jetes shtetnore dhe nga ana tjetër veprat e realizueme i shenjonte në Doktrinë. Kështu, Doktrina Fashiste që kemi sot — është fryti i një rysmenije (eksperience) të fellë, është fryti i një realiteti të pakundreshtueshem. Në Fashizëm, Doktrinë e praktikë, praktikë e Doktrinë, shkojnë dora-doras, dhe, nuk mund të kuptohen veçmas — veçse të bashkueme dhe të pandame.

4.6 Detyrat kundrejt Shtetit

Tue ba fjalë mbi Shtetin Fashist kemi thanë se detyra e parë dhe kryesore e çdo nënshtetasi është PUNA. Për një shqiptaret, puna, duhet të ket një kuptim më tepër se shëjt. Po të duem me u qytetnue, duhet të punojmë. Pa punë s'kemi gjë në dritë ! Pa punë s'ka qytetnim. Vetëm të paqytetnuemit, vetëm njerzit e gjunglave t'Afrikës nuk e ndijnë aq fort

nevojen e punës, sepse ata jetojnë të zdeshun nën hije të pëmve dhe presin që të bijë për dhé ndonji fryt që t'a hajné. Por, na nuk mund të jetojmë n'at mënyrë ! Neve duhet të veshemi, t'ushqehemi, të banojmë në ndonji shtëpi e të plotsojmë sa e sa nevoja të tjera : të gjitha këto nevoja nuk mund të plotsohen po nuk punuem : PUNA PER NE SHQIPTARET ASHT NJI DETYRË DYFISH SHOQNORE.

Puntorit (i çdo pune qoftë : punë mendë ose punë krahu) i rezervohet nderimi ma i madhi. Puna është vet shpirti krijues e frymë mbajtës i një shteti. Nuk mund të shkohet përpara pa punue : nuk mund t'arrihet asnjë çak pa pasë vullnet punimi.

Fashizmi e ka drejtue punën kah qëllimi i naltësis Kombëtare : me e ba shtetin të fort e të dëj. Fashizmi perpiqet me krijue prej asgjas diçka : ky qëllim u perforcue me autarkinë.

Populli, për Doktrinen Fashiste, është përbësi i parë i Shtetit. Me këtë shprehje duhet të kuptohet populli si njësi organike, e njëjshme dhe e natyrshme, njësi dinamike e jetes morale që merr një trajtë të veten, që konkretizohet në kuptimin "Shtet" e që në këtë mënyrë fiton një personalitet historik. Mussolini është shprehë edhe kështu : *"Populli është trupi i shtetit e shteti është shpirti i popullit ; në kuptimin Fashist populli është shteti e shteti është populli"*. Kjo është një shprehje e kurtë dhe perfundimtare. Në një vënd tjetër "Karta e Punës" thot se qëllimet e "Shtetit" deri sa janë qëllimet e "Kombit" ose të "Popullit" i a kalojnë shumfish qëllimeve individuale. Pra, vetvetiu, në Fashizëm, përjashtohen të gjitha sistemet individuale që kërkojnë e predikojnë me kambëngulje vetëm disa "interesa vehtjake" d.m.th. interesat private të individujve.

Mussolini, tue folë mbi interesin, pat thanë : *"Interesat nuk janë tjetër veçse një sektor i jetes, kurse neve duem me perqafue, me kuptue e me harmonizue te tanë jeten e popullit"*. Shprehjet Mussoliniane janë të kurtë dhe nuk kanë nevojë për asnjë koment.

Sot, Shqipërinë e mbështiet një frymë e vaket, një hov dinamik e plot shpresa të lulzueshme. Këtë realitet të rëndësishëm duhet t'a njohim e t'a përvehtësojmë. Asht e kot që t'ëndemi ndër fantazina e t'ushqehemi me andrra të thata.

Nuk ka dyshim se fryma qytetuese Fashiste do të shtrihet tanësisht edhe në jetën shqiptare. Neve duhet të ndihmojmë n'at drejtim : ketë na e detyron ndiesija e ndergjegjia e jonë Kombëtare. Për çdo problem të punës që të na paraqitet lypset të diftohemi të gatshëm e t'a pranojmë pa ngurrue. Le të japim atë shka ma bujare mëshifet mbrenda vehtes s'onë. Tue pasë këtë objektiv përpara, mos të trembemi, sepse i kemi sherbye plotsisht INTERESIT KOMBËTAR. Mos të harrojmë se në Fashizëm çmohet dhe nderohet vetëm puna : po të mos punojmë vetvetiu do të shkëputemi nga jeta shqiptare: NË NJI REGJIM KU PUNA ZEN VENDIN E NDERIT PLOGSHTIJA S'KA SHKA BAN.

4.7 Qytetari Fashist nji ushtar i persosun

Tue dashtë me feksue më t'ardhmen driten e flijimit e me t'ë me krijue nji flamur e nji emblemë të flaktë të forcës qytetnuese — jo vetem mbrenda kufijve t'imperatoris por edhe jashta sajë — Fashizmi bani që të gjith antaret e sajë, para së gjithash, të jenë burra të fjalës, njerëz të karakterit, qytetar të bindun e besnikë — e, mbi të gjitha ushtar të pathyeshem.

USHTAR TË PATHYESHEM, USHTAR TË DISHIPLINUEM, USHTAR TË VETMOHIMIT : Ket përgatitje e ket moral heroik kerkon Partija. Per t'i a arrijtë në nji mënyrë të persosun kësaj fuqije — Fashizmi ka krijue vepra të ndryshme : shkolla, palestra e fushime d. m. th. ka shti në perdorim të gjitha fuqit e të gjitha mjetet e veta vetem per të mujt me i a futë në shpirt setcilit përgatitjen fizike e intelektuale breznive të reja.

Qysh në vogjlí fillon përgatitja ushtarake : Balillat e Mosketiert e vegjel me pushkat e vocrra të tyne bajnë roje nderi bri ndoi monumenti martyri ; - Avanguardistat e Fashistat e Rij e lëshojnë të sigurt hapin e tyne per të kalue ma vonë në Milicien Fashiste, e cila âsht gadi, me gjimim topash, me e ruejt nderin e vendit e t'idealit të vet.

Siç shifet, edukimi, per formimin e "QYTETARIT USHTAR", âsht nji fakt shpirtnuer i cili fillon qysh në vogjli e vijon deri në të shterrun të të gjitha energjive të njeriut. Edukimi i "MORALIT HEROIK" ndiqet me nji natyrshmeni e vazhdueshmëni harmonike, me nji të nxitun të gjithnjishem deri sa vjen e bahet vetvetiu nji forcë e bile edhe bahet si nji nevojë e natyrshme e çdo njenit.

Kështu, fëmijit e të rijt drejtohen e rriten tue e ushqye shpirtin me detyrat e jetes së perdiçme, por, mbi të gjitha edukohen me nji shpirt të naltë vetmohimi per të miren e Atdheut.

Kur thomi per Italin Fashiste se âsht nji "Shtet Ushtarak" — nuk duhet të kuptojmë vetem numrin e bataljoneve t'Ushtris efektive ; Jo ! Duhet të kuptojmë te tanë nji popull, pa dallim moshe, t'edukuem e të organizuem me frymë ushtarake e të futun në nji "Shoqni të madhe luftare" : te tanë nji popull të plazmuem e të forcuem me nji methodë e me nji qellim të vetem TOTALITARE.

N'Itali, kaq âsht futë në shpirtë ndjenja ushtarake sa mund, të vehet oré me nji here : prindi e percjellë të birin me gaz, e shoqja ose e fejuemja krenohet me burrin e sajë ushtar e luftetâr t'Atdheut. Ushtari, nga ana tjetere, e ka si nji nderim të posaçem me qenë i pranuem si vullnetar e me i derdhë të gjitha zotsit e veta n'Elter t'Atdheut.

Ky është "MORALI HEROIK" i Doktrinës Fashiste. Ky moral, tashma, është i rranjosun në shpirtin e një Fashisti. Për çudí po t'i thuesh një italian ose një italianje "nuk kam qejf t'a kryej ushtrinë ! Kam gjetë një mënyrë për me shpëtue". Në qoftë se ka me të përgjigjë, atëherë, do të të sulmojë me një batatë arsyesive t'arsyeshme dhe do të të bindi e do të të baj të kuqesh ; ose mund të të përcjelli me një gaz ironik e s'ka për me të folë fare. Atyne nuk u bahet me e besue se një djalosh i rí, në lulen e rinisë së vet, në ma të bukuren prandverë të veten, një djalosh i pa asnjë të metë trupore të dishroi me i hikë një DETYRE KOMBËTERE se cilës atje nuk i hikun të thuesh as gratë !

S'ka shumë ditë që të gjithë gjerarkët ma të naltë italian, gjerarkët e të gjitha provincave, u mbledhen dhe filluen përgatitjet ushtarake të përvjetshme. Ditt e ushtrimit i kaluen krejtësisht në shpirtin e në jetën e plotë ushtarake : bënë marshime të gjata, ushtrime sulmimi e mprojtjeje, shkapercime llogoresh e tjera e tjera. Për disa ditë rrjesht jetuen në rithmin e vertetë të jetës luftarake.

NDRYSHEJ NUK MUND TË KUPTOHET FASHIZMI. Fashistat a vertetë e të bindun jetojnë në një dinamizëm të vertetë.

Ndo'i herë kur t'a lypin nevoja, është mirë me sakrifikue veturen "*luksuoze*" për të marshue një grimë në kambë me pushkë në krah e me "zaino" në shpinë : me jetue pak edhe nder llogore. Të gjithë duhet të jemi gadi. Nuk e dijmë asnjëni seç na rruen e ardhmja. Në çdo minutë e në çdo sekondë mund të vendosen fatet t'ona.

Të gjithë shqiptarët, pa dallim moshet, pa dallim gjendjesh shoqnore, pa dallim të pozicionit politik — duhet të jemi të zgjuem, jo vetem, por edhe të përgatitun. Ndoshta mund të na kerkohet sakrifika: S'ka gjë: FLIJIMI I VERTETË ASHT KUNORA E FITIMIT.

Me shpirtin ushtarak ushqehet Rinia Fashiste, shpirtin ushtarak duhet t'a ken të gjithë fashistat e dëj. Në qoftë se nuk e kemi e nuk e fitojmë këtë MORAL HEROIK, atëherë, nuk jemi e nuk mund të jemi Fashista në kuptimin e vertetë.

4.8 Kombi e Shteti

Kombi është një lidhje morale : grumbulli i besimeve, i kostumeve etike (që janë zakonet e popullit), të bashkuem e të gjithëve nder kobet e mjerimet e Atdheut, flijimet e lumueshme të kryeme prej të tanë popullit për t'i a arrijtë pamvarsis — të gjitha këto bajnë që i tanë populli i një gjuhe të ket një bashkim vllaznuer shpirtnash e zëmrash. Ky vllaznim i njënjishem formon shpirtin e çdo Kombi.

Por qysh tashti duhet me e diftue se në kuptimin Fashist gjindet një farë ndryshimi në mes të Kombit dhe të Shtetit. Kombi është *nji njtsi spirituale të nji populli*; Shteti është *nji njtsi politike* që me kushtetutat e veta vlerëson dhe i pajton kerkesat e individujve tue i pajtue me interesat e nalta kolektive.

SHTETI I REVOLUCIONIT FASHIST VLERESOI DHE VLERESON NJISIN SPIRITUALE TË NJI POPULLI NË NJISIN POLITIKE : VLERESON KOMBIN NË SHTET.

4.9 Lirija si mbas Mussolinit

Lirija që predikon Fashizmi — nuk është një liri letrare, një liri demagogjike absolute që nuk ka egzistue e nuk mund t'ekzistojë kurren e kurres : lirija Fashiste është një liri njerzore, një liri logjike e një liri e dëj per një Shtet të fortë e me besim në vehte. Mussolini pat thane : *“Në qoftë se per liri kuptohet pengesa e ritmit të qetë të perditshem, ritmit të qetë të punes së Kombit ; në qoft se per liri kuptohet e drejta me pështye mbi Simbolet e Fesë, t' Atdheut e të Shtetit, e mirë, unë Kryetar i Qeveris dhe Duce i Fashizmit, e deklaroj se kjo liri nuk ka per të qenë kurr!”*.

Kuptimi i liris nuk është një kuptim absolut ; ai ndryshon si mbas kohnave e si mbas vendit. Per shëmbull mund të kemi një Liri në kohë lufte e cila në kohë paqe nuk lejohet ; kemi një Liri ne një kohë begatije e cila në një kohë mizerje nuk lejohet. Pra, edhe kuptimi i liris nuk mund të jet absolut, sikurse pat thanë Mussolini : *« kurgja në botë nuk egziston absolute »*.

Në Shtetin Fashist egziston një liri individujsh sepse është vet shteti që i a mpron, sepse individi formon një pjesë të Shtetit.

4.10 Dishiplina në Fashizëm

« Dishiplina duhet të fillojë prej së nalti po të dishrohet që të jet e rispektueme poshtë » — kështu thot Mussolini. Dhe kuptimi i dishiplines, në Shtetin Fashist, ka një formë ligje morale : gjithshkafja duhet të kalojë neper një dishiplinë të perkryeme : gjerarku duhet t'a ndijë detyren e vet, i nënshtruemi duhet të jet i bindun kundrejtë gjerarkut. Të gjith duhet të veprojnë nën një sistem dishiplinuer absolut. *« Duhet t'i a imponojmë vehtjeve tona dishiplinen ma të hekurt perndryshej nuk kemi të drejtë me i a iponue Kombit... Dishiplina duhet të pranohet : kur nuk pramohet, duhet imponue »*. Fjala, deri diku ! Aty ku nuk zotnon arsyeja dhe ndergjegja, vepron urdhni ! Urdhni i rrebtë : zotnon dishiplina. Fashizmi nuk një demagogjina, nuk shkon neper rruga fjalesh, predikimesh e levizjesh hipokrite. Dishiplina, nder disa rasa, duhet të shprehet me një formë të vendosun - me një akt force. *« Vetem tue u bindë, vetem tue pasë mburrjen e perulum por shëjte të bindjes mund të fitohet e drejta per*

me komandue ». Ai që nuk din me u bindë, ai nuk ka per të dijt as me komandue. Shteti Fashist, është Shteti i nji Dishipline të persosun.

5. SHQIPNIJA BUJQËSORE DHE EKONOMIKE

*« Kam kujtimet me të bukura prej Shqipnije – prej
Atdheut të luftetarve dhe të puntorve. »*

-CIANO-

5.1 POLITIKA FASHISTE E BONIFIKIMIT

Fashizmi, mbassi erdh në fuqi, pati shumë problema për të zgjidhë : problema morale e materiale. Ka ba dy bonifikime të një randsije jetsore për jetën e Kombit : Bonifikimin e shpirtave e bonifikimin e tokve.

Natyrisht, dy problema të vështira dhe delikate. Ndonjëri, tentativen për t'i zgjidhë, do të munde me e quajt një akrobaci shumë të rrezikshme ! Duket si një supermarrje ku nuk është i sigurt fitimi ; jo vetëm, por, edhe me u terheqë në gjysëm të punës ; pra, me marrë, një punë të tillë mbi vëdi është si me shkelë në drrasa të kalbta ! Porse, Fashizmi nuk një vështirsina e pengesa, e për një Fashist: « *Lufta ka ma teper randsí se sa fitimi. Sepse, kur t'angazhohesh me të gjitha forcat e një vullneti të hekurt : Fitorja do të kumorzohet pa dyshim* ».

Me këtë shpirtë, Italia Fashiste, ka nisë monumentin e pathyeshëm të vepres së vet shumëfish njerzore : « BONIFIKIMIN E PERGJITHSHEM ».

Në rrymë të historis ndeshim shpesh herë popuj italik që perpiqen për t'i rregullue tokat e tyre kundër ujnave të rrëmbyeshëm e zhgatrrimtare, kundra baltovinave të mënjshme, kundra « MALARJES » vdekje-sjellse e shpesh herë edhe kundra thatësis shterpe. Por, mbi të gjitha këto perpjekje, natyra delte gjithnjë fituese : njerzit duhej të peruleshin përpara fatit ! Toka vazhdonte gjithnjë e djerrë.

Me Unjimin e Italis, kah gjyma e fundit e shekullit të kaluem, nisi me u studjue seriozisht problemi i "BONIFIKIMIT". Edhe në këtë perpjekje mungonte sistemi i punës. Në këtë veprim do të shtiheshin në punë dy fuqina centrifugale : Nga njëna anë Shteti, e nga ana tjetër kapitalistat privat. Shteti do të vepronte në pjesën e parë d. m. th. në të thamit e tokës, kurse privatet do të bajshin pjesën tjetër të punës. Pra, jemi përpara dy lloje inisjativash : njëna Qeveritare, e kufizume në realizimin e një pjese të punës, të kryeme ma teper për interesin e shëndetit publik ; dhe tjetra, me karakter privat që kishte për qëllim transformimin rrajsor të tokës. Dy karaktere të ndryshme e sidomos edhe me gjendjen liberale në të cilën veproshin, ishte e pamundun me shpresue ndo'i fryt.

Shteti, për shembull, mund t'a krynte pjesën e vet ; por, pjesa e dytë dhe ma kryesore — ajo e rregullimit dhe e fertilizimit të tokave — kushtonte kaq shumë sa shpesh herë supermarrësit vet detyroheshin t'a leshin punën për gjysëm. Ndo'i herë nuk mungonte edhe vet shteti për t'a ndihmue supermarrësin me ndonjë fond ose tue i çile kredín. Por, këto masa ishin fare të dobta : fryti ishte shumë i vogël ! Edhe atëherë egzistojshin disa ligjë të cilat lejojshin shpronsimin e tokve të papunueme. Porse, një shtet kinse liberal, sikurse ishte Italia, a mund t'a vënte në zbatim një ligjë të tillë ! Ligjë i cili cenonte interesin privat ? Jo ! Sepse atëherë qeverija liberale do të plagoste idealet e liris së veti ! ! Kështu, tue qenë

ky realiteti i gjendjes së Shtetit — Ideali i BONIFIKIMIT të tokve shkonte mbi një qerre të thyeme.

Duhej ndryshue drejtimi !

Ishte e nevojshme me e lidh interesin publik me interesin privat në interesin Kombtar. Duhej ba një herë e mirë një dallim i prëm në mes t'interesit privat dhe t'interesit Kombtar. Kur është në pyetje shëndeti publik dhe e mira shoqërore — që përbëjnë interesin Kombtar — interesi privat duhet të sakrifkohet dhe të kontribuojë për të mirën kolektive. Nuk duhet marrë parasysh se kapitalet që derdhen duhet të japin aty për aty një fryt të përfitimshëm. Mandej, është edhe e natyrisht, se çdo vehtë që i shkrinë kapitalet e veta nuk duhet të damtohet, dhe se ai kërkon një far shpërblimi për sakrificat e bame :

Ktu qëndron mrekullija e Fashizmit.

Për hirë të politikës së vet totalitare, Italia, mujt me i kthye interesat e ndryshme private në interesin Kombëtar : Me këtë politikë, ka mujt me e zgjidhë përfundimisht problemin e BONIFIKIMIT të të gjitha tokve Italiane. Kjo politikë ka një karakter ekonomik dhe moral : 1) EKONOMIK, sepse Italia si një Shtet bujqësor, duhet të vetplotsojë të gjitha nevojat e vendit ; 2) MORAL, pse prej BONIFIKIMIT mvaret shëndeti publik.

Në tokë janë derdhë gadi të gjitha kujdeset : Toka është elementi në të cilin prifet karakteri i një populli. Toka është një edukuese e madhe : një shkollë e naltë sakrifice e moraliteti ; na mëson se si jeta është një ndryshim i vazhdueshëm ashtu sikurse janë edhe forcat e një Kombi. E vertetë se jeta e një malësori, shpesh herë paraqitet shumë e vrazhtë, — asgjamangut — ajo ka virtytin me i dhanë njeriut njoftunin e vertetë mbi jeten, i derdhë nder dej ndiesin e plotë të familjes e të Kombit.

Në politiken e Bonifikimit përfshihet edhe kolonizimi i mbrendshëm. Shteti, në një mënyrë të posaçme kujdesohet me i rahatue sa ma mirë kolonizuesat e mbrendshëm, u gjindet në ndihmë në të gjitha nevojat e tyre të perditme. Të drejten e pronësisë, Shteti, i a u garanton, por, rezervon për vehtë të drejten me i urdhnuet me e punue tokën, përndryshej i shpronson me një herë. Shpronsimi shkaktohet atëherë kur i detyruemi, pa kurrnjë arsye, e lenë token djerrë !

Me ligjin e fundit që quhet "LIGJI MUSSOLINI" i u vunë themelet përfundimtare BONIFIKIMIT INTEGRAL. Me këtë politikë, Fashizmi ka vulosë në histori të njerzimit, direktivat e veta krejtë humanitare. Përfundimet e deritashme garantojnë në t'ardhmen sukseset edhe ma të shkelqyeshme. Dhe njerzit e brezit e ardhshëm që do të lindin e do të jetojnë neper

ato tokë të BONIFIKUEME, si në vegim, si nën velin e një legjende të kandshme, do të kujtojnë se aty, n'ato vende të lulzueme, dikur... mbretnojsin smundjet vdekje pruese...

5.2 Bonifikimet në Shqipni

Shqipnija kishte për të zgjidhë dy problema të pazgjidhshem : problemin e Bonifikimit të shpirtëve e problemin e bonifikimit të tokve.

Qysh ndër ditët e para të ripërtrimjes shqiptare nën dritën e Fashizmit, objekti më i pari që u vu në tryezë të bisedimit kje çështja e bonifikimit të tokve shqiptare. Me këtë politikë, vendi i ynë, rrajsisht bujqësues, do të naltësohet në drejtimin e natyrës të vet deri në shkallen më të naltën. Dinamizma Fashiste do t'a derdhi dritën e vet qytetnuese edhe në tokë Arbnore të lëshueme doret.

Nuk po vëhem me ba histori ! Nuk po i numrojë shkakët e ndryshme që e dermuen shpirtin dhe vullnetin e shqiptarit sa që e banë t'i lëshojë në dorë të fatit të gjitha tokat e veta. Nuk po i za më gojë ëmnat e të gjitha atyne hapësinave që shtrihen të mjerueshme nën mbretnin e ujit, të knetave e të malarjes. Do të kujtoj vetëm se bujku shqiptar ishte i harruem dhe konsiderohej si një "rob". Askush nuk guxonte me çilë gojen dhe me e dëftue pikturën e atij që dirgjej varfënisht neper kasolla të vendosuna në mes të moçaleve më të hatashme. Qeverija, jo vetëm njerin sy, por, të dy, i kishte qorrue para terorit të jetes se bujku shqiptar.

Thash se nuk do të permendi ëmna vendesh, nuk do të perpiqem me dhanë asnjë mendim mbi mënyrën e veprimit. Kjo nuk është në kompetencën t'ime. E, për këtë do të jen specialistë e njerz të ngarkuem apostafat. Mandej, edhe për një arsye tjetër : E dijmë se Regjimi Fashist është një regjim popullit, e, si i tillë, kujdeset me i këqyrë dhe me i arrnue sa më tepër të jetë e mundun të gjitha nevojat e domosdoshme të popullit. Ashtu, sikurse n'Itali, edhe në Shqipni, do të zbatohet tanësisht reforma e BONIFIKIMIT TË PERGJITHSHEM. Ligji MUSSOLINI do të ketë jehunë e vet edhe në token Arbnore.

Do të futet në shpirt të bujku t'onë mënyra më e rë e punimit të tokës. Do të permirësohet jetesa e bujku. Do të ndreqen e do të sigurohen lumenjtë të cilët në kohë shinash të mëdha e kalojnë shtratin dhe me vërshim i shkretënojnë të gjitha tokat që i zenë përfundi ; me rehtësi do të luftohet "MALARJA" që është smundja kronikë e fushave t'ona.

Me këtë politikë, natyrisht, si rrjedhim do të vijë shtimi i popullsisë, sigurimi i shëndetit publik e prandaj edhe siguria e mbajtjes së rracës. Do të bindet çdo bujk se puna e tij është më e vlefshme se çdo punë tjetër. Bujqësija, në vetvendi, është një punë vertetë shëjte, si të tillë e kanë pranue edhe të vjetrit : historija na e dëfton ! Të vjetrit, me intuiten më të plotë,

kishin njoftuni të fellë mbi token dhe jeten. Ata, punen e tokës e kishin hyjnizue, dhe ditën e të korrnave e festojshin me një rit apotheoze fetare. Bile, tokës i kishin kushtue edhe një perëndi të posaçme dhe i bajshin lutje e ceremonina.

Si të vëhet në zbatim “BONIFIKIMI E PERGJITHSHEM”, si të nisim me u ndi frytet e tija, atëherë, bujku dhe puntori i fushave, do t'a ndijë vedin të pamvarun : zot në vedi, mbajtës të vetvetes, tue kuptue nën ket shprehje naltësimin e tij dhe të familjes së tij.

Ai veprim BONIFIKIMI që është ba n'Itali do të bahet edhe në Shqipëri : Agro Pontino, ku disa vjet ma parë zotnonte MALARIA-VDEKJESJELLSE, sot lulzon e buzëqeshun dhe mbi ato tokë ngrihen pesë qytete të vogla por të dëja për lavdin e Kohës Fashiste.

Regjimi Shpëtimtar Fashist — është Regjimi i predestinuem për Providencës për të qenë edhe Regjimi i popullit Shqiptar të vëjtun. E, një popull ma të vëjtun e ma të martyrizuem se popullin shqiptar nuk do t'a gjejmë n'asnjë këndë t' Europës. Prandej, të gjithë puntoret, pa përjashtim, me mirnjohjen ma të fellë kundrejtë MUSSOLINIT, duhet të derdhin energjit e veta për t'a ndihmue Qeverin në sypermarrjen e vet për të mirën e popullit shqiptar.

TUE VEPRUE NË KET MENYRE, NDIHMOJMË VEDIN.

5.3 Kënga e tokës

Larg qytetit... fort larg, ngrihet flladshem një Këngë : Duket si Kënga e një shpirti të braktisun.

Asht Kënga e tokës !

Fushoret e blerueme shpërthejnë ndër hymne të pavdekshme. Këndojnë gjethet, përmet, bari i njomë e lisat e naltë. Këndojnë kallxat e florijta ndër ara : krejt natyra dridhet ndër Këngë freskuese.

Kënga, disi sosë në heshtje !

Kalon fshatari përmes kallxash ! Kalon e s'e ndinë Këngen e tyne. Mbi shpinë ka do t'ështa e ndër duer një trastë me bukë të cilën i a fali toka. Ai hecen si i hutuem, nësa toka i këndon dhe i lutet !

Fshatari hecë i tretun nder mejtime...

Perhapet një këngë andrrash ! Kënga del si një dhimbë shpirti ë hera herë si një vaj i mjerueshem : toka vajton dhe këndon njëherit !

Fshatari nuk ven orë kurrgja ! Hecen si i dehun ; nuk ndin aë nuk don me ndi kurrgja ! Vetimeveti shkon tue thurë ândrra të lumtuna : andrron hijeshit e qytetit, rahatín e shtëpijave të bukura, madhnin e rrugave të gjana e bile edhe ndonji punë që ndoshta, në qytet, âsht tue e pritë me krahë hapet...

Seç lajthim fatmjerë !

Hecen fshatari andërrtar... hecen në drejtim të qytetit — pa e kthye koken kah fshati dhe me i lanë lamtumirën e fundit vendit që e lindi, që e ushqej dhe që e rriti : ai nuk don me e ndigjue këngen bekimplote të tokës !

Toka këndon dhe lutet, por NUK DISPROBET. Ajo e din mirë se prap po ato duer që e punuen një herë do t'a punojnë per së ri ; po ajo djersë që e rîni dikur me aqë andje do t'a rîjë persëri. Toka e din se premtimet e qytetit janë të rrêjshme e nuk do t'i a plotsojnë dëshirat e shpirtit të tij të lirë. Fshatari nuk âsht mësue me jetue nder kthetrat e zhurmës së turbullimeve të qytetit: fshatari Asht mësue me jetue në mes të mrekullis së gjelbrimit, brî krojesh t'argjanta, m'anë lugjesh të prehta e t'ashpra si shpirti i tij.

E, toka nuk disprohet !

Fshatari hecen drejtë qytetit, — ndoshta per të gjetë lumnin ? Por... zhurma — ah ajo zhurmë e padurueshme — zhurma shurdhuese e qytetit do t'a shqetësojë. Fshatari mbassi të lodhet në qytet — do t'a kujtojë me mallë fshatin që e lindi, që e rriti dhe që e ushqejti...

Fshatari i turpnuem do të kthehet per së rí ! Do të kthehet ndoshta edhe pa bukë në trastë !

Fshatari hecen !

Toka vazhdon gjithnjë kângen e vet si andërr. Këndon plot shpresa : këndon dhe shperthen nder lumnina të perjetëshme :

- *Kânga e tokës kurr nuk do të shuhet.*

5.4 Autarkija Shqiptare

Populli Shqiptar — (e, kur thomi populli shqiptar, duhet të kuptojmë edhe atë të maleve e të fshateve që perbanë pjesën më të madhe të tij) — qysh nder kohën që s'mbahen mend, është kenë një POPULL AUTARKIK. Ktë, nuk mund të na e mohojë kurkush. Dihet se nder fshatë gjinden familje që mund të numrojnë pesdhjetë deri në njëqind e sa pjestarë. Nder këto familje të mëdha patriarkale, vërejmë, se të gjithë pjestarët, burra e grá, punojnë : gjethicili kryen punën që i është caktuar. Puna e tyre ka për qëllim me të prodhues të gjitha ato lëndë që i nevojiten familjes për t'i plotsue nevojat e saja, pa pasë nevojë me të u pershpirtë kurrkuj. Kështu jetojnë fshatet t'ona, në mos, kështu kanë pasë jetuar deri disa vjet më parë !

Natyrisht edhe nevojat e fshatarëve ndryshojnë prej atyre të qytetarëve. Fshatari ka nevojë tepër të kufizuar. Kështu, nësa fshatari mjaftohet vetëm me një lëkurë delje, qytetari ka nevojë për një xhakëtë. Por, çështja qëndron këtu : një qytetar i ndergjegjshëm duhet të pelqej një prodhim vëndi më tepër se një prodhim të huaj : në vënd që me vesh një xhakëtë me stofë "INGLIS" do t'ishite më e ndergjegjshme të veshi një xhakëtë me stofë KORÇE. Mund të thonë se puna e « VENDIT » është e dobët. E pranojmë ! Po si mund të përmirësohet puna kur vëndasit nuk e përdorin ? E dijmë se puna dita ditës vjen tue u persosë, tue u ba gjithnjë e më e mirë. Por, që të kemi këto punë të mirë lypset që edhe na vet t'a ndihmojmë, t'a përkrahim me aq sa kemi në dorë. Mora për shembull vetëm stofën — porse kemi edhe sa e sa sande të tjera...

Gjithsecili e din seç rroll luan AUTARKIJA edhe në jetën e Kombit. Nder kobnat e fundit, çdo shtet e paq të nevojshme që t'i japë randsi ekonomis së vëndit për të muejt kështu me të çliruar prej zgjedhës s'ekonomis së huaj. Asnjë shqiptar, besoj, nuk ka harruar SANKSIONET e tmershme të Gjenevës në të cilën u patën mbledhë 52 Shtete për t'i a mohuar Imperatoris së Ré Italiane çdo "të mire" ekonomike e sidomos me të a mohuar "landet e para" për të cilat Italia kishte nevojë të madhe.

Mirëpo Gjeneva kaotike : demokratike, masonike, socialiste e komuniste e paq shpejtë përendimin e andrrimeve të veta të bukura të cilat me aq mjeshtëri i kishte thurë koalicioni dhelpe në Gjenevë. I paq, pse Italia atëherë e përmoldhi vehtën dhe u fut me mish e me shpirtë për të prodhues sa më tepër e për t'i mjaftuar nevojave të veta.

Po shofim gjithashtu se nder kohnat e soçme shtetet luftuese janë tue ndjekë një politikë “rrethimi” me anë të blokut dhe të kunder blokut ; një luftë krejtësisht ekonomike. Pra, në këtë atmosferë luftash ekonomike, populli shqiptar, ma teper se kurrnji herë tjetër, duhet t'a ndijë vehten sa ma afer shpirtit Italian : se bashkut me të, jo vetem t'a pranojë politiken autarkike, por, duhet të jetoj në të e për të. Neve i kemi të gjitha mundesinat për të krijuar këtë ndërgjegje AUTARKIKE.

N'autarkin shqiptare e për autarkin shqiptare mos të kursejmë kurrnjë : SA MA TEPER TI AFROHEMI AUTARKIS AQ MA PAK DO TË JEMI TË MVARUN ; SA MA TË PAMVARUN QË TË JEMI AQ MA E SIGURT DO TË JET E ARDHMJA E JONË. ASHT E NEVOJSHME QË TË KTHEHEMI PËR SË RI NE TRADITEN E AUTARKIS SHQIPTARE.

6. FASHIZMI DHE NJERIU SHQIPTAR

*« Mbrenda një kohe të shkurtë, Shqipëria do të bëhet
një shtet-model i Europës. »*

-JACOMONI-

6.1 Nji teori e gabueshme

Kah fundi i shekullit të XVIII, n'Ingliterrë, jetonte ekonomisti i pa fat Malthus. Ky i perkiste nji rrethi të mjerueshem prej të cilit u frymzue per me nxierrë teorinë e vet krejt të gabueshme : “*Mjerimi i njerzve shkaktohet prej numrit të madh të fëmijve që kanë*”. Tue u bazue mbi ket mejtim tragjik — nxori pikpamjen e vet : “**SHTESA E NJERZIMIT ASHT SHUM MA E MADHE SE SHTESA E PRODHIMEVE**”. Porse, me u bazue vetem mbi nji rreth të ngushtë e mandej prej atij shembulli të posaçem me çpikë nji teorí në vedi, më duket se është nji guxim i tepruem ! Shi per njiket arsye, ma vonë, Malthusianizmi u dermue krejtësisht sepse nuk i përshtatej as natyrës as kohes. Sot, të gjitha teorinat, të gjitha Ideologjinat e të gjitha doktrinat Biologjike, Ekonomike e Politike e pranojnë se “*numri i njerzve*” asht shëji i nji rrace të fortë dhe metri i fuqis së nji popullit. “**SHTIMI**” sjellë nji forcë të dyfishtë : mprojtjen dhe sigurimin e kufijve prej mësyemjeve të jashtme, dhe, shtimin e fuqis prodhuese që sjellë mirëqenjen ekonomike të mbrendshme të Shtetit.

Tue arsyetue në ket mënurë, falsiteti i theoris Malthus-iane, duket i natyrshem. Eksperienca e deri tashme ka vertetue gjithnji se : *shtimi i popullsis nuk e pengon mirëqenjen e shoqnis, perkundrazi, mos shtimi, zvoglimi i numrit të lindjeve, mungesa e popullsis, shkakton ngushtimin e veprimit e prandej edhe damin ekonomik të Kombit*.

Nji shtet, ndonse i rí, me popullatë të madhe, ka per të qenë ma i respektueshem,—jo vetem, por edhe mirëqenja ekonomiko-shoqnore e pergjithshme ka per të qenë ma e naltë e ma e pershtatshme per atë popull.

Shtimi i popullsis, do të thotë shtimi i punës, shtimi i fuqisë shndrruese të landve të para ; tue pasë ket shtim vijinë, si rrjedhim, fenomene ekonomike : “*shitje-blemje*”, kto shkaktojnë pasunimin e vendit.

Sot, problemi demografik, problemi i shtimit të popullsis, është nji problem jetsuer per çdo shtet. Nji shtet që shpopullohet është nji shtet i denuem me plogshtí, me mos-veprim, më vorfní e me vdekje ;— perkundrazi, nji shtet që shtohet, që kah numri i popullsis naltësohet, është nji shtet që shkon kah siguriya e mirëqenjes së vet, kah nji forcë e pathyeshme e kah nji veprim dinamik e perparimtar.

6.2 Vatra dhe toka

Çdo shtet, që ka pasë e ka në shpirtë qellimin per me i a arrijtë madhnis së vet, i a kushton të gjitha kujdeset e veta rruajtjes dhe mprojtjes së FAMILJËS. Pse, familja, është kenë dhe është gjithmonë faktori kryesuer i ripërtrimjes dhe i shtimit njerzuer : familja njikohsisht është edhe vatra e formimit moral të njerzimit ;— si e tillë familja mbahet si

ndihmësja e parë e mbajtjes së një Shteti. Revolucioni Fashist, i a ka vu vedit si detyrë të parë me u kujdesë sa ma teper per mirvajtjen e votres familjare : *Familjen e don të nderueme e të naltësueme.*

TOKA është elementi jetsor i një shteti. Prandej, ajo duhet punue. Mungesa e njerzve, mungesa e krahut të punës, shkakton që sasina të mëdha toke të mbesin djerrë. Edhe një arsye tjetër për të cilën tokat mbesin të papunueme është mësyemja e fshatarve ndër qytete. Fashizmi e lufton me rrebtësi "*Urbanizamin*" ! Asht kundra bujqve që i lanë tokat e tyre dhe derdhen neper qytete kinse për të gjetë një jetë ma të rahatshme ! E lufton "*urbanizmin*" me një politikë dinamike : me pyllzimet, me bonifikime, me Luften e Grunit, me perkrahjen e familjeve fshatare etj. d. m. th. ban çmos për të shtye me e dashunue token që është nana e pasunis së një Kombi.

VATRA e TOKA, janë kujdesi kryesuer i politikës së mbrendshme të Fashizmit. VATRA e TOKA do të jenë burrimet e pashtershme të pasuninave t'ona morale e materiale : ME PERKRAHJEN E KTYNE DY FAKTORVE SHQIPNIJA DO T'A NXAJE VENDIN QE MERITON NE MES TE SHTETEVE T'EUROPES.

6.3 Demografi shqiptare

Në Shqipni nuk është ndjekë asnjherë një politikë demografike. Qeverija, nuk u pat kujdesë kurr për të perkrahë në një mënyrë rrëjsore shtimin e numrit të popullsis.

Me të vertetë, tue i shikue statistikat Shtetnore mbas regjistrimit të pergjithshem të vitit 1930, vejmë orë një far ndryshimi në popullsi. Ato na tregojnë një shtim, ndoshta të vogël, asgjamangut, mjaft ngushllues! Por, ky proces, është shkaktue në një mënyrë të natyrshme, të vetvetijshme ; dhe jo se qeverija është kujdesë në një mënyrë të posaçme. Mjafton me i lëshue një sy statistikave të përvitëshme për të pa seç rrugë ka ndjeke dinamizma demografike shqiptare dhe zhvillimi i popullsis, i cili tashma e dijmë se formon elementin bazë të fuqis perparimtare në një vendi. Në veshtrim të ktyne statistikave shpesh herë na duhet me kalue nëper shifra anormale dhe neper dallga të parregullshme të cilat nuk lejohen në shkencën e statistikës dinamike të një populli. Kjo, natyrisht, është shkaktue se, ketu ndër né, nuk i është dhanë randisija e duhun shkencës së statistikës.

Statistika na ep disa numra periodik, disa shifra ose ndo'i grafi të levizjeve, jo vetem të fenomeneve ekonomike, por, sidomos të levizjeve të ndryshme shoqnore. Statistika nuk e ka për detyrë me na i zbulue "*shkaqet*" e "*efekteve*", — ajo na ep vetem pasqyren e levizjes ; — pastaj, në bazë t'asajë pasqyre, Shteti din me u rregullue si nga pikpamja ekonomike ashtu nga pikpamja shoqnore. Deri më sot, sikurse e thash edhe ma naltë, kjo shkencë, ndër né, nuk është kenë çmue ! Tash e mbrapa s'ka dyshim se do të çmohet, jo vetem, por, do

të bahet “metri” rregullues i jetes s'onë Kombtare ashtu sikur është edhe nder vendet e tjera të qytetnueme.

Deri me 1930, statistikat t'ona ishin të çala, të përpilueme pa asnji kriter shkencor. Njeriu i shkencës : ekonomisti, politikanti, sociologu etj, nuk mund të jepte asnji gjykim të vetin, nuk mund të bante kurrnji studim serioz mbi levizjet ekonomike e shoqnore të vendit.

Në Shqipni nuk është kenë ndjekë një politikë demografike : ket fakt nuk mund t'a mohojmë ! Jeta e njerzve ishte e lëshueme në dorë të fatit : MASA E POPULLIT JETONTE ME NJI HIGJIENË TË PAORGANIZUEME E PRANDEJ DAMTOHEJ RANDË PREJ SMUNDJEVE EPIDEMIKE.

6.4 Demografija nder shtetet bujqësore

Nji ligjë demografike thot se nder shtetet bujqësore lindjet janë ma të shumta. Dhe, mjafton me i hedhë një sy levizjes demografike të shteteve industriale dhe t'atyne bujqësore per t'u bind se ndryshimi i lindjeve, në mes të tyne, është shum i madh. Arsyenat shtytëse të këtij fenomeni janë të ndryshme e të shumta : nder viset bujqësore nuk kufizohen lindjet me mjete të ndryshme, ose pse nuk njihen, ose per një arsye tjetër ma të fortë, pse toka dhe nevojat jetsore të bujqësis kanë nevojë per punë krahu. Pra, nevoja e mprojtjes, nevoja e punës dhe nevoja jetsore e lejojnë shtimin e familjes nder fshate ma teper se nder qytete industriale.

Por, Shqipnija qindron ndryshej ! Ktu, deri tash, nuk mund të flitej per një bujqësi të zhvillueme sikurse nuk mund të flitej edhe per një politikë demografike. Sikur e permenda edhe në fillim, procesi “*lindje-vdekje*”, ktu nder né, ka ndjekë një rrugë të natyrshme pa asnji shtytje në “favour” ose “disfavor”. Nuk kemi pasë një kujdes per shtimin e “lindjeve” sikurse nuk kemi çka kryet as per “kufizimin” e vdekjeve. Megjithate, statistikat e përvitëshme na dittojnë se per çdo vjet kemi pasë nga një “shtim” *lindjesh* edhe jo fort të vogël.

Shqipnija, si një vis bujqësuer, ka nevojë per një shtesë sa ma të madhe të njerzve. Tokat t'ona të hapta, të popullueme vetem nga 38 per çdo kilometer katror, dittojn se Shqipnija ka një mungesë fort të ndijshme per kah pikpamja e elementit bazë të domosdoshem per shfrytëzimin e pasunive që natyra i a ka falë tokës s'onë. Shqipnija ka tokë shum të pasuna e të frytshme, dhe, ajo nuk duhet t'a ndijë n'asnjë mënyrë mungesen e landve që formojnë përmbushjen e nevojave të para të jetes. Megjithate e ndijmë : e ndijmë ndoshta pse na mungojnë mjetet moderne të punimit të tokës, na mungojnë landet e ndryshme kimike që t'a bajnë token edhe ma të frytëshme, bile, mundet që na mungon edhe vullneti i mirë i punës ! Por, ajo që na mungon me të vertetë është KRAHU, bujku ; kemi mungesë njerzish që t'a punojnë tokën. Shqipnija nuk ka nevojë me importue misër e grunë ! Ajo me prodhimin e vet jo vetem se i mjafton plotsimit të nevojave të vendit por, mundet

edhe me nxierrë jashta me sasina të mëdha. Prandej, politika demografike, per Shqipnin, është një problemë me randësi jetsore : si nga pikpamja ekonomike ashtu edhe nga pikpamja kombëtare. SHQIPNIJA FASHISTE, KET PROBLEMË, DO T'A KET PARASYSH.

6.5 Fati i foshnjes shqiptare

Një Kombë që vendosë të shkelij me hap të sigurt drejtë perparimit të vet ma të sigurt, që ka vendosë t'arrijë sfera qytetnimit — i a kushton te tanë kujdesin e vet rritjes sa ma të mirë të filizave, të foshnjeve, që formojnë pasqyren ma të shkelqyeshme t'ardhmënis së tij.

Tue e ruejt foshnjen, ruhet jeta e breznive në punen e të cilave, Kombi, mbështetë shpresat e së pritmës së vet ; me mprojtjen e foshnjes kursehet begatija shpirtnore e landore e Kombit ; ruhet shëndeti e jeta e tij ; shumzohet forca e krahut veprimtar : **ARRIHET MIRËQENJA E KOMBIT.** Qe pse, nder viset e qytetnueme, i është dhanë randësija ma e madhe ruejtjes së foshnjeve që perbajnë visarin e paçmueshem të Kombit.

Në Shqipnin e shkretë gjithnji hetojmë perfundime jo fort të kënaqshme ! Kjo, nuk do të thotë se neve që verejmë statistikat e shteteve të qytetnueme kerkojmë pa tjetër që t'atilla pasqyra të paraqesi edhe vendi i jonë ! Jo ! Asht larg mendjes që Shqipnija t'arrijë mejherë atë shkallë që të tjeret per aqë kohë e me aqë mundime e kanë arrijtë.

Foshnja shqiptare lindë në një ambient plot nyje që e ngatrronjë krejt jeten shqiptare, që e shtrëmbënojnë harmoninë e jetes familjare të Kombit ; kemi mungesë tronditëse të njoftunive ma elementare të higjienes ; jeta ekonomike e vendit shkonte rryshem ; kemi një syper-prodhim analfabetizmi, një tubë paragjykimesh fatale, — e sa e sa sende të tjera që na e paralizojnë deri në themel jeten e Kombit. Foshnjet që lindin në ket ambient, është e naturshme, do të jenë krejt të mangta dhe nuk do të kenë mundësinë me u rritë me at edukatë, me ato ndjenja e me atë dije që kerkon mosha e tij e njomë. Prandej, tue kqyrë nga kjo pikpamje, shofim se është e nevoshme që të bahet një kryengritje shpirtnash, një spastrim rrajsuer ndergjegjësh ; me i zhdukë mbeturinat e vjetra dhe mbi to, me baza të reja, me baza shqiptare, me ngrejtë ndertesën e ré të qytetnimit të vertetë. Pa dyshim, foshnjet që do të lindin në ket ambient të rí, në ket rreth ndergjegjësh të bonifikueme, në ket sferë ma të naltueme ekonomikisht dhe t'evolueme, — do të jenë foshnje të shëndoshta : breznit e kësaj epoke do të paraqesin me të vertetë burrimet e pashtershme t'energjiive të reja që do t'a naltësojnë Kombin në shkallen e vertetë e në dinjitetin e rrethit të shteteve të Kontinentit.

6.6 Tue vërejtë një statistikë

Nuk mjafton që një shtet të ketë *lindje* të shumta ; por, duhet të ketë *vdekje* sa ma të pakta ! Në paksimin e vdekjeve qindron shkalla e qytetnimit të një populli. Në qoftë se e marrim ketë pikë për bazë e për mëter qytetnimit, atëherë, neve duhet të demaskohemi përpara botës si një shtet mbrapanik me kuptimin ma të fellë të fjalës. Vdekja, sidomos e foshnjëve që nuk e kanë plotsue ende një vjet, pat marrë përpjestime të tmershme ; kjo dëfton qartaz se në Shqipëri egzistonte një organizëm shoqëruer shumë i dobët. Kjo rrymë po të vazhdonte gjithnjë do të vinte në rrezik të padëshueshëm jetën e Kombit. Vërehen vdekje të shumta sidomos ndër foshnje si edhe ndër fëmijë të njomë deri në moshën 8 vjeçe. Statistikat t'ona, ndonjë të çala, paraqesin një vdekje fëmijësh prej 40-50%.

E pamë ma naltë seç rrol luen në një shtet të shtuemit ose të paksuemit e popullsis. Kuse te na, fati i mjerueshëm, na i zhdukë foshnjët pa e mbushë ende vjetin. Kjo rrjedhë pse neve nuk kemi një strukturë ekonomike dhe shoqërore të shëndoshtë. Vetëm tashti nisi me u përhapë në Shqipëri një rrymë ma teper se qytetnuese : NJERZORE, kjo është rryma fashiste që do të depertojë fellë në të gjitha organet e shtetit shqiptar. Do të shtohen lindjet, do të paksohen vdekjet. Kjo do të vijë si pasojë e organizimit të higjienës publike për të cilën populli shqiptar ka nevojë aqë të madhe ; - do të vijë si pasojë e permirësimit të jetes ekonomike e cila qysh ndër ditët e para të sundimit Fashist, nisi me ndritë me shpresa të mëdha. Ky permirësim do të sjellin naltësimin e jetes Kombtare Shqiptare. Dhe statistikat e gjer sotme që na demaskojshin përpara shteteve të tjera t'Europës, do të shndrohohen me statistika të tjera që do të na nderojnë. Dinamizma demografike shqiptare do t'arrijë maksimumin e vet në pershtatje me natyrën e me mundësitë e tokës s'onë. Kultura e çdo populli fillon e mbaron në kujdesin që ai i ka kushtue problemit demografik. Duhet njerz, duhet burime pune, duhet energji përtrise : KTO MUND TË GJINDEN VETEM NË NJI POLITIKË TË SHËNDOSHTË, VETEM NË NJI SHTËT TË PAJISUN ME MORAL DEMOGRAFIK SIKUR ASHT SHTËTI FASHIST.

6.7 Politika demografike

Një fakt që na ngushllon e na i mbush zemrat me harë është se Nana-Shqiptare nuk i trembet të zanunit me "shtat-zanë". Ate, ndonjë e mundon tenori i vështir i jetes, ndonjë kalon neper dallga të furijshme të jetes së mjerimit, - ajo, i shton vëjtjeve të veta edhe mundimet e bartjes 9 mujore. Nanën Shqiptare, nuk e frigson akti i rrezikshëm i lindjes. Mandej, megjithse me mënyrë primitive, ajo i a kushton të gjithë kujdesin e vet rritjes së fëmijës. Ajo nuk njef tjetër rahatit veç asaj të rahatit së fëmijës. Kur ka mundësi me e ushqye, kur ka mundësi me e rritë pa i lanë gja mangut : atëherë, nana shqiptare, ushqen në shpirtin e vet lumnin ma të madhe.

Nana shqiptare është fusha e plleshme mbi të cilën Shteti Fashist Shqiptar do të mbjedhij faren e vet të shëndoshtë e të qindrueshme. Në Shqipëri nuk mungon vullneti i mirë,

nuk mungon hijeshija e një rrace të fortë : ka mungue vetem mundësija ekonomike, ka mungue instruksioni i kulturës së higjienes publike, kanë mungue njoftunit e para të mënyrës së rritjes së fëmijve.

Politika Demografike që do të ndiqet në Shqipëri do të kundërvihet me një sukses të shkëlqyeshëm. Nuk është një parandjenjë profetike kjo që po bëjmë unë tashti ! Të u bazue në realitetin shqiptar, të ndigjue gjuhën e statistikave t'ona erdhja në këtë përfundim. Të shtuemit e njerzve në Shqipëri, rrejtja dhe përmirësimi i rracës shqiptare — do të bahen si faktor të një sigurije të pathyeshme. Në Shqipëri, nuk do të dalin ma pengesa e tendenca që t'a kundërvihen këtë rrymë : SHQIPNIJA FASHISTE E NJEF MISSIONIN E VET, DREJTË PLOTSIMIT TË TIJË DO TË MARSHOJË ME VULLNET E NDERGJEGJE.

6.8 Amni e Foshnje

Fashizmi i ka dhënë një randësi kaq të madhe problemit demografik sa mund të thohet se ka krijuar një “*moral demografik*”. Edhe Shqipëria kishte nevojë për këtë “*moral*”. Një ndër institutet e para të krijueme në Shqipëri prej Fashizmit është vepra Kombëtare “*Amni e Foshnje*”. Kjo është çerdhja ku do të shërohet e ku do të spastrohet organizmi Kombëtar prej smundjeve të ndryshme që deri më sot na e kanë shkallmure jetën Shtetnore në një mënyrë të mjerueshme. As një Shtet tjetër i kontinentit Europian, më duket, nuk ka pasë nevojë, ma tepër se na, për një institut e për një politikë të tillë. Qinda e qinda familjesh shqiptare kanë nevojë për një ndihmë për t'i bërë ballë kërkesave ma elementare të njohunive higjieniko-sanitare. Vetëm pak fëmij shqiptar mund të mos ken nevojë për ndihmën e këtij instituti, kurse pjesa ma e madhe që formon tanësin shqiptarë ka nevojë me u shikue dhe me u rritë nën hijen e këtij instituti të Partisë Fashiste.

Në Shqipëri do të ndiqet një politikë e dyfishtë : nga një ana do të përkeqësohet shtimi i lindjeve, nga ana tjetër do të zvogëlohet, sa ma tepër të jet e mundun, numri i vdekjeve : “SA MA TEPER LINDJE, SA MA PAK VDEKJE”.

Pra, shtimi i popullsis nuk bahet vetëm me një përkeqësim të thjeshtë të lindjeve ! Jo ! Para lindjes, në lindje dhe mbas lindjeve, ndiqet një proces i tanë veprimesh, këshillash, përkeqësimesh e ndihmash, me kritere të shëndoshta. Kto kryhen me anën e institutit “*Amni e Foshnje*”. Ky, nuk bën një veprim mëshirues, por, ka një karakter thjeshtë politik e shoqëror për t'i lehtësue mjerimet e individujve. Kështu, qëllimet e Institutit nuk mbarojnë vetëm me dhanjen e disa ndihmave morale e materiale e as me strehimin e “nanës” ose të “foshnjës”. Misioni i tij arrin sfera të nalta e bujare : ME I FRYMZUE FËMIJVE NJI FORCË, ME I SHNDRRUE NDER PUNTOR TË VLEFSHEM E ME I BËRË MJET TË RINGJALLJES SË KOMBIT. Përpilohet me i futë nanave në ndergjegje njoftunin shëndetsorë, kështu që ajo të dij me e krye e me e plotsue bukur misionin e vet si nanë. Instituti “*Amni e Foshnje*” ka për qëllim me e përhapë ndër shtetas ma të gjana të popullit edukimin shoqëror të shëndetsis — me këtë veprim përkeqësues forcimin e strukturës së rracës.

Perpara, i kishim disa institute shëndetsore ; disa qendra higjienike ! Porse ato kishin një veprim teper të kufizuem. Ato mjaftoheshin vetem tue zbulue smundjet ! Bajshin vetem mjekimin preventive ! Kjo është një punë e vlefshme, nuk e mohojmë, pse ma parë duhet zbulue smundja, ma parë duhet bërë diagnoza, e pastaj me fllie shërimit. Por, popullit shqiptar, a i mjaftonte vetem mjeksija preventive ! Jo ! Ate e rrethonte mjerimi nga të kater anët dhe nuk ishte në gjendje me i ba ballë as ushqimit me buk misri e jo ma shërimit të smundjeve që kerkojnë shpenzime të mëdha. Nuk mjafton me i a zbulue tjetrit tuberkulozin, por, bashkë me zbulimin duhet edhe me e shërue, me e dergue në ndonji senatorium ose në ndonji qender tjetër verimi ; gjithashtu edhe par smundjet veneriane etj.

Foshnja ka nevojë për kurime, për një rregull higjienike e për një dietetikë të pershtatshme. Kto nuk mund të baheshin përpara në Shqipëri pse ktu, si një Shtet i vogël dhe i vorfën që ishim, nuk mund të përballoheshin të gjitha ato shpenzime. Kurse sot, nuk mund të bahet fjalë për ket mungesë, pse kjo formulon kujdesin ma të parë të qeveris Fashiste.

Një seri regullash e ligjësh rregullojnë politikën e shëndetsis publike dhe të përmirësimit e të rrejtjes së racës. Vepra "Amni e Foshnje" kujdeset më përmirësues kushtet e "nënës" së cilës i është lanë në dorë vazhdueshmëria e racës ; mandej, përpigjet me krijue një ambient të mirë e të pershtatshëm familjar sepse ky ambient influencon teper në trajtimin e brezëve të reja. Dhe është e vertetë se jeta shqiptare ka nevojë për një ambient familjar të shëndoshtë : për banime të mbushuna me dritë e ajr. Ky ambient gjindet sidomos ndër fshate e ndër vise malësore. Edhe kjo është një arsye për të cilën Fashizmi e lufton "urbanizmin", grumbullimin ndër qytete, dhe, përkrah jetën e fshatave. Pastaj, kemi nevojë edhe për kushte ma të mira morale e spirituale që kanë për qëllim naltësimin e ambientit familjar. Mussolini thot se duhet me e nderu "nënë" dhe "fëmijë" sepse kjo do të thotë me i nderu vlerat ma të naltat të Kombit. Kjo arrihet vetem tue përkrahë lindjet e tue krijue "sentimentin" e familjes.

SHQIPNIJA, SOT, PO LULZON NËN NJË DRITË TË RE.

6.9 Mprojtja e racës

Një ndër virtytet e shumta të popullit tonë është kujdesi i posaçëm që ka për nderimin e njeriut tue i vu orë, në një mënyrë të posaçme, pastris së racës dhe vazhdimin të fisit. Besoj se n'asnjë vend të botës, sa ndër në, nuk mund të vërehet besimi i popullit në forcën e gjakut. Një kujdes i veçantë i është kushtue "Martesës" ; kujdes për të mos e ligstue dhe mos e prishë gjakun e fisit. Po të lidhet "martesa" me një fis të dobët — do të thotë se është vorrosë me kast e ardhmja e fisit. Gjaja ma kryesore është me u miqasue me një shtëpi të fort e të rodit, me një "soj" të shëndoshtë sepse atëherë nuk kercënohet prishja e gjakut. Ket mendim e ushqen në shpirtë populli shqiptar e vetem për hir të ketij instinkti kemi mujt me e rrejt të paprekshme, neper rrebesh të shekujve, pastrin e racës dhe influencën e huej.

Por, sot, instinktit të rrejtjes së rracës, që burron si një fakt i natyreshëm në popullin t'onë, i shtohet edhe kujdesi i politikës Fashiste për "Mprojtjen e Rracës". Rrejtja e rracës nuk kufizohet vetëm në mprojtjen fizike, të trupit, por shtrihet edhe në atë të mprojtjes *intelektuale e morale*. Pra, rrejtja e rracës, në Politikën Fashiste, merr tri pamje : MPROJTJA INTELEKTUALE, MPROJTJA MORALE DHE MPROJTJA FIZIKE.

Nën ket të shtyeme, dinamizma demografike e Shqipërisë, do t'arrijë ndër shkallë persosmënie e zburimi moral e fizik. PARAGJYKIMET E KËQIJA QË, PËR ARSYEMA POLITIKE, KANË DISA TË HUEJ PËR NË, DO TË ZHDIKEN DHE BILE ATA VET DO TË HABITEN ME BUKURINË E TYPIT SHQIPTAR.

6.10 Përfundimi

Ndër disa vija të shkurtra jam mundue me e paraqitë "*Problemin e problemave*" të jetes s'onë Kombtare. Ket e kam ba vetëm për të pasë një idë të kjarhtë mbi politiken e ré që do të ndiqet. Kam paraqitë të kaluemen t'onë demografike tue i njitë përbrî randsin dhe perspektivat e s'arthmës. I jam shmangë statistikave për një arsye të vetme : qellimi i jem këtu nuk është që t'i paraqes Qeveris Fashiste se si duhet të veprojë e se çka duhet të bajë. Jo ! Kto sende Fashizmi i ka vet parasysh. Deshta vetëm me paraqitë një veper të madhe e njerzore që do të kryhet si një mission i shëjtë këtu në vendin t'onë ku smundjet malarike, sifilitike dhe tuberkolare perbajnë një kerrenim të tmershem e një rrezik Kombtar. Me një varg fjalësh të thata deshta me tregue madhnin e institutit « *Amni e Foshnje* » — ku do të gjejnë strehë të gjitha nanat shqiptare në kohën e lindjes, kur të lindin dhe mbas lindjes ; ku do të rriten me kritere të shëndoshta foshnjët t'ona e ku do të luftohen smundjet e mjerimi i popullit.

Breznit e reja, që do të rriten nën ket klimë, do të jenë të shëndoshta, të ndergjegjshme, të naltësue me mendërisht, të spastrueme prej paragjykimeve dermuese ; këto breznitë do t'i a sigurojnë kësaj toke, me forcën e vet, ardhmënin ma fatlume, për të cilën gjeneratat e soçme janë tue u mundue me pregaditë shtresen ma të qindrueshme. QYTETNIMI FASHIST DO TË DEPERTOJË FELLË NË JETEN SHQIPTARE, DO TË PAJTOHET ME FRYMEN E VENDIT DHE DO TË KRIJOJË ATË RRYMË TË CILËN POPULLI I RRACES ILLYRE PO E PRITTE ME ETJE TË MADHE TASH SA SHEKUJ.

7. DY BOTNA NE KUNDRËSHTIM

« Kuptimi i liris nuk është absolut sepse në jet nuk ka kurrëgjja absolute. »

-MUSSOLINI-

7.1 Për një fitore të re

Bota shqiptare është e mbushun me kontraste : *në shpirtin t'onë zotnojnë cilsina pozitive e cilsina negative*. Në kacafytjen e ktyne ndjenjave, shqiptari, i prekun prej një qytetnimi gjysmak, ka mbet si i hutuem ! Bota e errësinës që perendojë, la nder në, gjurmat e një mjerimi të pangushllueshem. Breznit e linduna në ket ambient, shpesh herë, e vun orë se ishin në gabim, se ishin në një rrugë të shtrembët e se prandej duhesh ndrrue drejtimi. E ndijshin ket nevojë, por, a guxoishin me vu dorë në *“rregullin e perhershem që zotnon tash sa shekuj”?*

Breznija e jonë, nuk do t'a çajë koken per *“rregullin e perhershem”!* Na, nën flamurin e Kryengritjes Fashiste, do të shkrijmë të gjitha perpjekjet t'ona per një ndertim shpirtnash të rij. Në Shqipnin Fashiste nuk do t'egzistojë ma lufta e dy botnave shpirtnore. Do të zotnojë një frymë e vetme: **NDERGJEGJA DINAMIKE E KRYENGRITJES FASHISTE**.

7.2 Grueja shqiptare dje dhe sot

Grueja shqiptare, në vetvedi, është një figurë e thjeshtë por, në thjeshtësin e vet, e dëj per t'u studjue e per t'u nxierrë në relief. Kânget popullore, legjendat e tregimet — na e paraqesin arbneshen të madhnueshme me të gjitha cilsit e saja bujare. Grueja Shqiptare, si mbas tyne, shkrihet me një vetmohim të natyrshem që burron prej zêmre ; flijohet per një dashuní të fellë e të ndime : per dashunin si bashkëshorte e si nanë. N'Elterin Kombtar ndeshim edhe në gruen shqiptare kah ndihmon me dashuní e entuziazëm per fitoren e luftes per Lirí : gjejmë heroina e martyre tue perballue vdekjen me zjarrë, guxim e trimní të pashembullt.

Tue germue fellë e me kujdes në prodhimin populluer të Kombit t'onë, tue dashtë me nxierrë prej kângve popullore fëtyren e vertetë të Grues Shqiptare, shpesh herë, gjindemi perpara fëtyrash femnore kaq të fuqishme sa para tyne mbetemi si të habitun. Vetiu na epet me dyshue dhe me pyet vehten : *“a thue me të vertetë kjo tokë nuk do të lindí ma kési bijash ? A thue këjo heroina janë kenë privilegj i kohnave të hershme”?*

Kur ishte në rrezik **“NDERI”** i familjes, kur rresikohet **“VENDI”** — Grueja Shqiptare, ishte në flakë të luftes : **LUFTONTE NANA PRANË TË BIRIT, LUFTONTE MOTRA PRANË VËLLAUT E LUFTONTE GRUEJA PRANË BURRIT.**

“Grueja mbush e burri qit,

I madhi Zot mos na korit !”

Shpirti luftarak, virtyti i vetmohimit, instinkti i trimnis dhe dashuniya heroike lindshin si cilsina të natyrshme nder bijat e kësaj toke. Bile në ndonji rast vërejmë edhe një farë rivaliteti në mes të burrit luftetar dhe të gruas luftetare, — një rivalitet që priret gjithnjë kah ana e burrit, sepse burri, sokoli i maleve, është vet personifikimi i luftetarit trim. Po të bajmë një krahasim në mes të realitetit e të legjendes do të vijmë në një perfundim negativ ! Por, para kësaj së vertete nuk duhet të bahemi pesimista. Jo ! Pse dihet farë mirë se tue ndryshue kohnat ndrrohen edhe zakonet, ndrrohet edhe mentaliteti. Kështu, shka për shembull dje, konsiderohej si detyrë tradicionale e shoqërore, sot, mbahet si një veprim antishoqor, mund të permendin në këto rast “hakmarrjen” ! Mandej titujt e historis, herojt e heroinat janë fryte të rrethanave e të kohëve që shërbejnë si urë për të lidhë dy epoka : atë të së keqes që perendon, dhe, atë të së mirës që lind. Vetëm se cilsinat e mira, cilsinat bujare që janë të gjakut e të rracës s'onë, ato nuk duhet të humbin - ato virtyte që janë çmue dhe çmohen prej të gjithë të huejve që kanë pasë rastin me njëjtë psiqen e mistershme të popullit t'onë.

Influksi oriental na ka damtue shumë : ndonse nuk na ka prekë në rracë, na ka influencue shumë në mendësi. Gadi në çdo shpirt shqiptar janë mbjedhë bakteriat e tuberkulozës së mentalitetit oriental. Vetëm nder kandet e fella të Shqipnis, atje nder male, atje ku kamba e aziatikut dhe e asnjë të hueji nuk ka mund me shkelë, janë rrujt të pastra virtytet e rracës : Atje valon fryma e kulluet shqiptare. Kurse qytetet t'ona janë martyrizue : janë bërë viktime e një fryme jo shqiptare, jo qytetuese e jo njerzore. Çprej depertimit të kësaj rryme antihistorike filloi në Shqipni skllavnija e vertetë e gruas. Deri atëherë shpirtinat ishin të lire : nuk i perçante asnjë gjë e gjallë.

Kam parasysh disa vargje lyrike të “DAMJANIT HIMARIOT” atje ku Aleksandra i flet s'amës së vet:

— *“Pse nan' më vetun s'mundena me dalë ? Pse n'shpi na ndryt kaq shpejtë, ne vasha t'reja?”*

— *“Pse i keq a tyrku !”*

Çprej asaj kohe nuk u ndi ma kënga e vashave t'ona ! Çprej asaj kohe mjerimi i ziti nisi me i mbulue fëtyrat e freskueshme të grave shqiptare ! Gruaja u nda krejtësisht prej botes së jashtme : ajo u bë rob shtëpije ! Çprej asaj kohe nisi errësina e mendimeve t'ona dhe filloi rruga e Kalvarit për jetën shqiptare. Nuk u lëshue asnjë hap përpara, dhe, vetëm për mrekulli mujtem me shpëtue pa u tretë në një botë të huej. Dhe mentalitetin e mërem, për fatin e ziti t'onin. Sot, një pjesë e madhe e popullit jeton n'at frymë që nuk është fryma e jonë por, një import tregtar i damshëm për popullin t'onë të vogël.

Para këtij realiteti t'ndihet a duhet të qindrojmë me duer të kryqzyeme ! A duhet të qindrojmë indiferenta perpara detyrës që na e imponon Shpirti patriotik !

Jo ! Kurrsesi jo ! N'asnji mënyrë jo !

Vajza shqiptare e kohës së Mussolinit, e arsimueme me avullin e një fryme qytetnuese të ré, e ngrofun me dritën e një Ideali njerzor — *duhet të rrebelizohet kundra mentalitetit që na e dermoi shpirtin*. Vajza e grueja fashiste shqiptare, me shpirtin e vet revolucionar e me frymen e vet patriotike të shëndoshtë, duhet të perpiqet me të gjitha forcat e veta, duhet të ndihmojë n'agimin e ringjalljes s'onë shpirtnor : FEMMA SHQIPTARE E SODIT DUHET TË BAHET PIONERJA E KOHES SË RÉ QË PO LINDË PLOT SHPRESA E PLOT PREMTIME.

7.3 Detyrat e fashistës shqiptare

Ish-organizata “Grueja Shqiptare” ishte një parodí jashtzakonisht defryese, një organizatë e paorganizueme, e pa asnjë qëllim njerzor dhe e pa asnjë fryt të dobishëm dhe të dukshëm. Veprimtaria e sajë ishte kufizue në një mbledhje të përvjetshme. Asgjë tjetër ! Kurse jeta e errësinëshme vazhdonte me një afsh mbytes neper familjet shqiptare. Shtypi ndër këto rasa kufizohej tue pershkrue suksesin e shkëlqyeshëm të balos dhe fantazmagorin e ngjyrave të kostumeve ! Kaq ! S'kishin kohë zotnajt e atëhershëm me ç' koken me ignorancën e fellë që mbështiellej si një mur rreth jetes së grave shqiptare : nuk me jtohej për zgjidhjen e ngatrrësive të mentaliteteve të ngatrrueshme të botes s'onë ! E kush të mendonte? Ata që do jshin ishin të shtrenguem me heshtë !

Sot, vajzat shqiptare, tue mveshë divizen fashiste, duhet t'a ndijnë të gjitha “DETYREN” e tyne të randë apostolike-Kombëtare. Ato nuk duhet t'a konsiderojnë divizen si një stolí të thjeshtë e të syperfaqshme, — nuk duhet t'a konsiderojnë si një mburrje përballë të tjerave që nuk e kanë. Jo ! Nuk duhen të perlyhen me këto mëkat të denueshëm premdverat e lajmëtarët e dritës së ré. Asht detyrë shëjte e atyne ma të squemeve dhe ma të zhvilluemeve, e vajzave të shkollave dhe e arsimtareve, t'i përvishen punës së frytshme të jetes së Kombit. Ato duhet të perpiqen me të gjitha forcat e tyne për fitimin sa ma të shpejtë të të gjitha të drejtave që i takojnë grues në jetën politike e shoqërore të vendit. Vajza shqiptare e kohës së sodit duhet të diftohet e dëj për të qenë bij e kësaj toke dhe me një ndiesí të dishiplinueme duhet t'a plotsojë misionin e vet historik e njerzor.

Ky është rrolli Kombtar që do të lozin rinija e jonë femnore. Por, duhet të theksojmë se “GRUEJA NDRYSHON KREJTËSISHT PREJ BURRIT” e si e tillë lypset të drejtohet në një mënyrë të posaçme kah shtigjet e mundësive dhe të natyrës së sajë.

Me ket gja nuk duem të thomi se duhet t'i a mbydhim të gjitha dyert femnes s'onë ! Aspak ! Kemi vërejtë se shumë femna kanë kontribuue në çdo lamë të ditunis : ART E SHKENCA. Skjarojmë : do t'ishte krim me u perpjekë për me e drejtue gruen vetem në lamë të ditunive, dhe me e lanë mbas doret misionin e sajë kryesor që ka për të krye në jetë : ME KENË NANË. Grues duhet t'i mbushet mendja një herë e mirë se ajo para së gjithash duhet të jet një NANË E MIRË.

Fashizmi, tue e ruejt në një mënyrë të pakufizueshme cilsin e femnes si NANË E MIRË, ka futë në kuadrin e jetes Kombtare edhe gruen. E, ka ba që mbrenda ketij kuadri të derdhin të gjith zjarrin e paasionit të vet e vullnetin e palodhshem për të marrë pjesë veprimtare në jeten e Kombit. Si mbas parimeve MUSSOLINIANE, grueja, duhet të hyjë në jeten politike si një element force e veprimi. Në rast lufte mund të mobilizohen — si mbas një ligjit në fuqi — të gjitha fuqit e Kombit, tue përfshi edhe gruen. Për sa i përket grues — ajo mund të shtihet ndër punë të ndryshme për të « PRODHUE », në « KRYQ TË KUQ » n' « Asistenca » etj. D. m. th. se edhe grueja mund të kryej disa detyra për të mirën e Kombit.

Tue pushtue ket ringjallje shpirtnash, në Shqipni — do të shtjelmohet e do të zhbihet deri në rrajë mentaliteti i fudullekut aziatik e në vend të tij do të zbulohen virtytet e pakurrkund shoqe të Grave Shqiptare të hershme. Do të nxierren në dritë cilsinat e trimnis e të vetmohimit të cilat aq mrekullueshem spikatshin n'amazonen shqiptare. Në vajzen e ré fashiste do të feksohet drita e fëtyres së Tringes që del

“ Si ajo zana e bjeshkve t'mdha,

Si aj flamuri n'ball t'ushtris. »

Në shpirtin e shqiptares së njomë do të pertrihen ndiesit e luftetares trimneshë, të heroinës martyre të Kombit, të dashunueses së flaktë t'Atdheut e të mirëdashesës së popullit, — atëherë Shqipnia do t'a sigurojë marshimin e vet të fuqishem e të vendosun kah zhari i qytetnimit të vertetë sepse grueja e ka plotsue misionin e vet patriotik. Vetem kur të hypin në ket shkallë, vetem kur t'a losin ket rrol, Grueja Shqiptare, mund të mburret me të drejtë sepse ajo është koshiente se e ka shkruar një faqe të shkelqyeshme të historis e se ka lanë gjurma të pashlyeshme në një ringjallje shpirtnash të rij. Brezitet që do të vijjnë kanë për t'a kujtue me evarí ma të paren perpjekje të rinis femnore fashiste e cila me hovin e vet titanik e me një duf misionareje të vertetë është mundue me i shkëputë verigat e hatashme t'errësinës shekullore që na e pat pushtue driten e mendes e të shpirtit. Shpirtinat që do të dalin prej errësines në dritë do t'u jenë mirnjoftëse.

Në fashizmin Shqiptar femna nuk do të jet kukull, nuk do të jet ma si një loder për të knaqë e argtue synin e një sunduesi tiran të kalibrit Sulltan Hamit: — Femna shqiptare, në realitetin e rí, do të jet pjesa veprimtare — që së bashku me mashkullin — do të formojnë totalitetin Kombtar. Fashistja shqiptare me një Ideaj në shpirtë, me një flakë në zëmër e me

nji dritë në mënde do të marshojë drejtë horizonteve qytetnuese me një rythem të fortë a të shpejtë: ME NJI RYTHEM TË PASHEMBULLT NË HISTORI.

RINGJALLJA SHPIRTNORE E KOMBIT TONË LYP NJI VEPRIM TË SHPEJTË E TË GJITHMBARSHEM: NË KET VEPRIM, FEMNA SHQIPTARE, DUHET TË JET BASHKPUNTORJA E PARË.

7.4 Gjerarku në kuptimin Mussolinian

Missioni i një gjerarkut duhet të jetë i naltë dhe bujar : duhet të jetë i njëjtë me missionin e një apostulli të vertetë. Detyra e tij shtrihet në një hapsë të madhe: AJO NUK KA KUFË. Nuk ka të sosur sikurse nevojat e dëshirat e njerzve. Gjerarku fashist duhet të marrin pjesë aktive në të gjithë sektoret e jetës : nëpër to duhet të kanalizojë rregullin e harmonin e plotë dhe të persosun.

Thashë se gjerarku duhet të jetë apostull i missionit të vet: por, duhet të jetë edhe pioner i detyrës dhe hero i drejtësisë shoqërore së vertetë. Tek gjerarku drejtohen sytë e të gjithë popullit, prandaj, ai, si atë i dëj, duhet që aty ku është loti — me sjellë gëzimin, aty ku sundon disprimi — me sjellë ngushëllimin, aty ku është bjerrë shpresa, me frymëzue moralin e vullnetin e pathyeshëm e aty ku zotnon e shtrembta dhe gënjeshtër me sjellë drejtësinë. Që pse është e naltë dhe apostolike detyra e një gjerarku fashist. I vërejtun nën këtë dritë, duket me saktësi matematike gjerarku i vertetë dhe ignoranca, ndergjegjja prej panderggjegjës e vullneti prej plogshëtis.

Vet Mussolini, Duceja i Fashizmit, don që në vehtjen e gjerarkut të jetë e gjallë pasqyra e disiplinës, e drejtësisë dhe e veprimtarisë. Ai vet është shembull. Vullneti i Tij është i pathyeshëm e dëshira e percjellun prej veprimtërisë e që ka për qëllim ripërtrimjen e të gjithë forcave shpirtnore të Kombit — është e pamohueshme. Vetëm fryti i vepërës së Tij të palodhshme bënë që në Italinë Fashiste të ringjallet, në tanësinë e vet, fryma e fellë e drejtësisë së shpirtit qytetnues romak.

Gjerarku i vertetë, i drejtë dhe që e ndin me shpirtë përgjegjës e fellë të detyrës së vet — dallon mbi të gjithë të tjerët si drita e diellit. Vepra e tij medoemos duhet të jetë pasqyra e shpirtit të tij: prandaj, edhe rezultati i vepërës së këtij gjerarku, patjetër, do të jetë i vlefshëm, — medoemos do të jetë i mirë dhe i drejtë : pse ai, nuk e ndjek vetëm rrugën e arsyes, që është e nevojshme, por, ndjek edhe rrugën e zëmrës që është rruga e ndergjegjës së pastër.

Vepra që fillohet lyp flijim : gjerarku duhet t'a ket medoemos këtë shpirt vetmohimi. Realizimi i një vepërës lyp edhe guxim: guximi është i domosdoshëm pse, pa të nuk arrihet asnjë

cak. Inisjativa nuk duhet t'i mungojë një gjerarkut, as fryma organizuese as edhe besimi i fellë për t'arrijtë realizimin e vepres së fillueme.

Gjerarku duhet të jet larg mejtimit byrokratik e salltaneteve orientale e apatike. Sot, në realitetin e rí shqiptar në të cilin jetojmë, duhet të kemi njoftjen ma të plotë edhe të rrethit t'onë që kerkon të prihet nder rrugë e shtigje perparimtare. Prandej, puna e jonë duhet të jet për popull : DREJTË POPULLIT. Kjo është diviza e Fashizmit : një, e vertetë dhe e pamohueshme. Ket kerkon kuptimi Mussolinian prej Gjerarkut Shqiptar.

Nuk mund t'i imponosh tjetrit vullnetin t'and kurse të jesh ti vet i pandergjegjshem. Nuk mund të kerkosh dishiplinë kur të jesh ti vet i parregullshem. Prandej, Fashizmi don në rënd të parë që dishiplina të zbresi prej së naltit d. m. th. prej gjerarkut ma të naltë deri tu ma i ult i: GJERARKU DUHET TË JET SHEMBULL DISHIPLINE E DREJTËSIJE. Vetem gjerarku i dishiplinuem ka të drejtë me kerkue dishiplinë të rrebtë ; vetem gjerarku i ndergjegjshem mundet me luftue padrejtësin ; vetem gjerarku i konvinkuem mundet me i frymzue edhe të tjerve Idealin e vet. Për ndryshej, çdo veprim shkon kot : nuk lind asnjë fryt.

Gjerarku apostull lypset me u futë aty ku zotnon ignoranca dhe më lëshue rreze dije. Me shkue fellë nder kasolla, atje me i ndí të rrahurat virgjine të zëmrave që dirgjen në heshtje, në heshtje të plot pa u a ndíe kush zânin e as ankimin. Atje le të derdhen të gjitha energjitë : vepra do të jet e ndergjegjshme dhe do t'i sherbejë së mirës së popullit që është Ideali i Fashizmit.

Shqipnija e Ré, e rilindun nën shênjat e LIKTORIT, ka nevojë për kësi gjerarkësh : për gjerarkë të drejtë e të ndershem, për gjerarkë apostuj e pioner, për gjerark heroj dhe guximtar. Shqipnija Fashiste don gjerark të kuptimit Mussolinian : ASHT VET RRYMA HISTORIKE QË I A IMPONON SHQIPNIS KET DRITË TE RÉ.

7.5 « O miqësinë e çmueshme o anmiqësinë e randë »

Rruga e mesme nuk lejohet n'asnjë sënd e veçanrisht në "MIQSI". Miqsija o duhet të jet e ndime me të vertetë : e singert dhe e çmueshme ose duhet të jet e perkunderta : anmiqsi ekstreme. Politikantat e dyfaqshem, qingjat që duen të thithin nga dy nana, në "MIQSI" e në "IDEOLOGJI", nuk gjëjnë fushë kullotjeje.

Disa artista-politikanta të talentuem, disa pehlivana akrobat t'Ideologjis, mundohen me lëshue ca shkumbë sapuni : me manifestime fjalesh plot "*pathos*" e me shprehje babilonisht të mëdha e servile — mundohen me na u shitë si idealista të rij e si miq të zëmres ; por, miqsija e tyne false nuk mund të pranohet. Nuk mund të pranohet deri sa të

mbesin vetem në fjalë të thata. Miqsija e vertetë provohet me punë e sakrificë ; e si thotë populli : “*ari me zjerm provohet — miku në rrezik kuptohet*”.

Me fjalë nuk blehet miqsija ! Fjala në vetvendi kishte me kenë vetem si teori, kurse ajo që i shërben rrethit e shoqnis është PRAKTIKA : *është shndërrimi i fjalëve dhe i mendimeve në vepra konstruktive të vlefshme e të dobishme për të mirën e Ideologjisë e prandaj edhe për të mirën e popullit*. Kështu, MIQSIJA, jashtë këtij kuadri, është e denueshme dhe konsiderohet si shprehje e dyshimshme. Miqtë falsë e të rrëzshëm janë shkorpiet e shoqnis të cilët mbassi të rrethohen nga të kater anët prej zjarrit, kur rreziku i palargueshëm t'u a kërcënojë jetën : HELMOJNË VEDIN DHE VDESIN. KËSHTU DO T'A PËSOJNË EDHE MIQT FALSA T'IDEOLOGJIS FASHISTE.

Ndallë shpesh herë që ndonjëni për arsye të mos njohjes së Idealit e të frymës së re që po mbështillet në botën t'onë, të bahet flakë e ignorancës së vet. Kështu duhet t'u a vëmë mendjen ; kështu duhet t'i drejtojmë në rrugën e së vertetës. Kundrejt kështu duhet të sillemi sikur kundrejtë të verbët i cili vetem për shkak që nuk sheh na bjen në ndesh me krah ose me gjoks. Për këtë do t'ishte një detyrë njerzore me e marrë dhe me e çue kah rruga e shpëtimit të vertetë. Është një detyrë shëjte me i shërue shpirtin e plagosun — invalidet shpirtinor — me i shërue me IDEAL.

Shum herë njeriu fiton një pezëm vetem pse nuk e njeh rrugën që ka përpara e që duhet t'a ndjekun. Endet i mbështietllun prej hutesës sepse i mungon drita e vertetë ; por, tue i a ditue rrugën e drejtë, horizontet e reja, ai, bahet i mirë, i vlefshëm dhe i ndergjegjshëm. Deri ktu ! Përkundrazi, në qoftë se edhe mbas këtij operacioni vazhdon rrugën e shtrëmbët, gjithnjë qëndron n'anë tjetër të lumit : aty, s'ka shka të shpresohet për mirësim ! Kur njeriu “ujk” qëndron gjithnjë n'at stad, ai, duhet spastrue sepse është një element i rrezikshëm për shoqinë.

“O miqësinë e çmueshme — o anmiqësinë e randën”. Duhet t'a zgjedhim njënen nga të dyat ! T'a zgjedhim e t'a thomi haptas ! Fashizmi në rënd të parë don shqeritetin : me e vërejt tjetrin drejtë në sy, pa i bishtue fjalës, pa i bishtue mendimit.

Ndokushi mund t'ushqejë andrren se mund t'a gënjejë tjetrin tue i u shitë si mik i besës. Shtin në përdorim të tanë talentin e vet djallzues : talentin servil të hypokrizis e të demagogjis. Porse rrehet verbtas ! Servilizmi mund të gënjejë një individ të vetem por kurr një IDEOLOGJË. Aq ma pak IDEOLOGJËN FASHISTE, në të cilën servilizmi konsiderohet degjenerim. Mandej, tyfat mjeshtra të rrënës, në një ideologji çfaredo, kuptohen me lehtësi fantastike. Kuptohen shpejtë sepse një fashist i bindun dhe i konvinkuem e ka të zhvillueme në shkallen ma të naltën shpirtin e vetmohimit. Kështu, nesër, kur t'a lypin nevoja, ai është vullnetari i parë me rrokë pushken e me mësyte nder llogore të luftës. Kurse fashisti “FALS”, fashisti për “LUKS” e futë bishtin nën shalë dhe zhduket !

Fashisti i bindun dhe i dishiplinuem e çmon jeten deri sa e "*jeton rrezikshem*". Jeta borgjeze, shija e kulltuqeve, rrogomanija, ate nuk e trazojnë në shpirtë. Fashisti i vertetë e din se e ardhmja e tij dhe e vendit të tij do të jet ajo që do të krijoj ai vet me duert e veta e me forcat e veta. Ai e ka të pashueme frymen e flakes fashiste, besimin e zjartë e të sigurt të fitores dhe është i bindun se pa sakrificat nuk mund t'arrihet asnjë kunorë triumfi.

Janë dy botna në kundreshtim : *fashisti i vertetë e fashisti fals : botë veprimi e botë plogshiti*. Prandej : O MIQËSI — O ANMIQËSI. Njenes nga të dyat ! Në qoftë se miqsi — atëherë le të jet miqsi e fortë e beses shqiptare e patundëshme dhe e patrandëshme. Miqsija false, hypokrite dhe e shtrëmbet — miqsija e dufaqshme e politika nuk pranohet në FASHIZËM.

7.6 Patriotë e pseudopatriotë

Kuptimet patriot e patriotizëm — nder kohnat e fundit, paten marrë teposhten e u paten ulë deri n'at shkallë sa një qytetari të mirë e të ndershemi vinte turp t'a quejshin "PATRIOT". Ky êmen i ishte atribuue njerzve me cilsinat ma negative : ishte ba pronë legjitime e cubave, e grabitsarve, e ngatrrestarve, e mashtruesave dhe e hypokritve. Këta typa të urrejtun ishin ata që me duert e tyne të pergjakuna kishin rrokë Flamurin e paster të Patriotizms Shqiptare. Nësa Patriotet e vertetë — që per ket tokë kishin derdhë lot, djersë e gjak — shtypeshin prej tiranit ambicioz, perziheshin prej Atdheut e per ma teper persekutoheshin nder burgje.

"O moj Shqipni, e njera Shqipni"

Kânga e Vaso Pashë Shkodranit kurr ma e pershtatshme s'është kenë se në kohën e sundimit zogollian — bile as per kohën e tiranis tyrke ! Popullin shqiptar të gjithmbarshem e kishte hutue urija e mjerimi e nuk dintë seç bante ! Disa pak shkollovana ishin zhytë nder qejfe e flligshtina, kishin mësue permendsh disa formula komplimentash e lavdatash e me ket dije e pregatitje kafeshantantash kthejshin me i prî popullit shqiptar kah drita e qytetnimi. Patriotizmi ishte një punë boshe ! Ishte i mirë vetem atëherë kur në kurrizë të tij u mernte ndonji "SHPERBLIM I NJIHERSHEM" ose ndonji "PENSION" pak si i majmë.

Atdheun e kemi e do t'a kemi gjithmonë. Tashti, në qoftë se me të vertetë jemi patriotë, në qoftë se singerish e duem Atdheun : le t'A duem — askush nuk na pengon. Por, duhet t'a duem me vepra. T'a diftojmë dashunin t'onë tue veprue per të miren e tij e jo vetem t'a duem me llafe të thata e tue shitë mende e tue kritikue herë njenin herë tjetrin. S'ka gja ma të lehtë se me ndejë në një kafe, kambë-mbi-kambë, tue lshue shllunga rêsh duhani, e me shitë dije e urtí, dashuní per "Vatan" e per "miletin" t'onë.

Sa koncept i damshem dhe i gabueshem !

Atdheun s'e bajnë të fortë, të madh e as jeten nuk munden me i a sigurue : — as malet, as fushat, — as shtëpijat, as rrugat, por: vetem një gja : *ndergjegjet e pastra e dashunija e vertetë për t'a pa vendin sa ma të zhvilluem e sa ma të naltësuem.*

Sot, mbassi lumnisht problemi ekonomik shqiptar, disi është rizolvue — mos të ndalemi vetem në të mirën materiale. Le të shkojmë ma tutje : kah problemi shpirtnuer i vendit dhe kah zgjimi moral i tij. Ti zhdukim perfundimisht disa paragjykime fatale e të bahemi porsí njajo lulja që e ndien driten dhe të ngroftit dhe para tyne i hap fletet e veta. Edhe na le të siellemi kah drita e Romës e prej andej të thithim me knaqsi shpirti frymen e ngroftë të një qytetnimi të vertetë.

Duhet që pseudopatriotet e kohnave të perendueme të mbuluem me turpin e historis — të zavendsohen me patriot të vertetë e të ndergjegjshem. Patriotë që do të ken për motto “punò për të mirën e popullit”.

S'duhet me qenë romantik në kuptimin e fjales “LIRI”. Pse, fundi i fundit, edhe një liri e mjerueshme që kishim, pa bukë në bark — nuk ishte « LIRÍ » por, vetem një pluhun syve ! Fashizmi garanton LIRÍ veprimi e LIRÍ ndergjegjesh, por, natyrisht, nuk duhet me e kuptue lirin në një mënyrë absolute : pse gjo shperthen në një rrebelizëm të damshem : KY VEPRIM NUK LEJOHET NË FASHIZËM, JO VETEM POR ASHT EDHE I DENUESHËM !

Asht e nevojshme që të gjitha energjit t'ona të koncentrohen nën Ideologjin Fashiste : nën Idén që garanton LIRÍ e KOMBËSÍ, nën Idén që është personifikimi i popullit. Urdhnat Fashiste duhet të na urdhnojnë drejtë në shpirt : vetem atëherë do të mund t'arrijmë efektet e reja. Vendi sot don me u hakmarrë — sot, kerkon shperblimin e bijve të vet të martyrizuem : HISTORIJA NUK KRIJOHET VETVETIU, POR, LYPSEN PIONER, LYPSEN HEROJ DHE MARTYR. Herojt dhe martyrjt do të na mungojnë gjithnjë deri sa të mos bahet një bonifikim i rrajshem nder mëndet e nder zëmrat t'ona :

LUM ATA QË DO T'A KUPTOJNË TË PARET.

7.7 Një realitet psikologjik e historik

Sundimi shekulluer tyrk — nuk mujt me na influencue në rracë por, vetem në shpirt. Pergjithsisht mentaliteti i popullit t'onë është oriental deri në kulmë. Ket fakt nuk mund t'a mohojmë me gjith vullnetin e mirë për t'i a ba qejfin vedit. Plogshín e kemi mjaft për palcë :

na pelqen jashtzakonisht me ndêjë mbi një saxhadé kamb-kryq, me pí kafe e duhan e me thurë llogje e me kallzue vakijade.

Puntori shqiptar - me perjashtime të paku —kur i fiton 10 lekë në ditë, nuk punon më për tri ditë të tjera ! Sepse 10 leket e fitueme i mjaftojnë për me blé pak gjizë dhe një gjashtë okë bukë misri. Vetëm kur t'i sosën parat vehe më punë persëri...

Zyrtari i jonë — posa të vij në zyrë, e para e punës pershëndetet me koleget e tij, i pyet se si kanë fjetë e nëse kanë pa ndoi anderr të keqe ! Mandej, dalë nga dalë, porositë një kafe me uj të fresket, ulet në kulltuk, kambë mbi kambë, dhe i a fillon muhabetit. Zakonisht, interesohet për politiken nderkomtare e në se do të thyhen vijat Maginot-Sigfrid !

Nxansi i shkollës shkon në mësim me pertesë të madhe. I a priton sa s'ka ma ! Një shkollë, ban një pushim prej një jave. Mbas pushimit shkolla hapet. Diten e parë të mësimit, befas, vjen një urdhun se për arsyt X është pushim. Atëherë — shperthen kënga e bertima mbrenda mureve të shkollës thuse u hapen dyert e një burgu dhe të burgosurit u liruen !

Bujku Shqiptar kur vehe me e punë token e punon me merzi dhe e grryen vetëm kohen e sajë : e grryen 20 centimeter e mandej e mjedhë faren. Tashti, një punë e tillë, në bujqësi, natyrisht, do t'apin një fryt të mjerueshem e të shumten e herës edhe kurrëgj.

Kjo është e verteta shqiptare.

Kemi "ANMIKUN NË SHTËPI" — edhe anmik të rrezikshem i cili nuk na len me u zhvillue, nuk na la me shkue përpara : *e, mos zhvillimi e mos përparimi për në është vdekje*. Sot, të gjitha Kombët po ndezen nder veprimtarit e veta të fuqishme. Na s'kemi shka të presim ma ! U dermuem nën një robin shekullore ! Ma vonë, për pesëmdhjet vjet rrjesht të një liri të mjerueshme që gëzojshim, nuk u ba asnjë përpjekje për me na e futë në shpirtë instinktin e punës. Bile, më duket, me kast janë mundue me e shtue sa ma teper plogshin e mentalitetit vdekje-prues t'orientit.

Tashma, nuk mund të qindrojmë kështu ! Edhe po të duen nuk mund të qindrojmë ma ! Pa tjetër do të shkojmë përpara ! Do shkojmë deshtem s'deshtem. Nuk do të na lejohet që edhe tash e mbrapa të veprojmë kunder rrymes së historis e të kohës. Nuk do të na lejohet n'asnjë mënyrë që të qindrojmë si një kaçubë ferrash në mes të një lulishte të lulzue me e të bukur.

Te gjithë e dijmë energjin e dinamismen e stilit Fashist. Po me ket frymë dinamike — Fashizmi - mpron qytetimin shekulloer e botnuer. Na, tashti jemi si një gurë i randë

mbrenda një lumi të rrymshëm. Rryma e tij e fuqishme do të na levizi vetvetiu e do të na çojë përpara. Shqipëria do të shkojë drejt horizonteve të reja e të ndritshme : Fashizmi do të na naltësojë në shkallën e në dinjitetin e shekullit në të cilin po jetojmë.

Historia botërore — e pagabueshme dhe mësuese e jetës — na driton se si populli romak kurrë nuk ka pasur shpirt shtypës e as shkelës të lirisë së popujve ; ka pasur vetëm shpirt mprojtës e qytetnues : SI I TILLË KA SHKELË EDHE NË TOKËN SHQIPTARE.

Historia shqiptare, na driton, se si ndër kohën më të vjetër e vazhdimisht ndër të gjithë shekujt e mëvonshëm e deri ndër ditët t'ona, romaku e shqiptari, janë në gjithmonë të bashkuar për jetë e vdekje. Kjo është një lidhje fatale e fortë e pashkëputëshme.

Kështu — për hir të dashurisë kombëtare, për hir të popullit shqiptar që vëjti për bukë e u shtyp poshtënisht, për hakmarrjen e shqiptarëve të mëdhej : SHQIPTARËT E NDRËSHEM KËRKUEN NDIHMEN E ITALIS FASHISTE PËR TA SHPËTUE KOMBIN NGA PËRÇAMJA DHE ZHIGATERIMI QË I AFROHEJ DITA DITËS.

8. HIJE-DRITAT E ARDHMËNIS SHQIPTARE

« Rruga është e çilun drejtë s'ardhmës kah e cila rânë i tanë populli i jonë që ka gjetë – ndergjegjëshmënisht – nën shenjen e LIKTORIT dishmit e fuqis së vjeter dhe sigurimin e forcës së ré. »

-MUSSOLINI-

8.1 Të rijt dhe ardhmënia e jonë

Realitet është e kaluëmja : janë fletet historike të shkrueme në pelhuren e jetes shqiptare : të verteta e të pamohueshme sepse të jetueme. Veprat e së kaluemes, të mira ose të këqija, flasin vet dhe nuk lanë asnjë shteg dyshimi. Por, realitet është edhe e tashmja : është koha në të cilën po jetojmë. Kto dy realitete, Rinija Shqiptare, duhet t'i kuptojë. Asht e kotë dhe e pafrytëshme me veprue kundra rrymës historike : kjo rrymë e ré, tashma, duhet kuptue dhe duhet futë fellë në shpirtë. Të rijt shqiptar nuk duhet t'ushqehen me andrra të thata, nuk duhet të ndertojnë kështjella n'ajr e as nuk duhet të mbyllen në *"kulle të fildishtë"* për të mos marrë pjesë në jeten shqiptare. Rinija tue e kuptue realitetin historik të së tashmës do të bajë çka të jet e mundun për t'arrijtë at cak qytetnimi që kje Ideali i Pionerve të Patriotizmës Shqiptare. Nuk duhet me pasë dyshime : realiteti i sotshem po na mëson se kush jemi e çka jemi.

Kemi nevojë për punë e për spastrim ndërgjegjës : do t'ishte shumë e rrezikshme me qindrue gjithnjë indiferenta. Nën shenjat e LIKTORIT, Rinis Shqiptare, i janë lëshue në dorë të gjitha mundësit për me punue për të mirën e Atdheut.

8.2 Organizatat rijnorë

Ushtëresa mbi të cilën Revolucioni Fashist derdhi pjesën më të madhe të energjive të veta është në lamen e edukimit spiritual, moral e fizik të breznive të reja. Aty, në edukimin rijnor, Fashizmi i ka bazat e fuqisë së vet : me anë të sajë ka shkue e do të shkojë drejtë lavdis e fitoreve më të shkelqyeshme.

Në buzëmbamjen e triumfit, vërejmë faqet më të lumneshtet të historisë së Revolucionit të shkrueme me purpurin e gjakut rijnuer të bashkuem, si një blok, nën të njëjtin Besim e nën të njëjtin Ideal. Në këtë atmosferë heroike lexohet një shpirt vetmohimi e një vlerë spirituale madhnisht e ndritëshme : është shprehja kristaline e gjeneratave të caktueme prej Providencës për të shenjue më të lavdishmen historik të të gjitha kohëve.

Rinija, ajo rijni e ndezun me flakën e kushtimit, ajo rijni lulzuese dhe e hijshme, ajo rijni e prehtë që me sytë e vet të zjartë vëren panoramen më të turbullt e më të pergjakun dhe nuk frigohet, ajo e meriton të gjithë at kujdes që i ka kushtue Partija Fashiste. Rinija ka një zëmër që nuk i dridhet prej frigës, ka një guxim e trimëri sa nuk e tremb as vdekja : *vetem rinija din të vdesij, vetem ajo din t'a shkruet me gjakun e vet më të shkelqyeshmen poemë e strofen më të ngroftë t'epikës së Kombit : vetem ajo din t'a shkrijë jeten në Elter t'Atdheut.*

Tue dashtë me krijue një instrument fellësisht unitar — vepren Balilla dhe Fashet Rijnore të Luftimit — me anë të një Dekreti, i shkruar në një organizatë të vetme nën emrin :

"Rinija Italiane e Liktorit". Kjo organizatë totalitare e forcave rinjore të Regjimit Fashist mvarret drejtë për së drejti prej Sekretarit të Partis Fashiste dhe ka për motto të veten : "ME BESUE, ME U BINDË, ME LUFTUE".

Në gjiun e Rinis së Liktorit grumbullohen të rijt e të dy sekseve prej moshes 6 deri në 21 vjeç. Inkuadrohen në ket mënyrë : Bijt e Ulkojes, vajza e djelm bashkë, (6-8 vjeç), Balilla, vetem djelm, (8-13 vjeç), avanguardistat (13-17 vjeç) dhe Fashistat e Rij (17-21 vjeç). Po ket rendë ndjekë edhe organizata e Rinis Femnore të Liktorit.

Balilla është pseudonimi i një rrugaçit të vogël të cilin Poeti deshti t'a quaj "*divino monello*", pseudonimi i gjenovezit Gian Battista Perasso i cili me një gjest vertet heroik dha shënjen e përzanjes s'Austriakve prej Genove. Fashizmi, prej gjenovezit trim, nuk mori vetem ëmnin por, mbi të gjitha i mori shpirtin heroik dhe flaken e zëmrës.

Të rijt që pranohen n'organizatën Fashiste lidhen prej një betimi: "N'ëmen të Zotit e t'Italis betohem me i ndjekë urdhnat e DUCE-s e me i sherbye me të gjitha forcat e mija, po të jet nevoja edhe me gjakum t'im çeshtjes së *Revolucionit*". Organizata e Rinis së Liktorit kryen në favor të të rijve këto veprime : pregaditjen spirituale, sportive e paraushtarake ; të mësuemit e edukates fizike nder shkolla ; themelimin dhe funksionimin e kurseve të ndryshme ; asistencë me anen e fushimeve e të kolonive klimatike ; organizime udhtimesh e shetinas të ndryshme.

Regjistrimi në Rinin e Liktorit është vullnetar, por, kjo organizatë : formon tashma një nevojë të ndime dhe të domosdoshme për të gjith të rijt. Brezitet e reja, të linduna në frymen e ngroftë të Fashizmit, ndijnë një farë shtytjeje të mbrendshme, një knaqsi shpirti për me jetue jeten heroike që u inspiron Edukata Fashiste. Të rijt tue kalue prej një kategorije në tjetren, me kalimin e moshës, ndijnë në vetvehte një farë mburjeje, një knaqsi shpirtnore të madhe : pse, instinktivisht konstatojnë ne vedi edhe një far pjekunije shpirtnore. Ky kalim bahet në ditën e "*Leva Fascista*" — me një ceremoni të thjeshtë e të shkurtë por madhështore në vetvedi.

Klasa drejtuese e Rinis së Liktorit është e pregatitun moralisht e materialisht në një mënyrë të persosun për të krye detyren delikate : për me vezhgue, me drejtue dhe me inkuadrue sa ma mirë rinin.

E tanë organizata e G.I. L.-it ka karakterin e vet tjeshtësisht ushtarak ; karakter i cili vjen gjithnji tue u plotsue e tue i u përshtatë të riut me të rrëshqitun të kohes e prandej edhe të moshës.

Vërejmë, per shembull, se si Balillat kufizohen vetem me ushtrime të mbylluna, në rrjesht, me komandim grupesh e togash, — kurse Balillat mosketier kanë edhe nga një armëz e cila në zvoglim paraqet armën e vertetë ushtarake. Avanguardistat, perpos së mësohen me perdorimin e vertetë t'armës, bajnë edhe ushtrime të vogla taktike luftimi ; kurse Fashistat e Rij zhvillojnë një program thjeshtësisht ushtarak.

Kjo është mënyra e përgatitjes ushtarake të rinis.

Por, kemi edhe përgatitje të veçanta, përgatitje specializimi ndër degë të ndryshme : toksore, detare dhe ajrore. Nder këto kurse, njëqësi si ndër kontingjentet ushtarake, ndiqen rregullisht të gjitha ushtrimet me at disiplinë e me at vull të nevojshëm si ndër kazerma. Me një entuziazëm të madh mësohet mekanizmi i armëve të ndryshme, mësohet taktika e luftimit : mësimje-mprojtje, dhe perdorimi i të gjitha mjeteve të tjera ushtarake.

Në këto përgatitje totalitare, në këtë entuziazëm ushtarak, Fashizmi ka gjetë sigurinë e vet ma të madhe. Riniya që din të vdesij për Ideal i a ka sigurue ma të shkelqyeshmen ardhmëni : fatet e një Kombi mbaten vetem me metrin e sakrificës që mund të bajë riniya.

TË RIJT SHQIPTAR DUHET TË JENË KOSHIENT PËR MISSIONIN E TYNE NË KRYEMJEN E TË CILIT MVARET ARDHMËNIJA SHQIPTARE.

8.3 Vasha shqiptare në fashizëm

N'eren Fashiste Shqiptare, në të cilën riniya konsiderohet si burbuqja e Kombit, të gjitha degët e organizatave rinjore janë inkuadrue në një formacion të njësisëm që quhet: "RINIJA E LIKTORIT SHQIPTAR". Nën këtë institucion do të formohet e do të forcohet trupi e mëndja e gjeneratave të reja — si mba parimeve Mussoliniane. Organizata e "LIKTORIT" përfshinë, me etapa të ndryshme, të gjithë aparatit rinjor : fëmijë e vocer prej moshës 6 vjeçe e deri tu i riu 21 vjeç.

Kushtetuta e kësaj organizate rinjore, me një program shumë të hapet, ka themelue bazat, me anë të mjeteve të ndryshme t'edukates fizike dhe intelektuale, që të gjithë të rrit të marrin pjesë të gjallë në jetën e Kombit, tue pasë sejcili pjestar njoftunin ma të plotë të detyrimeve patriotike që i ngarkohen.

Për sa i përket organizimit të femnave, në fazën e parë, mashkuj e femna, janë të bashkuem nën "*Bijt e Bijat e Shqiptarjes*". Mbas kësaj, mashkujt kalojnë në organizatën "Balilla", kurse vashat marrin emrin "Shqiptaret e Vogla" deri në moshën 14 vjeçe. Prej 14 e

deri në 17 vjeçe janë: “Shqiptaret e Reja”, nësa prej 17 e deri në 21 vjeçe vijnë: “Fashistet e Reja”.

Edukata fizike e morale që do t'u epet vashave shqiptare do të ket per qellim të parë me krijue, me kritere të shëndoshta, nuset e nanat e dêja të së nesermës. Këtij qellimi do t'i arrihet tue krijue kurse të posaçme higjiene dhe ekonomije shtëpijake : tue themelue biblioteka të posaçme, sala pune dhe qendra të ndryshme bashkëveprimi.

Me anë të kultures fizike, me anë t'ushtrimeve gjimnastikore, duhet t'arrihet hiri i një estetike letrarisht të persosun. Trupi duhet të shkathtësohet e të forcohet me trajtat e një harmonije të kulluet e të perkryeme. Nuk do të bahet asnjë ushtrim që të mos jet në pershtatje me natyren e seksit e që mund të damtojë funksionin e femnës si nanë.

Do të krijohen Shtëpíja nder të cilat Rinija Femnore do të gjêjë burrimet e pashtershme t'energjiue të veta etike. Per vashat ma të rrituna, ky vend do të jet log bashkimi ; kurse per ato ma të voglat do të jet strehë mprojtjeje dhe koncentrimi : sidomos per ato ma të vobegtat të cilat do t'i permledhij e në ket mënyrë do t'i largojë prej rrezikut të rrugve.

Një veprimtarí të lavdueshme që duhet të kryej Rinija Femnore e Liktorit âsht “*Asistenca*” — në bashkpunim të ngushtë me Fashet Femnore. Sidomos në kohë dimni kur, ma teper se nder stinë të tjera, mjerimi nis e pershkohet neper kasollat e të vorfënve shqiptar : Fashistet e Reja, si motra shpirtnore të verteta, duhet të marrin inisjativën dhe të hyjnë nder familjet e nevojtare per t'i ndihmue e per t'i ngushllue.

N'anë tjetër, me sporte, me tènís, me atletikë të lehtë e me gjimnastikë rythmike, Rinis Femnore, i shtohet një ekuilibër moral e fizik.

N'Itali, me anën e entuziazmit të pakufijshem per gjimnastikë, ka lind në shpirtin e femnës së ré Fashiste një heroizëm e një trimni e pashembullt. Zonja Carina Negrone (per të marrë si shembull një ëmen të vetëm), si një rekrute shumë e ré e ajrit, ka mujt me e thye sa e sa herë rekordin e naltësis me avion. E pra âsht e martueme dhe ka dy fmi : por, Carina Negrone, din me qenë njëkohësisht NANË e persosun dhe SPORTISTE e shkelqyeshme dhe plot guxim.

Mbrenda një kohe të shkurtë do të shkelqejë edhe nder né dielli gazmor i një prendvere të mrekullueshme, — edhe vashat t'ona, vashat e breznive të reja, vashat e kohës së Mussolinit, vashat shqiptare të Shekullit të njëzetet, do t'a hapin dritoren e mbydhun të burgut të tyne shpirtnor: Si flamurtare të lavdishme t'idealeve ma të nalta e

perparimtare, do të shklasim me hap të sigurt drejtë horizonteve të ndezuna të cilat na i kerkon pa tjetër vendi i yn i martirizuem.

Rinija Femnore Shqiptare, nën shënjat e LIKTORIT, duhet të mendojë shqiptarisht mbi problemat e panumerta të jetes shqiptare. Duhet t'i kujtojë e t'i ket parasysh vuejtjet t'ona shpirtnore: vuejtje që për shum shekuj na e prën frymen e liris e të qytetnimit.

Vasha e ré, e formueme mëndësisht, e edukueme me nii rit burrnor, e ushqyeme me frymen etike të një Ideologjije e cila s'e cenon natyren e sajë si nanë: duhet të bahet pa tjetër një grue e persosun. Tue e bashkue harmonin fizike me kulturen, me squetsín e me ndergjegjen e paster për kryemjen e misionit të vet — do t'i zbulojë e do t'i zgjidhi nejet teper të kapërthyeme të jetes shqiptare.

Sot, Vasha Shqiptare, duhet të bahet simbol force : tue i dermue paragjykimet helmuese t'orientit, tue e pajis shpirtin me një Ideal revolucionar e tue krijue një shpirt të rij Fashist. Vasha Shqiptare e sodit duhet të na paraqitet si një tip i rí femnë por, gjithnji me karakteristikat etike shqiptare, vetemse ma e ekuilibrueme, ma me vullnet, ma rythmike e ma veprimtare. Duhet të bahet një tip që vetvetiu dishron me shkue kah trajtat qytetnuese gjithnji ma të persosuna. Vasha Shqiptare, tue marrë pjesë veprimtare në jeten e Kombit duhet të bahet BASHKPUNTORJA E NDËRTIMIT TË RI SHQIPTAR DREJTË QYTETNIMIT RRAJSOR.

8.4 Shpirt sakrífice e shpirt heroizmi

Mbi kto dy baza është ngrejtë pyramida e Imperatoris Fashiste dhe u vulosen në mermer të historis fletet e një epike të madhe. Rangjet e rrjeshtueme të të gjitha fuqive të Kombit — të gjitha, një mëndet e një zëmret — me dëshira të nalta që naltësohen dhe puqen në një pikë të vetme : *n'Idëalin Kombtar*, — formojnë një shkamb, një shkamb të pathyeshem mbi të cilën mund të perplasen dallgat e furijshme të çdo deti të turbulltë, por, duhet t'a dijnë mirë se do të thyhen e do te dermohen në mija thermijash : *s'ka gjâ mâ të fuqishme se kur shpirtnat janë të bashkuem me një qellim e me një dritë të vetme*.

Ndoshta mund të duket si një retorikë e thatë, si një babiloni shprehjesh të pa asnjë kuptim : por, kështu është ! Të rijt italian me vullnetin e tyne, me entuziazmin e fortë dhe me dishiplinen ushtarake, kanë diftue qartaz zotsin e perdorimit të çdo mjeti për "*mësyemje e mprojtje*". Me një pregaditje fizike serioze, e me perforcimin moral e profesional, diftojnë se kanë mundësi e njoftuni të plotë për çdo methodë taktike luftimi. E tanë kjo njoftuni depozitohet nder të rijt e nder ma të rijt, nder qyteratet e vegjel të shkollave e në të gjith rinin e LIKTORIT.

Fryma ushtarake, nuk u futet të rijve me një mënyrë të vrazhtë. Jo ! Per ket qellim janë ngrejtë fusha sportive, palestra e stadione, nder të cilat rinija e populli marin forcat e tyre rikrijuese. Kjo politikë ndiqet sidomos per t'i dftue të rijve se sa randësi të madhe ka forcimi fizik si nga pikpamja personale ashtu edhe nga pikpamja shoqnore e Kombëtare.

Mos të pandehet se tue i dhanë randësi forcimit fizik është lanë mbas doret pertriemja shpirtnore e mëndore ! Asht dftue një kujdes i posaçem per të mujt me i harmonizue sa ma mirë këto ekstreme të cilat në një shikim të parë duken të papajtueshme dhe kontradiktore, kurse në të vertetë, nuk mund të ken vlerë njena pa tjetren: "*Mens sana in corpore sano*".

Per të mos e damtue fizikun e njeriut, sidomos fizikun e moshës së njomë, ndiqen kriteret të veçanta e të pershtatshme. Pregatitja bahet me një rythem të natyrshem që ka per qellim pushtimin e caqeve estetike, fiziologjike e rikrijuese. Kështu me ket unjism të të gjitha ktyne dishiplina-edukative, me ket kulturë fashiste të harmonijshme, nesor, në një çast të madh historik, kësaj rinije mund t'i jepet një plotbesim i sigurt: sepse ajo, me pregatitjen e vet të shendoshtë të trupit e të mëndes, të muskujve e të vullnetit — ajo, është gjithnji e gatshme me mprojtë njisin e sigurin Kombëtare.

N'Italin parafashiste, ushtrimet gjimnastokore konsideroheshin si gjâ e kot dhe e padobishme! Pregaditja sportive konsiderohej si "*sportu per sport*" ! Ket mentalitet të gabueshem Fashizmi e dermoi. Në vend të germadhave sportive të perparshme, me kriteret të reja, krijoi kulturen fizike e cila do të krijonte ma vonë hijeshin e mrekullueshme të trupit. Ket institut e perdori si mjet të nevojshem per forcimin e karakterit të të riut. Per Fashizmin vlen vetem ai individ që ka njoftuni të plotë të çdo ditunije, të ngrofun me afshin e Idealit dhe që ka një trup plot lineamenta të harmonijshme që formojnë të thuesh poezin e mrekullueshme të një shtatoreje të perkryeme praksiteliane.

Nder bankat e shkollave, nder palestra e nder fushime të pareshtuna, fitohet një vullnet i aftë per t'i ba ballë çdo pengese sado të pakapercyeshme. Me ket mënyrë fitohet shpirti i sakrificës dhe i heroizmit: dy elementa të domosdoshem per naltësimin e Kombit.

Kjo frymë do të projektohet në tanësin e vet edhe në token t'onë. Rinija shqiptare nuk do të mungojë per me e perqafue ket jetë plot levizje e gjallni.

Të knaqet shpirti tue i pa tubat e të rijve e të rejave kah marshojnë krenarisht : bereti fashist, në njenin sy u ep një pamje madhështore e të dëj per bijt e shqiponjes shqiptare. Marshon rinija shqiptare me një besim të fellë, nësa kumbimet e burijave e të trumbetave i japin pamjes një rit ushtarak të persosun. Çdo Komb tjetër do të habitet me perparimin e madh që bani rinija shqiptare mbrenda një kohe të shkurtë. Por, kjo mburrje e

arsyeshme nuk duhet t'i japij një "nda!" hovit t'on perparimtar. Rinija shqiptare duhet të ketë për motto fjalën Mussoliniane : "GJITHMONË MA TEPER, GJITHMONË MA MIRË".

Në pregaditjen e ardhme të frymës së re në Shqipëri, rinija do të derdhijë lulen e vullnetit të vet, do të sakrifikojë motton atifashiste "me jetue rahatshem", që është mottoja e një jete parasitare, për të shkue kah një jetë dinamike që është plot heroizëm. Shqiptaret e ri, bijtë e shqiponjes krenare, do të ndizen në flakën që u kërkon Shqipëria Fashiste.

8.5 Organizatat e fashëve femnore

Ma e madhja organizatë femnore që ka muejt me shenjue historija e të gjitha kohëve është pa dyshim organizata e "FASHEVE FEMNORE". Me anë të kësaj inkuadrohen në gjithë të Partisë të gjitha femnat, aktivitetin e të cilave, mandej, e drejton kah ma i naltë Ideal: kah Elteri KOMBËTAR.

Fashet Femnore, të përhapuna gjithkund, prej qytetit ma të madh e deri te fshati ma i humbuni, përfshijnë të gjitha moshat e të gjitha klasat e ndryshme të femnave. Qendra e Fasheve është vendi ku çdo grue shkon për të gjetë ngushllim dhe me i ambëlshue të gjitha molisjet e trupit të shkaktueme prej punës së ndergjegjëshme të ditës. Vetëm me anën e kësaj organizate të madhe kanë muijt me u zbulue dhe me u çmue të gjitha cilsinat e nalta të grues. Parimi i bamirsisë, në gjithë të kësaj organizate, ka marrë karakterin e asistencës, kurse ushtrimet gjimnastikore shërbejnë për të fitue elasticitetin e trupit dhe harmonin e vijave të tija.

Fashet Femnore, të themelueme tash rishtas në vendin t'onë, do t'apin frytë të dobishme. Faza fillestare, natyrisht, është një fazë prove, fazë studimi, e cila do t'i shërbejë drejtuesëve për të njoftë ma për s'afirmi nevojat dhe mënyren si me veprue tue i u përshatë vendit.

Sa për të pasë një idé të përciptë mbi organizimin dhe mbi detyrat e Fasheve Femnore, do të përmendim pjesët kryesore që e përbajnë. Do të flasim mbi ato kryesoret që ma fort i përshatën natyrës dhe rrethanave të vendit t'onë.

"GRATË FASHISTE" — ktu pranohen të gjitha femnat që i kanë plotsue të 25 vjetet si edhe ato të martuemet pa e marrë parasysht moshën. Kondita për të hy në këtë organizatë është një e vetme: *Mos me pasë asnjë njollë morale as politike.*

Veprimtaria e kësaj dege është krejt humanitare.

Antaret e “GRUES FASHISTE” futen në të gjitha shtresat e popullit — veçanrisht nder ma të vorfnit e nder ma nevojtares — e neper at vorfni derdhn gëzimin ma të dukshmin. Të mjeruemve u diftojne se zëmra e DUCE-s është perherë pranë nevojave të tyne. Vendi i jonë ka pasë nevojë të madhe per këso inisjativash të çmueshme. Prandej kur këto inisjativa do të depertojnë edhe në vendin t'onë, atëherë, i tanë populli shqiptar me devocion e mirnjoftje do të bindet se me të vertetë Regjimi Fashist është një Regjim populli: *per popullin e drejtë popullit.*

Do të shkonte teper gjatë sikur të nisem me i numrue një nga një të gjitha detyrat dhe inisjativat që i a vejnë vedit Gratë Fashiste. Grave Fashiste Shqiptare do t'u kujtoj vetem një gja : SHQIPNIJA PRET NDIHMEN E ATYNE MA INTELIGJENTEVE E MA TË ZAVILLUEMEVE, E, SIKURSE BAJNË SHOQET E TYNE FASHISTE N'ITALI, DUHET TË BAJNË EDHE SHQIPTARET NË SHQIPNI. Ky është një veprim që nuk kushton shumë : *mjafton pe pasë pak vullnet të mirë.* Mandej, është edhe e natyrshme që të kerkojmë kete prej Fashistëve Shqiptare, sepse, ato që pranojnë me veshë “*divizer*” e një lideje duhet të fusin në shpirtë edhe frymen e sajë njerzore, përndryshej s'ka kuptim.

“VIZITUESJA FASHISTE”, kjo si një pionere e vertetë, tue e ndi me ndergjegje detyren që i a ngarkon shoqnia Kombëtare, shkon nder lagjet ma të vorfna të qytetit, nder fshate të largta, per t'i pa per s'afirmi vujtjet e familjeve të vobegta. Neper ato vise zbulon nevojat e verteta të cilat nuk mund të plotsohen pa nderhymjen e Shtetit.

“VIZITUESJA FASHISTE” Shqiptare do të plotsojë një nevojë shumë të madhe të vendit t'onë : ktu, ma teper se askund njeti, ndihet domosdoshmënia e kësaj dore ngushlluese. Per fat të mirë, Partija Fashiste, i a detyron antareve të veta ket veprim : kështu, veprimi i Vizitueses del si një intuitë instiktive e grues “per të ba vetem një të mire” ! Shqipnia, ka nevojë per Vizituese Fashiste, sidomos tue marrë parasysh mentalitetin që ende zotnon në popullin t'onë. Gjithashtu nuk duhet të presim deri sa të zhduket mentaliteti per me i a lanë burrit ket detyrë. Pse atëherë do t'i a bajshim sikur ai katundari që u ndal ne breg të një lumi dhe pritte që të kalonte krejt ujë e mandej me shkue neper të thatë në bregun tjetër.

Do të krijohen shumë kurse per grá. Nder to, Gratë Shqiptare, do t'ushtrohen n'ato detyrë të cilat ma teper u nevojiten nevojave të vendit.

Një kurs tjetër i lavdueshem është edhe ai i “KRYQIT TË KUQ”. Vajzat e Kryqit të Kuq Shqiptar do të kujdesen në një mënyrë të posaçme per të rrujt shëndetin e familjeve ; duhet të japin instruksione higjienike neper shtëpia e mënyren ma të shëndetshme per rritjen e fëmijve.

Kurset e ndryshme ndiqen vullnetarisht. Vullnetaret janë të gjitha vajza të reja e sidomos janë antaret e “Grues Fashiste”. Një kurs tjetër me randsí per vendin t'onë është

edhe ai i "AMVISEVE TË FSHATIT". Me anë të kësaj bahet një propagandë e pershtatshme për jetën e fshatave : *perpiqet me e përhapë kulturen ndër masat fshatare.*

"GRATË FASHISTE" janë në lidhje të ngushtë me veprën Kombëtare "AMNI E FOSHËNJE". Vullnetaret e Kryqit të Kuq, në kohë paqe, i kushtohen krejtësisht kësaj veprë ; kurse, në kohë lufte, gjithnjë si vullnetare, shkojnë në front me besim e heroizëm të dëj për çdo lavdatë.

FASHISTET SHQIPTARE, ME AT ENTIUSIAZËM QË KANË VESHË DIVIZËN, DUHET T'A PRANOJNË EDHE MISSIONIN E NALTË E NJERZUER QË URDHNON IDEJA FASHISTE. POPULLI SHQIPTAR PRET QË ORGANIZATA E FASHEVE FEMNORE SHQIPTARE TË QINDROJË NË NALTËSIN E MISSIONIT TË VET.

9. RINIJA NDER DY PERSPEKTIVA

« Liber e pushkë – Fashist i persosun. »

-MUSSOLINI-

9.1 Errësina e stilit oriental

Ndoshta, mund të duket pak si retorike me hy e me permendë turpin e së kaluemes s'onë t'aferme — të zhdukun tashma pergjithmone prej historis së ré të Shqipnis. Gjithashtu âsht e kotë me nisë e me tregue veprimtarin e asajë klike të ngushtë nga shpirti e nga mendja, sepse rrolin e tyne antikombtar, antihistorik e antinjerzuer e njofin që të gjith. Por, nuk po më rrihet pa i permëndë disa pika të gjëndjes së mjerueshme në të cilën gjindej rinija e jonë gjatë sundimit të zogollit e të satelitve të tij.

U mundova t'a gjej një shembull në histori, — një shembull që së paku të ket një gjasim të vogël me mënyren se si nder né konsiderohej rinija. Nuk e gjeta ! S'e gjeta pse çdo shtet, sado i paqytetnuem dhe oriental, edhe në kohet e veta ma kritike âsht perpjekë sado pak, me at fuqin e vet, per me e drejtue rinin kah një *objektiv i caktuem*.

Një analogji të zbetë mund t'a gjejmë në Francë, fillë mbas të ramit të Napoleonit të Madh; - atëherë, rinija frenge ishte e pakurrnji Ideal: e zhytun fellë nder vese e utopina ! Per Francë, n'at kohë, ky fakt ishte i arsyeshem: mbas shëmbjes së një epoke historike të madhe, mbas zhdukjes së një vigani të historis - rinija mbeti pa një prijs të lavdishem ; mbeti si e hutueme !

Sa per në Shqipni ishte një arsue krejt e perkundert ! Ktu vinte si rrjedhimi i kalbun i një shpirti oriental, si perfundim i mjerueshem i ignorancës së trashë të drejtuesve ma të naltë të rinis : ishte fryti i mallkuem i një dëshire bixantine per të korruptue deri në palcë rinin.

Deri diku i a kishin arrijtë qellimit të tyne satanik !

Institutet ma të naltat — ku rinija shkonte per t'a pajisë shpirtin e vet me dije e me ndergjegje të paster — ata e kishin shndrrue në çerdhe spiujsh, trathtish e poshtersinash të ndyta ! Pré e kësaj politike të mbrapshtë — ishte rinija studiuise. Dhe s'mund të bante ndryshej rinija e ngratë: *nuk mund të lidhet kontratë me dreqin per pa i a shitë shpirtin*. Univerzitari që nuk interesohej per veprimet politike të qeveris, per spekulimet flagrante të klienteles zogolliane: *ishte djalë i mirë*, i vlefshem dhe i pershtatshem per kulltuk.

Kur një grup të rijsh merrte inisjativen per të ba diçka, qeverija i vente perpara njimij pengesa! Mendohej si e si me i a shtypë entuziazmin e me i a shkelë të gjitha hovet. Në Shqipni (meazallah !) nuk mund të qindronte një riní e zgjueme, inteligjente e veprimtare sepse, ajo, mund të bahej e rrezikshme per klientelen zoglliane dhe me u a tronditë themelet e kulltuqeve per të cilat ata ishin të bindun se i kishin trashgue ligjisht, me ferman të davletit, per t'i mbajtë te tanë jeten e tyne !

Dhe do t'i mbajshin !

Me politiken perçase me të cilën kishin fillue - poziten e tyne e kishin sigurue per bukuri ! Rinin — flaken e jeten e çdo Kombi — e kishin shndrrue ne një turmë të hutueme dhe të shkaperdherdhun; — e kishin ba si një grumbull njerzish “*maqina*” që veprojnë, që mendojnë e që levizin automatikisht: pa kurrnji drejtim e pa asnji qellim të caktuem !

E shkreta riní, ishte lëshue doret ! Ishte lëshue njashtu si një barkë e pa “*bussol*” e hjedhun n'oqean në mëshiren e dallgave të terbueme !

Me e shtypë rinin, me i a ndrydhë çdo veprim, me i a shue entuziazmin ; rinin inteligjente me e persekutue nder burgje, me e lanë shkret si një tokë të papunueme — ishte kujdesi ma i madhi i Zogollit, i Krrosit, i Musa efendis dhe i shokve të tyne anadollak e gjakpirsa !

Por, Perendija e don Shqipnin.

Mbi koken e monstirit antikombtar, antihistorik e antinjerzuer ra perfundimisht shpata e fuqishme e drejtësis Fashiste.

9.2 Drita e stilit fashist

Dikur, në një artikull magjistral, Vangjo Nirvana, kerkonte e kshillonte me bindje të plotë një Ideal Energjik. Ideali Energjik do t'ishte i vetmi mjet pertrís dhe e vetmja rrugë shpetimtare. Por, kush t'i a vente veshin kësaj thirrjeje të disprueme e të ndergjegjshme? Qeveritaret e atëhershem me kulturë të vorfen, me shpirt satrapi e me një inteligjencë satanike i a kishin caktue qysh prej kohe vleren dhe vendin rinis s'onë ! Kur këta lotojshin per gjendjen e tyne të keqe dhe per gjendjen e mjerueshme të krejt popullit shqiptar, Musa efendija (tipi i Jados së Shakespearit), perdorte n'at rasë mjetin e shpirtit të tij tiranik: “KERBAÇEN DHE BURGUN”, — dhe i pagëzonte mejherë me emnin e zakonshem: “KOMUNIST”. Zogolli, perpara kësaj skene të pervajshme zgerdhihej me knaqsi dhe i pëshperitte ndonji maloku agjutant : “EDHE KTYNE KOPILAVE U A NDREQEM SAMARIN” ! Vetem kujtimi ij atyne kohnave të ban të të renqethen misht e shtatit — kaq ishte tmerri që na e kishin futë mun në shpirtë.

Thamë ma naltë se Nirvana kerkonte një IDEAL ENERGJIK. Cili do t'ishte ky IDEAL? Cila do t'ishte ajo “frymë heroike nder mendimet t'ona dhe nder veprat t'ona” ? S'ka dyshim se auktori i vlerë ka pasë parasysh vetem “IDEALIN FASHIST”, Idealin e Rinis veprimtare që don t'i a fusin në shpirt çdo të riut MORALIN HEROIK, MYSTIK E LUFTARAK TË PARTIS.

Fashizmi nuk don me krijue trajta amorfe të jetes njerzore por, don përmbajtjen, kerkon njeriun e vertetë : lyp karakterin e fort burrnuer e besimin ma të plotin në vehte dhe n'urdhnat e pagabueshme të DUCE-s. Shi këtu fillon mystika e Ides Fashiste dhe imperativi i plotfuqishem i kohes së sajë. Me kto themele e me ket frymë, tash e mbrapa kanë me u rritë gjeneratat t'ona të reja e do të forcohen sistematikisht në fizik, n'intelekt dhe në vullnet.

Mund të thot ndokushi se është një punë vertetë e vështirë me ndertue një gjâ nder në pse ktu gjithshkafja është e zhgattrueme ! E se është e vështirë me harmonizue shpirtin e breznive t'ona të ndryshme pse këtu të gjitha gjinden nën një anarki të plotë.

Si pergjigje mund të merret shembulli i Italis.

Edhe n'Italin parafashiste zotnonte një kaos ndjenjash e mendimesh. N'at perçamje të shpirtit kombëtar, - per shkak të veprimtaris së partive antikombëtare të të gjitha ngjyrave, dukej qartazi simptomi i krizes shpirtnore perpos krizes politike ; e, mun në mes t'atyne rrenojeve, mun në mes t'atij turbullimi t'hatashem zhberthei Geni Missolinian që krijoi heroizmen skuadrise dhe në ket mënyrë e shpëtoi Italinë prej rrezikut të madh që i kercohej.

Dhe Italia u ringjallë.

Sot po e shofim Italinë të madhe e të fortë, të pertrime shpirtnisht ma fort se kurrnjherë tjetër, ekuiliber n' Europë, shkamb i pathyeshem kundrejt çdo lideje antikombëtare, shpatë e drejtësis shoqnore e mprojtëse të qytimit shekulluer. E tanë kjo dritë është e mbështetun mbi shpatullat e rinis Fashiste revolucionare, të dishiplinueme e t'organizueme ma se miri. Kjo riní me gjakun e vet, në çdo kohë e në çdo vend, e garanton ardhmënin e lumtun të vendit të vet e të Fashizmit Botnuer.

Fashizmi është një Idé. Një Idé universale me qellime të nalta njerzore. Një Idé e popullit dhe per popullin. Një Idé e mirëqenjes per të gjith pa perjashtim klasash. Ket Idé të naltë, ket Ideal të ndritshem, patem fatin me na e dhurue edhe neve. Mussolini kerkon prej nesh *vetem pranimin me bindje të kësaj lideje dhe asgja tjetër*. Ndonji intrigant e spekulues per zanat mund të mendojë ndryshej - por DUCE - kerkon vetem *Fashizimin e popullit shqiptar dhe aspak italianizimin e tij*. E me kete, më duket se na është ofrue nderi ma i madhi që mund t'i bahet një Kombi.

Prandej, nën shenjat e LIKTORIT, shenjat e një force të bashkueme, të mbështetun mbi një drejtësi shoqnore të naltë - i tanë populli shqiptar do të gjejë mirëqenjet e vet; kurse rinija do të frymzohet me lidealet e nalta të Fashizmit, — do të pajiset me at shpirtë

sakrificet e vetmohimi sikur se rinija italiane që fitoi Imperatorin, e do të dehet me Mystiken Fashiste.

KJO ASHT DETYRA E NJI FASHISTIT SHQIPTAR

9.3 Rinija në frymen shqiptare

Në një mbledhje studentash, atje në Romë, Shkelqesia e Tij Mëkambësi i Mbretit Perandor, ndersa fjalë të tjera na tha: “MBRENDA NJI KOHE TË SHKURTË SHQIPNIJA DO T'A NDRROJË FIZIONOMIN E VET. POR, NUK MJAFTON VETEM SHNDRIMI MATERIAL : DUHET EDHE SHNDRIMI SHPIRTNUER, E, PER TI A ARRIJTË KËSAJ DUHET QË JU TË JENI PIONERET DHE APOSTUJT”.

Per t'i a arrijtë këtij qëllimi lypset që të gërmojmë fellë në ndërgjegjet t'ona, të pastrohemi mirë prej disa paragjykimeve të damshme dhe të futemi në frymen e vertetë t'Idéalit Fashist. Imperativat e tij le të na pershkohen ndër dej dhe t'i përvishemi punës me seriozitetin e duhur.

Një Fashist nuk duhet të jet si i tillë vetëm për “luks”. Fashisti duhet të jet i konvinkuem, i dishiplinuem dhe i ndërgjegjshëm. Urdhnat e fashizmit duhet të pranohen si urdhna shëjte. Dhe është e arsyeshme që të pranohen si të tilla pse çdo urdhun Fashist është qytetnues, pse çdo urdhun Fashist priret gjithnjë kah një drejtësi shoqërore e plotë. S'ka idë ma të gjanë e ma të pershtatshme për njeriun: *Fashizmi nuk është Ideja e një klase të vetme, nuk është Ideja e një kategorije njerzish, por, në një mënyrë të mrekullueshme përfshin në gjin e vet të gjitha klasat, të gjitha kategorimat, të gjitha vullnetet, të gjitha energjit e të gjitha inteligjencat* : të gjitha këto forca krijuese mbasi t'i përpunojë i drejton kah qëllimi i vet ma i naltë: KAH MIRËQENJA KOMBËTARE.

Mos të harrojmë se qeveritaret e hikun na lanë si trashëgim një Shqipni të vogël e të mjerë, të plaçkitun e të shtypun, të pergjakun dhe të dermueme shpirtnisht! Tashti, neper ket “Golgotë” shqiptare, vetëm Fashizmi do të mund të krijojë një jetë të ré e do të ngjalli një rregull të ri. Fashizmi do të bajë që GJENERATAVE TË SHKAQEVE TË VJETRA T'U A NXANË VENDIN GJENERATAT E EFEKTEVE TË REJA. Të punojmë nën shenjat e LIKTORIT, se fryti i punës s'onë të ndershme do të jetë lumnija e vendit t'onë të shumvujtun e të neperkambun në mënyrë shtazore.

Tue i gjurmue skajet e ndryshme të Shqipnis, shofim se ajo nuk ka një frumë-marrje shpirtnore të barabartë. Pjesa ma e madhe e sajë jeton ende në shekullin të XV e vetëm një numer i kufizuem mund të thohet se jeton në të shekullin të XX. Kështu, në mes të patriarkalitetit të fshateve t'ona dhe të qytetnimit të syperfaqshëm të qyteteve, mibështiellet

“vacuumi” i gjendjes s'onë shpirtnore. Prandej, vetem në shkapercimin e kësaj pengese të madhe, në të zhdokunit e kësaj perçamjeje të shpirtit do të qindrojë merita e vertetë e rinis Shqiptare Fashiste dhe Revolucionare. E tanë ajo anarkí mendimesh e ndjesinash duhet t'inkuadrohet: të vllaznohet e të shkrihet në një mendim e një ndiesí të vetme. Duhet bashkue të gjitha vullnetet rijnore e të pajisen me dinamizmin e stilit Fashist ; mandej, setcilit me i sygjerue në shpirt fëtyrer' e fuqishme të DUCE-s.

Të gjith duhet të kontribuojnë ne ket drejtim : Tue fillua prej ma të voglit e deri tu ma i madhi. Kjo është një detyrë e thjeshtë e çdo shqiptari të paster : është një detyrë e naltë patriotike.

Ndokushi mund të dyshojë në ket të thanme, porse gabohet ; sepse është me të vertetë një detyrë patriotike me ken fashist i vertetë : Një Fashist i mirë është njëherit edhe një shqiptar i ndergjegjshem. FASHIZMI NUK ASHT SI KOMUNIZMI QË NUK NJEF AS KOMBSI AS RRACË, krejt perkundrazi, i njef dhe i garanton në çdo kohë e në çdo rasë.

Me ndihmen e Fashizmit na u hapen fletet vigane të historis së madhe të Shqipnis: Na u vun perpara probleme të mëdha të jetes e të rracës —probleme të cilat perpara nuk guxojshim as me i mendue ! Sot, si një Komb me mbështetje të fortë mund t'i kerkojmë të drejtat t'ona...

Prandej si shqiptar të paster e si Fashista të konvinkuem, të dishiplinuem e të ndergjegjshem, tue fillue prej « BIJVE TË SHQIPONJES » deri tu « GRUPET UNIVERZITARE FASHISTE » si edhe të gjitha organet e tjera të PARTIS : le t'i shkrijmë të gjitha energjit t'ona per të miren e IDES — e, të jemi të sigurt se ato energji do të derdhen vetem e vetem per të miren e popullit shqiptar e per zmadhimin e Shqipnis. DUCE-n, krijuesin e Fashizmit, e Mikun e parë të popullit Shqiptar, le t'adhurojmë e t'i bindemi urdhnave të tija verbnisht.

ORA E MADHE E HISTORIS SHQIPTARE PO TROKET TU DERA; ASHT DETYRA E JONË T'A NDIGJOJMË E TË PUNOJMË PER TE.

9.4 Njëpër horizontet e reja

Të kaluemen t'onë — lavdin e hershme dhe turpin e aferm që perendoj — do t'a studjojmë e prej sajë do të nxjerrim mësimin per të çilë rrugë të reja e të shkelqyeshme drejtë s'ardhmës s'onë fatbardhe. Pësimet e kalueme do të na bahen mësim i mirë, por, n'asnji mënyrë të mos na e presin marshimin e fuqishem të nisun tashma drejtë horizonteve të reja që, me ndihmen e Romës së Lavdishme i u hapen njëherë e pergjithmon shqiptaris së shumvuejtun.

Vuejtem per shekuj me radhë. Tani vuejtjet u shuen. Por, mbi në randon një problemë e randsishme mbassi vetem në përgatitjen t'onë morale e materiale Shqipnija i ka mbështetë të gjitha fuqit e veta dhe shpresat e veta.

Neve duhet të bahemi e do të bahemi pa tjetër si një urë në mes të së kaluemes dhe të s'ardhmës : por, *gjithmonë një urë e ndergjegjshme dhe e ndershme*. Asht gabim, dhe gabim i një randsije ekstremisht të madhe që persëri t'endemi neper sfera dyshimesh, neper shtigje andrrash e iluzionesh të thata e të pafrytëshme. Mjaft ma me andrra! Sa të lodhemi kot neper këto rrugë të damshme (pse kto janë kenë "shkakët" që në të gjitha kohat na i kanë për hovet e gjalla të veprimtaris e të përparimit) është ma mirë që të futemi fellë mbrenda vehtes s'onë dhe të pyesim vetvehten seç detyra kemi kundrejtë vendit e popullit t'onë e seç problema të reja janë për t'u zgjill. Atëherë do t'ishim me të vertetë në naltësin morale e në dinjitetin e meritueshem të një rinije inteligjente dhe intelektuale.

Janë caqe të reja që duhen arrijtë ; janë glorie që duhen futë në gjiun e Atdheut : prandej, shpirtinat e rinis duhet të egzaltohen, zëmrat e të rijve duhen ndezë me flaken e vetmohimit: **DUHET BRUMUE REVOLUCIONARISHT RINIJA FASHISTE SHQIPTARE**. Ja problemi i madh i joni. Duhet entuziazem e shpirt sakrificet në shkallen ma të nalten. Kjo është e domosdoshme, sidomos tashti për kohën në të cilën jetojmë. Shpirti i jonë duhet të mos jetë i qetë. Të mos knaqemi kurrë me shka mund të bajmë : *dëshirat t'ona, ambicjet tona bujare le të jenë përherë të ndezuna* si ajo flaka në tempullin e Vestes. Ambicja kur ka për qëllim të mirën e përgjithshme është gjithmonë e lejueshme dhe e lavdueshme. Sot kemi një Shqipni fare të vogël : ambicja e jonë për t'a pa sa ma shpejtë të madhe, është një ambicje e shpirtëve t'evoluem e të naltë.

Ket dëshirë duhet t'a kemi të gjithë, ket ambicje duhet t'a ushqejmë me frymen e me gjakun t'onë. Ktu, e vetem ktu qëndron ajo flaka që duhet të jetë gjithmonë e ndezun nder zëmrat t'ona ; ktu fillon realizimi i ma së madhës anderr të të gjithë shqiptarve. Kjo është një nder arsyanat që rinija shqiptare e tana duhet të jetë rrajsisht Fashiste dhe Revolucionare — që pse zëmrat t'ona duhet të ndezen sa ma shpejtë me flaken e Fashizmit Kruengrites.

Duhet të rrijmë gadi. Përherë gadi e të presim "urdhnin" për t'i arrijtë qëllimit t'onë të naltë. Realizimi i tij do të na kërkojë sakrificë, është e vertetë : por, pa sakrificë nuk arrihet kurrëgjatë, në jetë. Sakrificën të mos e kursejmë kur e dijmë se ku e për çka po e japim. Gabimisht është kenë përhapë një mentalitet i çuditshëm ktu nder në : *të veprojnë të tjerët e na t'a gjejmë gadi : neve të na shkojë gjithmonë kungulli përmbi ujë!* Kjo divizë nuk është e shqiptarit të vertetë, por vetem e një rrace të degjenerueme është mjeti i një populli të destinuem për t'u zhdukë e është elementi që lulzon në një shpirt të kalbun. Ket mentalitet u a lam pleqve, le t'a marrin me vehte në vorr! Neve do të jetojmë me shpirtin e me frymen Fashiste: diviza e jonë do të jetë "ME JETUE RREZIKSHEM". Nuk do të na trembi asnjë kërcënim, dhe do të jemi gadi me i a hedhë në fëtyrë zjarin çdo njanit që do të guxojë me dyshue e me na vu pengesa në rrugën e në cakun që do t'arrijmë :

CAQET DO T'ARRIHEM, NDOHTA ME GJAK, NDOHTA ME SAKRIFICA TË MËDHA, POR, DO T'ARRIHEN: PSE KTE E KERKON SHQIPNIJA PREJ BIJVE TË SAJË.

9.5 « Me besue, me u bindë, me luftue »

Çdo Idé, sikurse çdo institucion tjetër, ka disa norma e rregulla të cilat duhen pranue ashtu siç janë, pse vetvetiu kan forcë mystike, imponojnë verbtas sepse priren gjithnji kah realizimi i qellimeve të nalta që ajo Idé i ka vu vedit si cak arrijtjeje.

Imperativi kategorik i kohës Fashiste permblidhet në tre verba të vetem — në një komandim trefish, mjaft të kufizuem në formë, por, gjanësisht të plotsuem në të gjitha kuptimet e veta : « ME BESUE, ME U BIDË, ME LUFTUE». Kjo është komanda që i u dha një rinije të fortë e burrnore, komanda e një rinije të ndezun n'ideal të naltë njerzuer: *Komanda e një rinije të pathyeshme e gjithmonë fituese.*

Kjo është një e vertetë historike.

E dijmë të gjithë se çdo perpjekje popujsh, çdo kryengritje kombëtare, çdo perhapje ideje — nuk mund të bahet kurren e kurren po s'u fut ma parë ai besimi i plot në vehte e në fitore : po s'u fut mun në shpirtë dishiplina e po s'u nderhy me veprimtarí të gjallë. Kjo është e verteta e pamohueshme e pame në driten e historis e të jetes.

“ME BESUE” — Një fashist i pregaditun mirë duhet mbi të gjitha me pasë “besimin” në suksesin e veprimtaris së vet, nder urdhnat e kryetarve dhe nder objektivat e caktueme për t'u arrijtë. BESIMI I PAKUSHTË NË FITORE është elementi i parë dhe i domosdoshem për t'i arrijtë qellimit. Shtigjet e fitores dhe dyert e s'ardhmës janë të hapuna vetem për ata që “BESOJNË” fellësisht. Teorija Fashiste drejton me bindje të pathyeshme kah ky besim, sepse qysh prej lindjes së vet e deri tashti të gjitha paracaktimet i janë realizue ma së miri.

Të rrijt tashma lindin me ket “BESIM” në shpirt : kjo është një pikënisje e cila njëherit garanton edhe arrijtjen e çdo caku.

Mos të dyshojmë as për një çast të vetem ! Mos të dyshojmë në vepren t'onë : n'urdhnat e vepra e as në suksesin e objektivit që mund të na caktohet sado i randë dhe i vështirë që të na duket. Mos të dyshojmë aspak : *dyshimi për në është vdekje.* E vetem me një besim të plotë mund të krijohen realitetet e reja që shkojnë kah një ripërtrimje energjish e ndergjegjesh. Vetem me besim mund të fitohet bindja për flijimin e vetvehtes për të miren e përgjithshme.

Çfar besimi tjetër, përpos besimit Fashist, i nxiti dhe u prini si hyllë herojve e martyrve të panumërt të Revolucionit Fashist? Forca e besimit është një garanci për triumf, — por e një besimi të vertetë që ka arritur sfera mystike: ky besim është i zoti me të sygjerue mun në fellësi të shpirtit driten e Idealit, virtytin e naltë të sakrificës dhe shtegun e fitoreve gjithnjë ma të reja e ma të lumtuna.

“ME U BINDË”; jeta e Fashizmit është disiplina. Pa një koncentrim energjish e pa një koordinim disiplinuar nuk mund të bahet asnjë veper ndertimore. Anarkija është krymbi që zhgatrron që në nisje çdo ndermarrje. DUCE-ja krijoi në rregullin e ri civil shkallet e ndryshme të gjerarkis të cilat demokracia parafashiste i pat zhdukë dhe asgjasue. E si mbas konceptit Fashist : « DISHIPLINA DUHET TË PIKOJË PREJ SË NALTIT ». Kështu ndertimi i mrekullueshem i rendit të ri shoqruer, ku gjerarku e ndin detyren dhe e kryen me disiplinë shembullore e ku i nenshtruemi e ndin gjithashtu detyrimin e vet kundrejt detyres së gjerarkut — vjen si rrjedhim suksesi i shkelqyeshem i harmonis së persosun të forcave të bashkuem në flamurin e disiplinës ma të persosun.

Pa disiplinë nuk mund të përparojë asnjë Kombë.

Ku mungon disiplina, ku mungon rregulli shoqruer e ky nuk gjindet respekti për një tjetrin — si administrata si edhe çdo organizatë tjetër shtetnore kishte me shkue si një qerre thyeme.

« ME LUFTUE » — Kredoja e Fashizmit është « *veprimi* » e « *luftimi* »: është vet « *ragione di essere* », është gjenezi i pamohueshem i sajë. Dhe është e arsyeshme pse për të dashtë me i a arritur një qëllimit duhet që aty për aty me e shndrrue në « veprim ». EFEKTET DHE FRYTET nuk mund të shijohen deri sa të mbesin si dëshirë.

Doktrina Fashiste është një Doktrinë VEPRIMI — por, e një veprimi të caktuem. Qysh n'Agimin e Frymës Fashiste urdhni i ditës ishte i qartë: « ME VEPRUE » : veprimi kje i atyperatyshem dhe ai vazhdon gjithnjë.

Fashizmi doli prej veprimit dhe aty e ka realitetin e vet. Kështuqë Ideologjia Fashiste nuk është vetem një tentativë e thjeshtë logjike për të sistemue raportet shoqruore por, ma teper është si një koncept i ri i Jetes i bazuem NË DETYRË, NË DISHIPLINË E NË PËRPJEKJE.

Fashizmi është një perpjekje e vazhdueshme — sikur - perpjekje e vazhdueshme është edhe vet jeta e jonë. Shqiptaret në shënjat e LIKTORIT do të priren gjithnjë e ma teper kah vleftësimi e permirsimi i jetes tue pasë për motto : “ME BESUE, ME U BINDË, MË LUFTUE”.

9.6 Partija dhe të Rijtë

Qysh në vigjilien e themelimit të Fasheve, DUCE-ja, i kishte vrumullisë syt në t'ardhmen, e, për të qenë kjo e ardhme e sigurt dhe e kunorzueme me fitore të plotë, të tanë gjenialitetin e kujdesin e vet i a kushtoi organizimit fizik e moral të rinis.

“Po marrë përsëri marshimin — tha Mussolini në numurin e parë të gazetes “Il Popolo d'Italia” — dhe po ju drejtohem juve, rinis Italiane : rini e farkave dhe e univerzitetëve : të rij nga mosha e të rij nga shpirti, rini e breznive të cilat fati i ka caktue për me krijue histori”. Ma ket thirrje të zjartë filloi MUSSOLINI vepren a vet Fashiste : vepren ndertimtare.

Partija Fashiste, si mbas direktivave të DUCE-s, kujdesohet në një mënyrë të posaçme me e rritë të riun me një “EDUKATË INTEGRALE” — me një përgatitje të gjanë që të përfshijë të tanë jeten individuale dhe kolektive : një përgatitje thjeshtë TOTALITARE. Me ket sistemë u shkapercye mënyra edukative e pedagogjis liberale parafashiste e cila prirej për me e shkëputë personalitetin e njeriut: me e nda arsimin prej edukates, mendimin prej veprimit, squetsin prej vullnetit.

Me ket përgatitje, i riu, delte me një kulturë të thatë, me një seri formulash të mësueme përmendsh, pa asnjë kuptim e qellim, me ndo'i njoftuni fragmentare, e shka ma zi, nder ata të rij, nuk feksuhej asnjë rreze IDEALI. Formimi i karakterit — gja e parë dhe e domosdoshme për një të ri, ishte lëshue në harresë.

Kjo mënyrë drejtimi i Rinis ishte në kundërshtim të dukshëm me IDEALËT e nalta të REVOLUCIONIT FASHIST, e me fletet e historis e me frymen që donte me vulosë në jeten Kombëtare e Nderkombtare.

Fashizmi, mentalitetin e vjeter, e sulmoi dhe e shëmbi !

Mbi germadha ngrejti, arkitektonisht madhështore, ndertesën e një rinije të ré, me Ideale e dëshira të reja e të nalta : I FRYMZOI ME NJI FRYMË TË PERENDIJSHME, I FORCOI ME NJI FORCË NJERZORE E SYPERNJERZORE, I ARSEJTI ME NJI ARSIM TË NDERGHEGJSHEM E TË PASTER. Mbi ket rini e ka mvarë Fashizmi shpresën e vet: dhe rinija e garanton me gjakun e vet fitimin e ardhshëm të Kombit.

Rinija Fashiste — e edukueme me frymen revolucionare — e urren intelektualizmen intelektualit që turet kah shkëputja prej jetes, që e shikon jeten si të ndame prej kultures e theoris. Në Fashizëm — nga pikpamja e edukates së të rijve — ndiqet një politikë

harmonizuese në mes të theoris e të praktikës, në mes të njoftunis dhe t'eksperiencës : dijtunija ka vlerë vetem atëherë kur është e aftë me i sherbye qellimeve Kombëtare.

Politika e Edukates Fashiste është e kuartë: çdo drejtimi, po të perpiqet me u largue nga jeta, nga realiteti që jetojmë, nga rrethanat, nga fryma e ngroftë e Ideologjis — nuk pajtohet me vijat e Fashizmit njerzuer e revolucionar. Kultura në vetvedi është një element i mirë dhe i nevojshem, por, nuk është e plotë dhe krejt e mjaftueshme per klasen drejtuese. Forcimi menduer është i perkrahun me gjith shpirtë ; krahaz me te shkon edhe palestra, ku pregatitet persosmënija fizike e rinis: *kto dya, së bashkut me karakterin, formojnë njisin TOTALITARE të shpirtit rijnuer.*

Forcimi i KARAKTERIT vjen si një nxitje e vazhdueshme e si një te « *bindun* » i plot i individit per burrimet e pashtershme të vullnetit e të forcës që mëshëf në vetvedi çdo njeri. Kjo « *bindje* » kur bahet vazhdimisht atëherë do t'influencojë pa tjetër në forcimin e karakterit e në të pastruemit e ndergjegjes. Me ket pregatitje, i riu, është në gjendje me i dalë me ballë hapet e me fuqi shtypëse SË KEQES DHE LIGSHTIS EGOISTIKE. Naltësija e shpirtit njerzuer qindron në ket luftim të pa armë vertetë por që i a kalon me shumfish betejave ma të pergjakshme.

Forcat e gjalla të njeriut duhet të qindrojnë gjithnji të ndezuna : mos me i lanë me humbë, mos me i lanë me tretë sikur ai bari ose ato lulet e hijshme të fushave që vyshken e tresin. Çdo njeri është i zoti me ba shum sende : gjithshka, — pse shpirti i njeriut është i plotfuqishem e burrimet e forcës së tija nuk kan të sosun.

Rinija Shqiptare duhet t'a pushtojë ket rrymë të ré : në te le të shkrijë e le të derdhij të gjitha energjit e veta si edhe te tanë forcen e vet shpirtnore : VETEM NË KET MËNYRË DO TË MUNDET ME E NDERTUE ARDHMËNIN E MADHE TË VENDIT DHE LUMNIN E POPULLIT.

9.7 Prindi dhe mësuesi

Familja dhe shkolla duhet të formojnë një njësi të vetme, një njësi që të ketë për qëllim rritjen sa më të mirë të foshnjës dhe të fëmijës : rritjen me një edukatë të shëndoshtë shpirtnore, trupore e mendore. Lidhja e këtyre dy instituteve, që formojnë shpirtin e Kombit dhe që janë njëkohësisht faktorët sigurues të së ardhmës, duhet të jetë sa më e ngushtë e sa më e persosun. Rrethanat e ndryshme kanë shkaktuar që shtëpia dhe shkolla të jenë të ndara ; po spjegohem : ndamja shkollë familje është vetëm një ndamje materiale, një ndamje e shkaktuar prej rrethanave ekonomike e politike të Kombit por : një *ndamje morale*, një *ndamje qelimesh*, një *ndamje shpirtnore* e vertetë në mes të shkolles e të familjes nuk ekziston dhe nuk duhet t'egzistojë, të paktën kjo ndamje nuk ekziston në sistemin Fashist.

Shkolla dhe Familja — kanë një qëllim të vetëm : ME I RRIË BREZINË E REJA ME NJI FRYMË E ME NJI KLIMË TË RË E NJERZORE, ME I DREJTUE KAH SHITIGJET E NJI S'ARDHMEJE KOMBETARE TË SIGURT E ME I PAJISË ME NJI FRYMË TË RË TË ZOJEN ME I PERBALLUE TË GJITHA VËSHITIRIT E JETES DHE TAFTË ME SHKELË NEPËR PRAGUN E HISTORIS ME NJI GUXIM BURRNUER E ME NJI HEROIZEM TË MADH.

Ketë qëllim nuk mund t'a arrijnë veçmas as shkolla as familja. Të dy këto institute duheshin përzi — duheshin shkri në një shpirt të vetëm — u duhesh frymzuar një qëllim i caktuar : SHKOLLA E FAMILJA DUHESHIN BA SI NJI INSTITUT I VETEM, SI NJI INSTITUT KOMBETAR.

Pse shkolla dhe familja duhet të formojnë një institut të përbashkët e një lidhje shpirtnore të vetme?

Prindi e ka fëmijën tu shtëpia ! Ai, natyrisht, i nxitun prej instinktit të dashurisë atnore ose amnore e shikon fëmijën e vet, pëllën e vet, me një sy tjetër : me sy « baba » ose me sy « nënë » ; para syve të prindës fëmija e tij është më i miri nder të gjithë, është më i bukuri nder të gjithë, është më i shteti nder të gjithë: AI PËR PRINDEN E VET ASHT GJITHSHKAFJA MBI SYPERFAQE TË TOKES. Por, ky gjykim është i ceket ! Asht një gjykim i ndryllun prej një dashurije të pakufijshme prindërore ! Asht një dashuri e pakontrolluar dhe bile e rrezikshme. E theksoj : kjo dashuri e verbet, e pakontrolluar, e prindës është në vetvendi shumë e rrezikshme. Pse është e rrezikshme ?

Një prindë i mirë, baba, nëna ose një kujdestar tjetër çfarëdo, nuk duhet të kufizohet për më e vezhguar dhe më e gjykuar fëmijën vetëm ashtu siç e sheh brenda rrethit familjar. Shpesh herë ndodhë që një fëmijë i cili në familje siellet si një shejt, para prindës së vet duket si një engjull i vertetë — po ai — përjashta, i ban të tana të zezat, përjashta është vetë drejt me brina ! Prandaj është gabim më e gjykuar fëmijën vetëm brenda rrethit të ngushtë familjar. Prindi i mirë duhet të shikojë sidomos në të ardhmen e fëmijës së vet ; e, për t'a njoftë ketë

t'ardhme duhet të mos e shikojë fëmin e vet veçmas por gjithmonë në perpjekje me fëmijët e tjerë, gjithmonë në krahazim me shokët e mocatoret e tij. Prindi duhet me i vezhgue të gjitha levizjet, jetesen, bisedën, shkrimin e veprimin e fëmis së vet e kto me i krahazue me veprimet e nxansave të tjerë. Atëherë, e vetem atëherë mund të thomi se prindi e një fëmin e vet dyfish : n'intimitet, mbrenda rrethit familjar ; dhe jashtë mureve të shtëpisë, në shkollë, gjatë naltësimit të tij moral, fizik dhe intelektual. Me këtë njoftuni prindi mund të bahet një gjykates i drejtë dhe gjakftohtë i fëmis së vet : tue veprue në këtë mënyrë ka prekë edhe t'ardhmen e tij. Tue e njoftë mirë kreatyren e vet ai mundet me e nxitë që të shkojë përpara ose me e drejtue dhe me e vu në rrugë të mbarë në qoftë se gjindet në një rrugë të shtrembet.

Edhe mësuesi, nga ana tjetër, ka nevojë të domosdoshme me ardhë në kontakt me prindin, me familjen. Mësuesi ka nevojë sepse tue ardhë në këtë perpjekje mundet me i u afrue me i u futë sa ma mbrendë psyhes së mistershme të njeriut, të nxansit. Mësuesi tue ardhë në kontakt të drejtë me prindin është në gjendje me e pa ma me kjarisí e ma me saktësi, me e pasë ma afer e me e vërejtë me sy ma real shpirtin e fëmis : tue e pasë këtë njoftje ai din mandej me e drejtue në rrugë të drejtë, din me i a pa të metat dhe me i a hjekë, din me e lirue prej disa anomalive e veseve që mund të ketë femija. Mësuesi nuk mundet me e njoftë nxansin vetem mbrenda atyne pak orve të kufizimeve të ditës: nuk mundet me i depertue fellësisht në shpirt e prandaj nuk mundet as me e korrigjue si duhet.

Të gjitha këto arsye diftojnë qartaz se mësuesi e prindi, shkolla e familja, duhet të jenë në kontakt të perhershem për të mujt me ia arrijtë sa ma mirë të gjitha qëllimeve të tyre d. m. th. me e rritë fëmin me ndjenja sa ma të nalta e me e ba një element të dobishëm në shërbim të Kombit.

Tue qenë të ndame shkolla dhe familja, tue mos ardhë në kontakt të dendun prindi me mësuesin — nuk do të mundin kurr me u arrijtë dëshirat e prindes e as dëshirat e Kombit.

Fashizmi tue e pasë para sysh këtë fakt ka frymzue një lidhje të pashkëputëshme në mes të shkolles dhe të familjes. Të dy këta faktor, në Shtetin Fashist, fermojnë një Institut moral të vetem : me të njajtat qëllime e me të njajtat dëshira të nalta Kombtare e Njerzore. Vetem me një lidhje të tillë mund t'arrihet IDEALI KOMBTAR : *mund të preket e ardhmja e së nesermes së madhe.*

9.8 Per një ndërgjegje shkollore

E shtata deklarat e “Kartes së Shkollës” merret me lidhnin Shkollë dhe Familje dhe thot pikrisht :

“Shkolla dhe familja natyrisht të bashkueme, bashkpunojnë intimisht dhe në raport të vazhdueshem si mbas qëllimit dhe drejtimit edukativ që u duhet dhanë nxansave. Prindet dhe ilakat marrin pjesë në jeten e shkolles dhe e kuptojnë at bashkim qëllimesh e metodash që i drejton forcat fmijnore dhe djaloshare neper rrugen e religjionit t’etenve e të fateve t’Italis”.

Mirëpo, qysh në deklaratën e parë të Kartes së Shkolles, familja zen vendin e parë : është para të gjitha instituteve të tjera ekonomike dhe politike, është si një forcë shoqërore e gjallë, është para të gjitha organizatave ma të reja e ma origjinale të Regjimit Fashist. Familja, ka si me thanë detyrë që të vijë në kontakt me disa institute publike, si p. sh. me shkollën, në mënyrë që të mund t’i kuptojë disa nga perpjekjet e qëllimet themeltare të Shtetit. Ky është themeli i parë i të çmuemit të vertetë të vlerës së familjes i nxierrun në dritë prej Kartes së Shkolles. Ky dokument i randsishem i Shtetit Fashist nxierë në shesh “detyrat” dhe “të drejtat” e familjes në bashkpunim me Shkollën për t’i arrijtë atyne qëllimeve prej të cilave mvaret ardhmërnija e Vendit dhe e Regjimit.

Siç e vum oré, deklarata e shtatë e Kartes së Shkolles thot : *“Shkolla dhe familja natyrisht të bashkueme, bashkpunojnë intimisht dhe në raport të vazhdueshem si mbas qëllimit dhe drejtimit edukativ që u duhet dhamë nxansave”.* Familja, pra, e vume perball shkollës ka një PERGJEGJËSI e cila duhet të jet perherë e zgjueme për të vezhgue sa ma për s’afërmë e sa ma dendun mirëvajtjen e mësimëve të fëmës. Shkolla e Familja nuk mund të jen të ndame : nuk mund të flitet për një edukatë familjare posaçë e për një edukatë shkollëroë prap në vehte sepse që të dya këto kanë një fushë të vetme, kanë një qëllim të vetem e kanë një subjekt të vetem NJERIUN: formimin e qytetarit.

Ndamja nuk ka se si me qëndruë për deri sa: “Prindet dhe ilakat marrin pjesë në jeten e shkolles dhe e kuptojnë at bashkim qëllimesh e metodash që i drejton forcat fmijnore dhe djaloshare”. Prindi merrë pjesë direkte në shkollë : ai, në ket mënyrë, formon një farë NDËRGJEGJE SHKOLLORE.

Asht shumë e nevojshme që edhe neper familje të formohet e të krijohet një ndiesi e posaçme për t’i kuptue e për t’i zgjidhë deri diku problemat edukative të shkollës. Tashma edhe familjet duhet t’a kuptojnë e t’a ndijnë në shpirt seriozitetin e momentit edukativ të të riut.

Duhet krijue një ndergjegje shkollore — vetem mbassi të formohet kjo — prindet e fëmijve do të jenë në gjendje me e çmue përparimin e fëmijve të tyre. Ata duhet të binden se fëmijët nuk dërgohen në shkollë vetëm “për t’i hjek qafet”, vetëm për t’i largue prej shtëpije : porse, ata dërgohen në shkollë për të mësue, për t’u pajisë me një moral të shëndoshtë, për t’u drejtue kah ajo degë ose kah ai tip pune që ma teper i përshpall personalitetit të fëmijës, shijes së tij dhe temperamentit të tij.

Prindi nuk duhet të knaqet vetëm me shka mund t’i dittoji fëmija tue u kthye prej shkolle i cili shpesh herë tue zhbirue në fellësit ma të mëdhat të fantazisë së vet e paraqet mësuesin ose mësuesen si një qenje monstruoze me karakter mifologjik. Përkundrazi, në epokën t’one, ndër ditët e soçme, familjeve u është hap një tjetër epokë, para tyre shkelqejnë horizontet e tjera — dhe prindet nuk duhet tash e mëtej të kërkojnë me e marrë vesht prej fëmijës se çka kërkon mësuesi në shkollë. Prindi i mirë duhet të shkojë drejtë në shkollë tu mësuesi ose tu mësuesja e fëmijës e së bashku me ta të përpiqet e të kujdeset për mirërritjen e fëmijës.

Ket frymë i ka dhënë Fashizmi Shkolles e Familjes. Ket ndergjegje e ket shpirt kërkon sot Fashizmi prej të gjithë nënshtetasve të vet. Shkolla, sikur pat thanë Bottai, është “*një familje e madhe*” e cila në vetvendi është një forcë e fuqishme shoqërore e, në mes të shkolles dhe familjes duhet të gjindet një “*solidaritet sa ma i ngushtë*”.

Ky është një parim me vlerë të fellë spirituale e morale : një lidhje kaq e ngushtë e kaq e thjeshtë, por një kohësisht krejtë edukative dhe humanitare, nuk mund të ndeshet në asnjë Doktrinë pedagogjike sado moderne. Kur t’arrijmë ndonjë herë deri në at shkallë sa edhe në vendin t’one të formohet, nëpër të gjitha familjet shqiptare, një ndergjegje shkollore dhe kur prindi t’ia dittoji e t’i a çili krejt zëmren e vet mësuesit dhe që të dy së bashku kur të përpiqen, me bashkpunimin e tyre sa ma të nxehtë me kontribue në mirërritjen e fëmijës, atëherë mund të thomi se edhe mbi token Shqiptare nisen me u përhapë rrezet e ndritshme të një diellit të ri, rrezet qytetuese të një fryme të gjallë. **TE SHPRESOJME SE FRYMA E REVOLUCIONIT FASHIST — ME TË GJITH VEPËRIMTARIN E VET DINAMIKE — DO TË PËRHAPET EDHE NË JETEN T’ONË TË NDRYSHKUN PREJ NJË ERRËSINË SHEKULLORE :**

PO E PRESIM KET DRITË TË RË.

9.9 Perspektivë shqiptare

E verteta është se në Shqipëri kanë pasë nisë me u ba disa perpjekje të vogla për t'afrue shkollën dhe familjen. Dy tri herë në vit — në disa vende — thrriteshin prindët që të shkojnë në shkollë e atje të bisedojshin mbi gjendjen e fëmijëve të tyre. Porse, kjo perpjekje, ndonse fare sporadike — nuk e kishte atë qëllimin e vertetë që ky faktor ka sot në shkollën Fashiste. Nuk e kishte! Thrriteshin prindët dhe atyne u dëftohej se fëmija ishte i dobët ose i fortë në ketë ose në atë landë shkollore. Kështu — kjo ndeshje kishte ma tepër një karakter informativ — dhe jo një bashkëpunim edukativ. Kurse sot, kërkohet një bashkëpunim në mes të prindës e të mësuesit. Vetëm me anë të këtij bashkëpunimi mund t'arrihen të gjitha qëllimet: Bashkëpunimi duhet të jetë i nxehtë dhe i vazhdueshëm. Jo një perpjekje e ftohtë informative, jo një veprim i syperfaqshëm sa për shkel e shko, por, të dyja palet duhet të perpiqen me u futë sa ma fllë në psyhën e nxansit dhe me nxirrë në shesh, me zbulue, mësheftësit e labirinthit shpirtnor të foshnjës dhe të fëmijës: vetëm mbassi të kenë prkë nder këta kufij mund të ndërtojnë, me baza të shëndoshta, vargun e breznive të reja të forta dhe burrnore.

Fashizmi ka një kuptim vertetë të naltë mbi “Familjen”. Asajë i a ka caktue vendin e nderit sepse “Familja”, si mbas Fashizmit, është faktori ma i nalti dhe ma i pari i jetës së Kombit. Familja konsiderohet gadi si një frymë, si një shpirt energjik i jetës Kombtare : Familja formon shkëndin e çdo drite edukuese.

Perkundrazi — nder disa vende të tjera, si për shembull në Rusi, instituti Familjar konsiderohet si një faktor negativ për efektet e edukatës komuniste. Atje — si mbas sistemit Engels, perpiqen me e zhgatrrue vatren sepse kjo tue qenë në kambë kundreshton përhapjen e bazave bolshevike ! Me ketë objektiv përpara, na sot, po e vërejmë Rusin si një shtet me një strukturë morale krejt të dobët, si një shtet pa themele të forta e për ketë arsye edhe pa një t'ardhje të vet. Rusia ka marrë ketë drejtim krejt negativ kundrejtë familjes ! Porse, kemi edhe shtete të tjera që perpiqen, kush në një mënyrë e kush në një tjetër me mujt e me e reformue sistemin e shkolles së ré. Por, eksperimentat e ndryshme që janë tue u ba nder ato vende nuk do të mund t'apin frytet e dishrueme sepse ato sisteme reformuese nisen prej një pike teorike e abstrakte: jeten dhe realitetin e kanë lanë me një anët !

Ministri Bottai — në një konferencë radiofonike — tha pikrisht : “*Eksperiencia direkte e jetës shkollore ka ba me lulzue nder motivet e para të vepres s'ime raportin në mes të shkolles dhe të familjes. Ekspertenca direkte dhe jo feksimi i leximeve dhe t doktrinave të ndryshme*”. Kjo rysmeni e drejtë për së drejtëshme, kishte me thanë Mati Logoreci, e ka bindë Ministrin Fashist që të ndjeku vetëm rrugën e praktikës: rrugën e realitetit ; të zbresin prej pjedestalit të Dikasterit të vet dhe të vij në perpjekje direkte me familjet, me prindën e nxansave. Frytet e kësaj politike praktike t'arsimit, natyrisht, do të jen shumë të mëdhaja : mbi ketë praktikitet mbështetet baza e ré e politikës s'edukatës Fashiste.

Kur të jet i naltësuem ambienti familjar e ky tue ardhë në kontakt të perhershem me ambientin shkollor — atëherë, Kombi është në gjendje me i lëshue shikimet e veta larg në t'ardhmen. Atëherë, breznit e reja, ma të shumta në numer, do të bahen pyramida e një jete të ré : kjo do të jet forca materiale që lind prej forcës morale, që zhberthen prej një hovi shpirtnuer të nalte e të paster, prej një ndergjegje t'arsyeshme e të drejtë e prej një mende të shndritun me dritë njerzore.

Por, ktu në Shqipri, ku do t'a marrim “ambientin familjar të naltësuem”? Do t'ishte vertetë një utopí me e kerkue tash per tash në Shqipni! Dhe, më duket se do të kishim fryte shumë të pakta po të perpiqeshim, në gjendjen kulturele të soçme, të pretendojmë të gjitha ato shka kerkon Shkolla e Ré Fashiste! Para këtij problemi mbetemi me duer nder tamtha ! Mirëse nder qytete, deri diku, mund të bahet diçka — po neper fshate e malsina? Atje ku mbështiellet pjesa ma e madhe e popullit shqiptar — atje si do t'i bahet hallit ? Atje çfar fryti mund të japij bashkpunimi shkoll familje ?

Ky më duket se është një nder problemet e randsishme të jetes s'onë Kombtare që kerkon të zgjillet.

Në Shqipni, mësuesi dhe mësuesja, drejtuesat e mëdhej dhe të vegjel t'arsimit — duhet të ken intuiten e prehtë të percjellun me një vullnet të pathyeshem ; gjithashtu ata duhet të ken edhe një ndergjegje vertetë Kombtare dhe me ket armaturë t'a luftojnë si apostuj e si pioner analfabetizmen shqiptare dhe ignorancen e trashë orientale. Këtu, arsimtaret, në bashkpunim, me Partin, si vullnetar, t'organizojnë kurse e konferenca të posaçme me qellime edukative. Mundimi që do të bajnë, dijmë, se do të jet i dyfishtë dhe bile i tre fishtë — por, edhe ma i madh se mundi i arsimtarve shqiptar do të jet mirnjoftja e krejt një populli që po pret pak dritë. Arsimtari, ma teper se kushdo tjetër është në kontakt të drejtë per së drejtshem me të gjitha shtresat e popullit : ai mund t'i ndihmojë ma së miri. VETEM MBAS KËTIJ VEPRIMI ENERGJIK MUND TË BISEDHET MA LIRSHEM PER BASHKPUNIMIN SHKOLLË-FAMILJE KËTU NË SHQIPNIN FASHISTE.

9.10 Misioni i shkollës së re

Çka është shkolla ?

« Shkolla nuk është një ent kushtetues, por është një raport i mendimit dhe i ndiesis i vendosun ndermjet të mësuesit dhe të nxansit ; ajo, pra, kryhet si një veprim i një besimi të pamungueshem vetem nder mësimet private, i cili është ma teper se asnjë tjetër i zoti me nu mbajtë në perpjekje me jeten, një mësim i gjallë dhe praktik të cilit i sherben një kulturë e pashkëputun prej jetes, sepse edhe ajo vet është në raport me gjanat e gjalla » (Fanelli). Ky kuptim i ri mbi shkollën i ka burrimet e veta në një frymë kryengritëse : në frymen e Revolucionit Fashist.

Shkolla — ashtu sikur e nxierim prej « Kartes së Shkolles » — nuk ka per qellim me nxierrë sasina të panumurta inxhinierash, avoketnish, profesorash, mjekesh e tj. e tj. — Shkolla e ré Fashiste nuk knaqet vetem me një mësim të thatë, me të dhanunit e disa njoftunive të percipta, ajo nuk perpiqet me krijue njeriun abstrakt por mundohet me krijue njeriun KONKRET, njeriun real ashtu sikur është në të vertetë, në jetë, ashtu sikurse del prej organizmit moral që është familja. Missioni kryesuer i shkolles së ré është, jo me e edukue njeriun me jeten e shoqnis, por, me e edukue dhe me e rritë me frymen Kombëtare, me e ba të pashkëputshem prej jetes së Kombit. Pra, kerkohet po, një shkollë humanitare, njerzore, por ma teper se kaq kerkohet një shkollë Kombtare, një shkollë e besimit Fashist.

Në një vend shkruente me shumë arsye Ersilia Liguori-Barbieri: « ...duhet t'u mësojmë të rijve që shkenca nuk mund të shkëputet prej ndergjegjes, nuk ka naltësi mendje që t'endet neper pafundësin e gjanave të bukura, neper spekulimet ma abstrakte që të jen të zojat per me e nda njeriun prej lidhjeve që e afrojnë me familje, me Atdhé, me ket botë reale dhe konkrete ku gjindet rrâja e personalitetit t'onë dhe baza e qenjes s'onë. Dhe Atdheu është ligjë që kerkon prej çdo njerit me u ba subjekti i një interesi të pergjithshem e ma të naltë, është shpirti i sakrificës, është devocioni në vetvehte i një ideali që i kalon individujt e veçuem : pra, është një religjion ».

Prej ktyne pak shprehjeve, njeriu është në gjendje me e kuptue fellësisht shka në vetvedi është shkolla e ré Fashiste. Ajo nuk kerkon një besim abstrakt, dhe aristokratik — por, kerkon një besim konkret, një besim pozitiv. Të gjitha kto arsylene e bajnë që shkolla e ré të mos jet vetem si një institut i thjeshtë i disa formulave të mësueme permendsh, por të jet vatra e një kulture të shendoshtë Kombtare : karakteri i shkolles së ré Fashiste është Kombtar e humanitar.

Një mission i posaçem i shkolles së ré është edhe të futunit e punes në shpirtin e nxansit. Me ket veprim shtjelmohet mentaliteti i vjeter se gjoja shkolla ishte vetem si një voter e kulluet e një intelektualizme e cila do t'ishite e mjaftueshme per naltësimin e fuqive të mbrendshme njerzore ! Bottai në një vend pat thanë : « *Emni i perbashket i shkollave t'ona do të bahet PUNA* ». Ky është një humanizem i ri që i a nxen vendin një tradite shkollore të vjeter ; shkolla Fashiste e njëf punen si një virtyt ringjalles e si një peng konkret, landuer, i spiritualitetit njerzor per t'a pushtue çdo pengesë e çdo vështirsi të jashtme : me anë të punes me e fitue krejtësisht realitetin dhe me zbulue çdo sekret të natyres e të jetes.

Ky kishte me ken sfondi i largem i missionit të shkolles së ré në klimen fashiste. Por, le t'a afrojmë ma afer, le t'a avisim ktu në vendin t'onë dhe le të shofim sfondin e shkolles së ré shqiptare. Më duket, ktu ma teper se n'asnj vend tjetër, arsimtari duhet t'a ndijë detyren e vet si një mission: SI NJI MISSION TË SHEJTË. Asnj popull tjetër nuk ka aq nevojë sa kemi na per arsimtar missionar të detyres së tyne. Ktu nder né duhet të kalojë zani i ambel i mësuesit ose i mësueses deri nder shtëpijat ma të vetmueme, deri nder kasollat ma t'errta dhe vetmitare : atje duhet të dergojnë një rreze drite ; askush ma mirë se arsimtari nuk mund t'i luftojë paragjykimet e errëta që na e kapulluen shpirtin. Mësuesi, si një at i mirë, duhet të japij këshilla, duhet t'a ndezin besimin e popullit per flaken e ré të një ideali të naltë ;

ai duhet me u perpjekë per t'i spastrue ndergjegjet e ndryshkuna të popullit. Per popullin shqiptar mësuesi duhet të bahet si një far diviniteti, një far hyjniye.

Në Shqipni mësuesi mund të shkruaj me të vertetë flet t'arta në ringjalljen shpirtnore të Kombit t'onë : ai me veprimin e vet mundet dhe duhet të shenojë një EPOKË të shkelqyeshme. N'asnjë vend të botes nuk mund të gjindet një shesh veprimi kaq i gjanë sa këtu në Shqipnin t'onë të vogël. Mësuesi nuk duhet të konenohet vetem me 4 o 5 orë mësimi në ditë. Ai duhet t'a ket edhe ndergjegjen e vepres së vet: duhet t'a dijë se kufijt e veprimit të tij janë shumë të hapta.

Le të shpresojmë se edhe nder shpirtinat e arsimitarve t'onë të ri do të jehojë tingulli lutes i një populli që pret të prihet neper shtigjet e një drite të ré: e ket veprim, perpos arsimitarit, nuk mund t'abajë asnjë tjetër. Mësuesi shqiptar, tue ba ket perpjekje ideale, le t'a dij mirë se të gjitha mirënjoftjet e një populli do t'i drejtohen atij.

Fashizmi që në vetvedi është një Ideal qytetnues do të dij me i dhanë hov edhe kësaj perpjekje të nevojshme per vendin t'onë : pa të cilen nuk do të mundem me u arrijtë caqet e reja Kombtare e njerzore të Shqipnis. Tipi i ri i shkolles shqiptare do të jet një tip populluer : tip që do të lidhi shkollë e familje në një mënyrë popullore, që do të lidhi kulturë e jetë në një mënyrë popullore, e, që do të lidhi dije e ndergjegje në bazë të traditave t'ona të çmueshme. KY POPULLARITET I SHKOLLËS SË RÉ SHQIPTARE DO TË JET SHPREHJA E NJI EPOKE TË RÉ HISTORIKE, DO TË JET SHPREHJA E NJI EDUKATE TË RÉ TË KRIJUEME NË KLIMEN E KRYENGRITJES FASHISTE.

10. KULTURA NË KUPTIMIN E REVOLUCIONIT FASHIST

*« Kultura nuk është vetëm një stoli e thjeshtë e mendës
por, një instrument në luftën për jetë. »*

-MUSSOLINI-

10.1 Cilsit e rracës Illyre

Në krahasim me vendet e tjera t'Europës, Shqipnija, paraqet një mrekullí kontrastesh, një symfoní ngjyrash të cilat në rrymë të shumë shekujve kanë mbajtur gjithnjë të ndezur, në shpirtin e çdo shqiptari, vetitë e rracës ILLYRE. Asht e vertetë se në rrjedhë të historisë vërejmë se si Shqipnija — për arsye se është kënd shpesh herë e pushtueme — ka humbur shumë prej vetive të veta të hershme dhe është përshkue nëpër ndryshime të vazhdueshme, por, koha e errësirës së robnis nuk ka mujt me influencue aq fort, sepse koha dhe kuadri i një rrace të vjeter nuk mund të hiqet shpejtë dhe lehtë. Prandaj, Shqipnija, ka rrujt deri më sot mënyren e vjeter shoqërore të jetës. Këtu lloj jetese e ka kërkuar vet reliefin e tokës shqiptare. Shumë rrethana politike, sidomos invazioni turk, në mesjetë, e ringjallën këtë jetesë.

Influencat e kulturës Romake e Veneziane paten nisur me krijues, në vendin t'onë, një farë të shkrimit elementar dhe me krijues një njisi Kombëtare : *atëherë paten misë themelet e një shqiptarizme të bashkueme*. Por, kjo nuk ngjati shumë ! Invazioni barbar turk rikrijoi ndarjen ndërmjet fise. Shumica e tokës shqiptare u pushtue — sidomos toket e rrafshta dhe të pllëshme. Këtu, urdhit turk, gjejshin një jetesë të rahatshme ; perkundrazi, viset malësore, viset e natës ngelen të lira : ndërmjet ato vende u formuan katunde të lira që me ligjë të veta rregulloshin jetën e tyre tepër të kufizueme.

10.2 Besa, probatini dhe hakmarrja

Baza shoqërore, mbi të cilën mbështetesh jeta e viseve t'ona, përmbledhet në tri pika: "BESA, PROBATINI DHE HAKMARRJA". Këtu e kanë burimin e vet të gjitha traditat të cilat më tej janë trashëguar, në vijë të drejtë, prej të gjitha breznive të pastajme dhe të thuesh në tanësi kanë zbritur deri në kohat e sotëshme.

Tashti, çfarë qëndrimi duhet të mbajnë shqiptaret e ri kundrejt këtyre traditave? Ku qëndron vlera e tyre? Kto pyetje na paraqiten kur vërejmë se dita ditës ato po zhduken dhe po zavendsohen, për fatin t'onë të zít, me cilësina negative.

Jeta tepër individuale e popullit, ndamja ndërmjet fise krejtë të shkëputuna — me mënyrë jetësore krejt në vënd, me ligjë e rregulla të posaçme — kanë krijuar një frymë të ré jetese : grumbullimi i të gjitha këtyre frymave të ndryshme paraqet frymen shqiptare. Në këtë frymë gjejmë anë pozitive dhe anë negative. Anë negative do të thotë anë të papërshtatshme e të papajtueshme me kohën në të cilën jetojmë. Për shembull: "HAKMARRJA" ! Ky postulat, që ishte gjyqja e njëhershme e viseve t'ona, në kohën e sotëshme nuk lejohet më sepse tashti është krijuar një Drejtësi e rregullshme që kërkë me i pajtue të drejtat e të gjithëve. Ose ajo detyra shoqërore tradicionale e cila shpesh herë shtrengon që njeriu të bëjë shumë sende kundër mundësive të tija. Për shembull shtrengohet nusja, që është

e smudë tue vdekë në shtrat, me shkue në ditën e caktueme në shtëpi të burrit. Nusja shkon, pse nuk mund të veprojë kundra “rregullit të perhershëm” ! Në rrugë vdes !

Kto tradita kanë një bukurí të madhnueshme në vedi : janë cilsi të paçmueshme e të dëja për adhurim, por, në disa rase vijnë e bahen edhe antishoqnore. Kjo rase e fundit — mbajtja e fjalës së dhanun — me një ndryshim fare të vogël mund t'i përshtatet për bukuri kohës së soçme pa humbë kurrnjë send prej hijeshis së vet primitive.

10.3 Bukë e krypë e zemër

Një cilsi tjetër fort e çmueshme është edhe “MIKËPRITJA”. Kjo është një veper vertetë klasike e traditave shqiptare. Ndoi shtëpi mund të mos jetë e pasun, por, ajo do të baj çmos për t'a pritë sa ma udobisht mysafirin e panjoftun. Votra shqiptare është e hapun për çdo mik : nuk është e thanun se vetëm të pasunit e kanë ket privilegjë. Jo ! Votra shqiptare për të gjithë miqtë e vet ka “BUKË E KRYPË E ZËMËR”.

Ndonjë që s'i njëf zakonet e viseve t'ona hynë në një shtëpi dhe pyet tu dera nese do të muejshin me e pranue në shtëpi për t'a kalue naten. Shpesh herë e largojnë sepse ai tue pytë në ket mënyrë difton se nuk i a ka ndi zanin atij oxhaku.

Dikushi e quejti “MIKËPRITJEN” t'onë si një robní të vertetë, sepse shqiptari, për t'a pritë mikun sa ma mirë, edhe në qoftë se nuk ka, shkon e grabit. Pse robní? Ky është një virtyt që na ngreh naltë! Një virtyt që difton pasunin t'onë shpirtnore. Asht një postulat i fuqishëm i një bujarije të pakufijshme të cilin të tjeret nuk e kanë.

Probatini, vllaznija që formohet tue pi gjak, për shqiptar, ka një kuptim e një vlerë të posaçme. Probatini është ma i aferm se vllau i vertetë, po t'i ndollí gja, probatini, duhet t'hakmerret përpara, vëllaut !

Vertetë se disa zakone të viseve t'ona shprehin një ashpersi që duket si tehi i prehtë i një shpate por, nga ana tjetër ka edhe asi zakonesh që janë aq të buta e njerzore — sa nuk mund të gjinden n'asnjë legjislacion t'asnjë kombi tjetër sado të qytetnuem. Shpesh herë gjinden disa vogëlsina — disa hollsina të cilat na nukí vejmë orë — por, që ndryjnë në vehte një visar të vertetë e një zjar që duhet të qindrojë gjithnjë i pashuem ndër zëmrat e të gjitha breznive të reja shqiptare.

10.4 Vdekja me nderë

Nji virtyt heroik që është si Flamur i rracës s'onë është « VDEKJA ME NDERË ». Në një vdekje të tillë shqiptari gjen amshimin e lumnis së vet ma të madhe. « VDEKJA ME NDERË » i lehtëson dhimbat dhe mjerimin, sepse NDERI është mbi vdekjen, i a kalon vdekjes. Nji veper kreshnike, një vdekje heroike, do të këndohet mejherë nderr këngë me të cilat mandej, stoliset me krenari fisi i tij. Këndet e këndojnë dhe e naltësojnë heroin e vdekun n'at mënyrë sa prindja e të vdekunit, nana e baba, nuk do të dishroshin që fmija i tyne të ringjallej dhe Kënga të mos këndohej ma.

10.5 Vlera e pasunis

Pasunija çmohet gjithkund nder viset t'ona, por, në qofë se oxhaku i pasun nuk ka lavdi e nderë trimnore — pasunija e tij nuk ka vlerë. Gjithashtu edhe vorfnija nuk i a ulë vleren një fisit në qoftë se në shpirtin e tij shperthen flaka e një trimnije të vertetë.

Pasunija per shqiptarin e maleve është relative. Kurse TRIMNIJA, BESA, NDERI E BURRNIIJA janë absolute. Mospasja e ktyne cilsinave shkakton vorfnin ma të mjerueshme : shkakton shkëputjen e atij fisi prej « LOGUT TË BURRAVE » dhe e banë të perbuzun para të gjithve. Puna është kështu : pasunija « materiale », diferenca shoqnore nga pikpamja e pasunis, nder shqiptaret e maleve t'ona, nuk ka randsi të madhe ; — per t'a ka ma teper vlerë pasunja « morale », ajo që perfshin të gjitha virtytet e rracës — KJO PASUNI SHPIRTI ÇMOHET. Tue vërejtë nga kjo pikpamje, shofim se dy oxhaqe: oxhaku i pasun nga pikpamja « materiale », naltësohet në një shkallë e në një sferë të njajtë, me një oxhak tjetër ma të vorfen nga pikpamja « materiale », në qoftë se virtytet heroike i kanë të njillojta. Në mes të ktyne dy oxhaqeve lidhen « MIQSINA ».

Tashti, një Kombë, që ka ket pasuni morale, një popull që ka per postulat morali « BESEN », e i cili, *personalitetin* e çmon si një gja të pacenueshme sepse mosperfidhja e tij sado e vogel konsiderohet shnderim dhe si i tillë lypset shpague me jetë — një Kombë me ket pasuni, është plot nderë.

10.6 Fashizmi dhe traditat

Para traditave shqiptare çfar qendrimi duhet të mbajmë ? A t'i perbuzim apor t'i çmojmë ?

Sikur vehet oré, ma naltë, nuk kam ba tjetër veçse një profil, per mos me thanë vetem një skicë profili, të disa zakoneve t'ona. Zaten, nuk është detyra e jeme që të baj këtu

nji studim të hollsishem mbi traditat shqiptare. Kte duhet t'a baj një tjetër që ka nder mend me i sherbye këtij Kombi. Por, sidoqoftë, duhet që ndertesa e ré shqiptare të ketë si themel e si landë ndertimi TRADITEN SHQIPTARE — vetemse mënyra e ndertimit, arkitektura, do të jet e ré, do të jet e pershtatun me kohën t'onë.

Dikushi, kerkoi një brum të rí, një të harruem të të gjitha traditave shqiptare dhe me një “ex novo” me ngrajt, me një kallop të ri, Ideologjin e Popullit Shqiptar! Çfardo Ideologjije qoftë : a duhet marrë e perkthye drejtë për së drejti apor i duhet pershtatë frymes shqiptare? A thue do t'a kuptonte populli shqiptar? A thue do t'a pervehtësonte ndoi here? Besoj se nuk është nevoja që të pergjigjem pse sejcili e din se një brum i ri, krejt i ri dhe i panjoftun në vendin t'onë, nuk mund të pertypet prej popullit shqiptar! Por, ku do t'a gjejmë ket frymë shqiptare?

Zgjidhja e këtij problemi ka një randsi të madhe sepse do të na e hjeqi pergjegjsinë që kemi kundrejtë brezëve që do të lindin e të cilat prej nesh duhet të trashigojnë “amanetin”, pasunin shpirtnore, që kje flamuri i jetes shqiptare.

Fashizmi, mbi traditat e filloj ndertesen e vet imperiale, dhe Shqipnija Fashiste gjithnji mbi traditat e veta do të ngraje ndertesen e sajë ILLYRE. Traditat t'ona do të studjohen ; pjeset e mira të saja do të sinkronizohen dhe do të bahen mishi e gjaku i brezëve të reja shqiptare ; — pjeset negative do të spastrohen ! Tue ndjekë ket rrugë, të jemi të bindun, se ardhmënija e jonë është e sigurt dhe FRYMA FASHISTE QË DO TË PERSHKOHET NEPER TO KA PER T'U DUKË SI T'ISHTE NJI FRYMË SHQIPTARE — NË KET MËNYRË, KA PER T'I PLOTSUE TË GJITHA ASPIRATAT E POPULLIT T'ONË.

10.7 Kultura për jetën

Po jetojmë në një kohë turbullimesh politike të perfrigueshme ; në një kohë perpjekjesh vigane për të krijue një “EUROPË TË RÉ”, me baza të reja e me kufij të ri. Gjimimi i një topi në njenen anë, fundosja e një vapori n'anë tjetër ; ushima e frigëshme e aeroplanave në qiellë — të hutojnë, nuk të lajnë kohë me mendue mbi ndo'i send tjetër që lyp rahatí shpirtnore : mos me mendue për art e kulturë.

Por, s'është kështu !

Arti i vertetë gufon prej shpirtit të njeriut. Mandej, janë faktor të ndryshem të cilët jo vetem një individi por edhe një popull mbarë i a shtojnë potencialin e krijimit artistik e kulturuer. Populli Italian e ka ket potencial në një gradë shumë të naltë: e ka pasë në të gjitha kohnat, e ka edhe sot.

Në çdo kohë e në çdo rast — pa marrë parasysh turbullimet e frigsimet politike — shpirti i atij populli arratiset nder mbretni arti e atje thithë etshem forcën e shpirtit për të krijuar si edhe forcë për t'i bërë ballë vështirësive të jetës — të cilat hera herë paraqiten si një det vaji e hera herë si dallga të terbueme.

Fashizmi ka një kuptim subjektiv, një kuptim të posaçëm, për kulturën : një kuptim më të gjanë e më të pershtatshëm. Kultura, në vetvendi, është fryti krijues i një populli koshient e zotnues i vetvetes. Kështu, mbassi kultura është një prodhim shpirti, ajo, përfshin në vete, nga një anë të gjitha njoftunit shkencore, dhe nga ana tjetër, të tanë krijimin artistik ; — me një fjalë : *gjithshka del prej shpirtit të njeriut e mençmë, e vlefshme dhe bujare.*

Fashizmit nuk i intereson aspak “STATIKA” e dijes, por, përkundrazi “DINAMIKA” e sajë. S’ka vlerë një sasi dije e grumbullueme në një individ i cili nuk don me e shtie në përdorim por, vetëm e mbanë për vëdi. Kultura nuk duhet të bahet pronë dhe të mbyllet mbrendë — por, ajo duhet të na mësojë se si duhet të veprojmë. Mos të pandehim se kemi arrijtë naltësinë e shpirtit tue pasë një njoftje të gjanë mbi gjithshkafën : naltësija e shpirtit arrihet atëherë kur e tanë ajo dije shndërrohet në forcë e veprim.

Kryengritja Fashiste erdhi si një titane : përmbysi kalbësit e vjetra, i zhdukoi germadhat penguese dhe mbi të ndërtoi një frymë të ré : ngjalli një shpirt të ré. Këtë operacion e bëri në të gjitha sektorët e jetës. Në kuptimin liberal parafashist, kultura konsiderohej si një stolisje e thjeshtë e mendjes, konsiderohej si një mjet për kënaqje egoistike dhe individuale : e, si mbas kuptimit liberal ! njeriu sa më tepër që t’ishite i kulturuar aq më tepër duhej ndë nga jeta e nga populli dhe duhej dëftue sa më apatik kundrejt shoqnis. Fashizmi e dermoi këtë mentalitet. Për të kultura është një formë e plotë dhe gadi e persosun me anë të së cilës njeriu mund t’a kryej veprën e vet shoqërore, morale e historike.

Kultura nuk është një stolisje e thjeshtë e mendjes !

Kultura është një mjet i fuqishëm që shtyen kah përmirësimi i gjendjes jetësore të popullit, e, kah kuptimi e njoftja e të gjitha formave të jetës. Po këtë kuptim ka FASHIZMI kur flitet edhe për kulturën e një EPOKE. Për të kuptuar realizimin Fashist në tanësinë e vet : duhet vërejtë i tanë fryti i tij, i tanë fryti i asajë EPOKE që është fitue me një përpjekje të madhe për të pushtue të tanë mbretin krijues të shpirtit. Tue pasë këtë kuptim — tue vërejtë prodhimin e tanësishtem t’epokës Fashiste — shofim se kjo kulturë ka një shpirt të vetëm, ka një trajtë të vetme e të pakrahueshme : në çdo degë — art e shkencë — ka pushtue sferën të thuesh të papushtueshme.

Kjo frymë e ré e çojti Fashizmin në një naltësi morale, e vuni mbi një platformë etike : *Kultura fashiste nuk prirët kah një kuptim egoistik, kjo në fashizëm nuk do të kishte vlerë — por, shtyhet kah një koncept etik universal.* Për këtë arsye është i shndritshëm hylli i Kulturës

fashiste. Kjo, ka per qellim çlirimin absolut të të gjitha forcave morale të njeriut. Kjo është pika ma e dukshmja e kryengritjes Fashiste. Vlera e kësaj Doktrine qindron në “PRAKTIKË” e ne rregullimin e nevojave njerzore. Fashizmi, tue ardhë në kontakt të drejtë me popullin, i studjon plaget e tija dhe aty per aty kerkon sherimin e tyne. Nji Doktrinë e këtillë nuk ka se si mos me qenë e dashtun dhe e vleftë : *vlera e nji Doktrine mbatet vetem me sa dobí i sjellë vendit e shoqnis.*

Doktrina Fashiste, çdo prodhim, qoftë fryt i forcës fizike, qoftë njoftuní e fellë e mëndës — e çmon vetem atëherë kur vehet në sherbim per të miren e Kombit dhe të popullit. Në Fashizëm egziston vetem kultura DINAMIKE, që është kultura veprimtare në sherbim të popullit, kulturë STATIKE, që është kulturë e plogshtë nuk egziston : PSE NUK VLEN !

10.8 Historija në doktrinë

Historija nuk është dhe nuk duhet të jet si ajo e gjykimit të ceket të nji filozofi që tha : “Historia është romanzi i pak njerzve”. Mësuesja e Jetes është historija e atyne njerzve që e ndien ma teper se të tjeret peshen e randsin e shekullit dhe të kohes në të cilen jetuen. Ata — heroj a shejten — jetuen n'afshin e nji rilindjeje të vertetë — e ndien nevojen reformatore per me shkapercye prej nji EPOKE në tjetren. Ata e kuptojnë rythmin dinamik që i imponon koha.

Herojt titana të historis nuk e marrin parasysh interesin vehtiak dhe flijohen per të miren e pergjithshme : NUK I TREMB AS KUPA E HELMIT NË BURG, AS TË KRYQZUEMIT NË KALVAR E AS VDEKJA NË NJI ISHULL TË VETMUEM. Vetem këta njerez janë të destinuem me krijue historinë dhe me veprat e tyne vulosin marshimin ndertimtar t'epokës nder shekuj t'art : VETEM ME KET ARË SHKRUHEN EPOKAT E BEGATSHME.

Kombi duhet t'i çmojë njerzit e mëdhej të rracës së vet që hapin rrugë drejtë rilindjes së popullit. Lufta që zhvillojnë keta njerez është shum e rrebtë. Asht lufta e nji kohe t'erret, kacafytja në mes të së vjetres që perendon dhe të së rejes që lindë : *Lufta e nji epoke kur duhen shëmbë të gjitha institutet e vjetra dhe mbi bazat e tyne të ndertohen të reja të përshtatshme me frymen e ré e me mentalitetin e rí.*

Fashizmi ka nji kuptim të posaçem per konceptin e historis. Në Doktrinen Fashiste konsiderohet “e mirë” vetem ajo që e shtyen njeriun kah fitimi i vazhdueshmënis historike, pse ky fitim shndrrohet në nji fitore të tanësishme shpirtnore. Historija, në kuptimin Fashist nuk është tjetër veçse nji vleresim etik. Fashizmi nuk e çmon vetem vepren individuale, e cila kur i kalon sferat e mundësive njerzore : bahet si vulë e shekujve dhe krijuese e historis, — por, perfshin edhe kompleksin, vepren në tanësi të të gjith popullit.

Kur bajmë fjalë për vlerësimin e historisë duhet të thomi meqëse në veprimin historik individual, neve duhet të gëzojmë e të marrim vetëm pjesën konstruktive të sajë, dhe frymëzimin që do të na shtyjë kah pushtimi i përparimeve të reja e të lavdishme. Ishte e nevojshme me e theksue këtë fakt, sepse në historinë njerzore gëzojmë shpesh herë edhe pjesë negative. Ndeshim ndër shtymje të shkaktueme prej ambicjeve të pangjishme të disa njerzve që për fatkeqsi hypin ndër fronet e sundimit e të drejtimit të popujve për të lanë mandej, në histori, dangat e vepres së tyre të zezë : të pashpirt dhe antinjerzore.

“GABIM” në histori quhet fryti i një urdhni të prem e arbitrar ; një imponim i vullnetit vehtjak “a priori” ; një interpretim personal pa i pasë parasysh faktorët e jetës e dëshirat e popullit.

Neve, prandej, nuk do t'a pranojmë historinë t'onë të të gjitha kohëve për pa e pasë përshkue ma parë neper historiografin e kuptimit të ri e të kohës së ré në të cilën jetojmë, d. m. th. për pa e pasë kaluar neper historiografin Fashiste Shqiptare.

Kombet e tjera kanë një histori të pasun, plot përpjekje dhe refleksa të shkelqyeshme ; kanë burime direkte ndër të cilat çdo njeri mund të thithi forca nxitëse për të krijuar si mbas shembullit të tyre edhe fletë të tjera historike jo ma pak të shkelqyeshme.

Në Shqipërinë t'onë si do t'i bahet ?

Ktu duhet të ndjekim shtigje të tjera. Një pjesë e madhe e historisë s'onë mëshifet ndër tradita. Epika e jonë popullore na ep shembuj herojsh, shembuj që e kalojnë të verteten me shumë pash pse fantazija popullore i çon ndër sfera të pakontrollueshme prej fakteve historike. Megjithatë mund të na shërbejnë si shembuj frymëzues. Por, le të kthehemi ndër tradita. TRADITA, veçanrisht për né, është një forcë shpirtnore e fuqishme, sepse na lind në shpirt : *është si një vazhdim i natyrshëm i shpirtit, trashiguar brez mbas brezi*. Edhe tradita i ka pjesët e veta pozitive e negative. Prandej nuk është e thanun se duhet pranuar ashtu siç është ! Nuk është e thanun se gjithshka është traditë duhet të jetë e pandryshueshme dhe e paprekshme.

Sot, jetojmë në një kohë të ré, me dëshirë e nevojë jetsore të reja, DUHET T'I PERSHTATEMI FRYMËS NË TË CILËN JETOJMË, FRYMËS KRIJUESËE E DINAMIKE : GJENERATAT E REJA DUHËN RINGJALLË ME FRYMËN E TRADITAVE DHE ME FRYMËN E QYTETNIMIT FASHIST.

10.9 Kultura në revolucion

Gabimi ma i madhi i të gjitha kohnave e i të gjith popujve është kenë ai kur është perpjekë me fillue çdo send prej fillimit. Zakonisht nder ato rasa doktrinarizmi, teorija e thatë, i a xen vendin praktikës e jetës. Utopija zotnon e derdhet nder të gjitha perpjekjet e tyre të perleshuna. Shpesh her nder kto vende lindin edhe konflikte : krijohen Guelfet e Ghibellinet e kultures. Kështu, ndersa vazhdon perpjekja per një antagonizëm të kotë : koha rëshqet pa u vu orë : epoka e perpjekjeve donkishoteske shenjon një zero nga pikpamja e kultures.

Kto janë epokat e errësines !

Nder kto errësina edhe po të ndrisi një rreze drite prap errësina është zotnuese ! Në botë nuk shenjohej asnjë hap drejt perparimit, asnjë pushtim i horizonteve të nalta shpirtnore. Karakteristika e ktyne epokave t'errta duket sidomos në faktin se ato i jepen vetem njënes anë të jetës, marrin vetem njënen anë të sajë.

Nuk merret per bazë e kaluemja ; lehet mbas doret fryma e shpirti i çdo krijimi. Lehet krejt me një anë sidomos pjesa pozitive e sajë : kontinuiteti kputet. Në botën e mejtimit bahen kthima me nga 180° kah ana negative. Ajo që perpara ndritte si hyll në sferën e mejtimit, shëmbet dhe, në të njëjtin pjedestal vehtet një figurë e ré, e pashpirtë dhe e papajtueshme me frymen e popullit.

N'Itali, triumfi i Revolucionit Fashist, nuk hodhi dinamitin per të shembë gjithshka ishte ndertue ma parë dhe me i a fillue prej fillimit ! Jo ! Shembi vetem pjeset negative. Shembi sidomos mentalitetin demoplutokratik, shembi shpirtin rrebelo-liberal ! Kto, Fashizmi, i konsideron si të pa pershtatshme dhe pa një frymë shoqnore të drejtë dhe të dëj.

Operacioni Fashist ka ndjekë rrugën e një skulptori : një skulptor i mirë nuk e len mbas doret artin e vjeter të skulptures ; por, e studjon mirë, i futet në shpirtë : i zbulon të mirat dhe të metat ; mandej nisë vepren e vet. Pjeset e mira i persërëtë, pjeset negative i ndreqë : **KËSHTU NA DEL NJI VEPER ARTI E PERSOSUN NË TË GJITHA PIKPAMJET.**

Ket rrugë ka ndjekë edhe Fashizmi.

Lumnit e fitoret Kombtare i mori si zjarr të shpirtit, pjesën pozitive të historis e bani të veten : i a pershtati kohës dhe frymës së vet kryengritëse.

Puna e ndertimit të kultures shqiptare kombtare është shumë e vështirë. Neve na mungojnë veprat e nalta artistike : *thuejse një kulturë vertetë Kombtare, neve, na mungon kryekput*. Prandej në ndertimin e ri të shpirtit kulturuer shqiptar, do të marrim pjesen pozitive të traditave t'ona dhe do t'i pershkojmë neper një rrymë qytetnimi të ri : por, gjithmon me kujdes mos të bajmë një atentat në shpirtin e në frymen shqiptare.

Tashti, me Fashizmin, kemi Doktrinen që e mpron pjesen pozitive të së kaluemes : Doktrinen që në të kaluemen e mirë zbulon shtresen e s'ardhmës. Ket trajtë kulture duhet t'i a falim Shqipnis Fashiste. E mistrecat e kultures që vejnë në kokëzat e tyne "aureolen" intelektuale dhe perpiqen të na e shesin bozen e kulturës së tyne si nektar perendijsh, le të heshtin : sepse në SHQIPNI DO TË KRIJOHET PA TJETER NJI KULTURË E RÉ FASHISTE, POR, ME FRYMEN SHQIPTARE.

10.10 Për një rilindje artistike

Asnjherë, koha, nuk është përshkue neper nervat t'ona, me një rrymë dinamike aq të fortë, sa në kohën e soçme. Ket realitet duhet t'a njofim, këtij realiteti duhet t'i pershtatemi. Si do t'i pershtatemi ? Tue sakrifikue shpirtin t'onë, apor, tue e futë realitetin në frymen shqiptare ? Në ket urë që do të lidhi kto dy rryma, në ket pajtim që do të bajnë vlerat e reja shqiptare të soçme — do të qindrojë baza e një ardhmënie të sigurt.

Shpirti individualistik, i shkaktuem prej një skllavnije shekullore, na i pat ndryllë të gjitha ndjenjat e të gjitha hovet e shpirtit. Vetem kah fundi e shekullit të kaluem si edhe kah fillimi i shekullit të XX, rryma shqiptare, nisi me e perfshi atmosferen tonë të mbushun me bakcila helmi dhe me e pastrue. Njatëherë filloi Rilindja e jonë. Pra, vetem kur mburrja Kombëtare nisi me ndritë, vetem kur nisi me flakrue një kulturë shqiptare — vetem atëherë — nisen themelet e verteta të një historije Kombëtare të Shqipnis. Kjo kreni e popullit t'onë, e lindun në ket etapë historike — la të vetmet gjurma të një kulture arbnore. Një kulturë ndoshta e vogël, ndoshta e vorfen : por, ajo qe e zoja me i ngrofë shpirtinat e pergjumosun të shqiptarve të shtypun nën pamëshiren e njaj imperatorije anadollake, rrâjet e së cilës, per fatin t'onë të keq, u shtrine deri nder kohnat e reja. Ajo kulturë kje shkëndija që ndezi Rilindjen t'onë Kombëtare.

U naltësuem, u bam koshient per vlerën t'onë : por, vetem atëherë, dhe, jo ma parë ! Pse ? Sepse vetem atëherë na rá nder mend me u futë në vehtën t'onë e mbrenda shpirtit të popullit me kerkue Rilindjen t'onë. Ky është një fakt simptomatik. Na difton se vetem kur u shprehem në gjuhen e popullit t'onë, vetem kur zbuluem thellësitë e shpirtit të tij u bam një Kombë me ndjenja e tradita dhe të thuesh se e fituem një far prestigjizhi Shtetnuer. Kultura është mjetë që na lidhë me të tjeret : na ban të nderuem.

Po shofim se çdo popull, mbrenda kuadrit të shtetit të vet, mpron me éthe dashniji cilsit morale e materiale të vetat. E, tue marrë per pasqyrë të mirat e së kaluemes, ngrejné me kjartësi kristali, në ball të së tashmes SYMBOLET POPULLORE. Të gjitha Kombet po e ndijnë peshen perfundimtare të momentit të sotshem. Ky veprim, kto éthe, duhet të na trazojné edhe neve. Edhe na kemi nevojë me u futë mbrenda vehtes s'onë me depertue në çdo kand të shpirtit e me u mbështiehtë rreth vehtes s'onë. Vetem tashti Shqipnija mund t'a bajë ket punë : tashti që Fashizmi qytetnues po fekson në jeten shqiptare. Edhe Rilindjen t'onë të parë Italia e perkrahi, gjithashtu, edhe Rilindjen e ré Shqiptare do t'a krijoj vet Fashizmi.

Tempoja e kohës së soçme áshht shum e shpejtë, teper e rrmieshme : pergjithsisht, instinktët e të gjithve duken shum të zgjuem ! Në ket mes — na, pa një kulturë thjeshtë të rracës s'onë, pa një kulturë që të pasqyrojë drejtë shpirtin t'onë — nuk mund t'arrijmë n'asnjë drejtim. Pra, po ndihet një nevojë e domosdoshme per ket rindertim. Kete nuk na e kerkon vetem e tashmja — por — ma teper e ardhmja. E ardhmja që duket si një myster, per né, duhet të jet një realitet. Ky áshht stili Fashist ! Kultin popullor duhet t'a ngrejme naltë, n'apoteozë, tue kalue prej epopés në realitet heroik. Ky problem áshht me randsi dhe prek në nervin t'onë jetsuer, per mos me thanë mun n'egzistencën t'onë.

Po jetojmë në një epokë të ré. Në një epokë në të cilën të gjith po punojné : NEVE NUK DUHET TË FLEJMË. Artisti shqiptar i kohës së soçme, nuk duhet t'a kapin "LYREN" e Poetit dhe mbi të të lëshojë lot krokodrilash tue vajtue trathtin e së dashmes ! Edhe kjo áshht një punë — por, një punë e pafrytëshme !

Arti i sotshem duhet të jet popullor ose të mos jet fare. Ai duhet të këndojë e të frymzojë me thjeshtësi aspiratat e popullit : duhet t'i a naltësoi moralin, t'i a ndrasi t'ardhmen e t'i japi Shpirtë dëshirave të tija të nalta : ARTI SHQIPTAR I SOTSHEM DUHET T'A NGJALLI POPULLIN T'ONË NGA VDEKJA SHPIRTNORE. Me fjalë të tjera, arti duhet të ndihet si një mission : si një mission ideal që shtyen kah permirsimi e ringjallja e një populli.

Arti duhet të jet DINAMIK. Arti duhet të jet KRYENGRITËS — njashtu sikur áshht jeta e jonë : ARTI ASHT I LIDHUN NGUSHTËSISHT ME JETEN. Prandej, per në daçim një rilindje shpirtnore shqiptare duhet të drejtohem kah shpirti i popullit : aty të kerkojmë burrimin e inspiracioneve shqiptare. Tue ndjekë ket rrugë, Poeti shqiptar, hem do të dali origjinal, hem do t'i sherbej së mirës kombëtare. Po të kontribuojné të gjith në ket drejtim : do të ndrasi sigurisht rrezja e parë e Rilindjes s'onë per të cilën populli shqiptar ka aq nevojë të madhe. Arti i rí që do të krijohet do të jet i dëj per një popull si na. Vazhdueshmëni e dy Rilindjeve duhet të jet gjithmonë : Rilindja e soçme do të mbaje po at frymë triumfi vetemse tue vulosë mbi të rrymen e kohës së soçme : tue krye një mission tjetër.

Krijimi i një kulture shqiptare, dinamike dhe kryengritëse, kulturë me shpirtin e Revolucionit Fashist, do të mundet me na shpëtue dhe me na dhanë një drejtë-peshë në ket

epokë nervash kaq fort të shtrengueme. Në ket rikrijim lypsen ndertue ura bashkimi ndermjet gjith nesh. Duhet krijue një qiell i perbashket kulture i kuptueshem per të gjith.

Ky Asht një mission të cilin duhet t'a plotsojnë ata ma inteligjentat : është vet momenti historik që na e kerkon ket perpjekje. NË RILINDJEN SHPIRTNORE SHQIPTARE DO TË FLAKROJË FRYMA KRYENGRITËSE FASHISTE : E NË KET FRYMË DO TË PASQYROHEN ASPIRATAT E POPULLIT SHQIPTAR.

10.11 Pse kemi krizë letrare

Kjo pyetje na vjen nder buzë posa të mendojmë mbi shkretinë t'onë letrare. Atëherë, sejcili kapet per një degë të ndryshme dhe e spjeron ashtu si i a merrë mendja ! Në rrymë të ktyne gjykimeve — ndeshim edhe nder gabime e interpretime të pa arsyeshme. Dikushi i a mohojë Shqipnis çdo vlerë : kemi krizë letrare sepse në Shqipnin e soçme nuk gjindet asnj shpirt krijues : ktu zotnon një "hiç" letraro-artistik ! Dikushi tjetër e spjeron shterpësin letrare si mungesë të kritikut letrar. Thuese kritiku lind para letrarit ose para artistit. E verteta është se kritiku ka jetë vetem kur jeton një botë arti : në ket botë lindë, jeton dhe vepron kritiku letrar.

Të dy arsyenat spjeguese të shterpësis s'onë letrare janë të mangta aq sa nuk i a vlenë të kunder arsyetojmë.

Arti është një prodhim shpirti. Tashti, po të kemi mungesë artistike, lypset të drejtohem i andej, kah shpirti, per të germue aty, per të vërejt aty arsyen e kësaj mungese. Vetem aty mund t'a gjejmë me saktësi "shkakun" e mungeses s'efekteve. Pra, duhet të drejtohem i në shpirtin shqiptar per të gjetë shkakun e shterpësis letrare. Mirëpo ket veprim nuk e bani asnjëni. Asnjëni nuk na e zbuloi drejtë per së drejti arsyen : u kqyren dhe u diftuen shum arsye të jashtme por kurrnjherë s'na u diftue arsyeja e vertetë që është arsyeja e mbrendshme : arsyeja shpirtnore.

Vangjo NIRVANA, n'artikullin "Viti mendor 1936", në një mënyrë mjaft të kufizue por të goditun mirë, na e difton arsyen e vertetë të mungeses së "jetes mendore" ktu nder né. Citonde një frazë të ma të madhit kritik letrar Benedetto CROCE :

"Një kulturë dhe një leteraturë nuk bien per shkakë të jashtme po per shkakë t'imta. Kur sosen idëtë e vjetra dhe thahet burrimi i ndjenjave të vjetra pa që të formohen idera dhe ndjenja të tjera mjaft energjike njerzit punojnë mbi ate që ka renë në një zbrazësirë shpirtërore".

Auktori dyshon dhe pyet : “PERSE TË RINJT S'I KANË ARRITUR DOT TË VJETËRIT NË DISA SHESHE MENDORE ?” Qysh në fillim e thash se arsyeja lypset kerkue mun në shpirt : atu është votra e vertetë e artit. Po atëherë pse shpirti i rinis së soçme nuk është ma në gjendje per me prodhue, per me krijue, per me u hjedhë nder sfera të nalta arti e kulture ?

Kangataret e Rilindjes s'onë punuen per një qellim të naltë. Ata kishin një Ideal që i shtynte : kishin Idealin Kombëtar. Gjithashtu kushtrimi i tyne e zjartë dhe i ndergjegjshem perfundoi, lumnisht, me fitoren e plotë t'andrrës së tyne. Ky ishte Ideali që i nxiti pioneret e letrave shqiptare me e vrumullisë në t'ardhmen zjarrin e shpirtenve të tyne, me i derdhë ndjenjat e tyne ma bujare, me i shkrî vitet e rinis së tyne ma të lulzueshme : me vdekë per Ideal...

Ajo periudhë u mbyllë me fitore.

A thue ndoshta — Providenca — i a paska caktue Shqipnis vetem at epokë per me genë ajo pikë-nisja dhe pikë-mrritja e kulturës shqiptare ? A thue në Shqipni kanë më të gjitha burrimet e ndjenjat ma të nalta të shpirtit ? Kto pyetje i a bajmë vedit kur mendojmë per mizerjen e hatashme mendore të Shqipnis.

Ku është arsyeja!

Arsyen do t'a gjejmë në shpirtë ! Periudha e njëj monarku tiran na i perndrylli të gjitha ndjenjat e hovet e shpirtit. Nuk mund të delte një këngë, nuk mund të shprehej një mëndim po s'qe në drejtëpeshë me dëshirat e ambicjet e tija të kobshme ! Sundimi i tij nuk mujt me ngjallë asnjë entuziazëm në shpirtat e rinis. Para sysh nuk kishim asnjë veper të kryeme ; asnjë herë nuk na u dha një e shtyme kah një objektivi i caktuem : s'na u dftue kurrnjë cak i rí per t'a arrijtë. Na mungonte një Ideal. Pa një Ideal si mund të nxiten ndjenjat e shpirtit ? Disa pak të rij të shtypun prej atij sundimi tiranik kishin një dëshirë kunderveprimi. Dojshin me e rrëzue prej fuqis “hajdutin e dardhës” bashkë me myshterijt e tij. Kjo rini ishte plot ndjenja, plot mejtme e plot shpresa. Sot, ku janë këta të rij ?

Mund të spjegohet edhe kshtu : na shqiptaret jemi reacionar prej natyret. Akcili, per shembull, ka një mejtme, t'a dfton dhe mundohet me të ba edhe ty t'atij mejtmi. Ti posa të bahesh : Akcili ka per me të kundreshtue ! Një mentalitet i mbrapshtë dhe i rrezikshem : ky na ka damtue në të gjitha perpjekjet t'ona. Po të mos perpiqemi me e zhdukë do të vazhdojë me na pengue gjithnji.

Pra, shkaket e mbrendhme, shkaket shpirtnore na e kanë pré hovin per me mujt e me pasë një botë t'onë artistike. Kurrnjë shkak dhe asnjë arsye tjetere nuk na ka pengue.

Shqipnija ka vlera dhe vlera të çmueshme : kto vlera lypsen ngjallë e të prodhojnë, të japin të gjitha hovet e shpirtit të tyre : Shqipnija është tue e pritë ket hov rijner.

10.12 Perspektiva e letërsisë shqiptare

Tue e perfshî tanësisht “kaosin” letrar të vitve të fundit, ndonse i paket, paraqet një të kaçurreluem mendimesh e shprehjesh. Në mes të këtij “kaosi” drejtimesh letrare kanë dalë edhe asish të cilet me veprat e tyre kanë vulosë në ballin e historis së letrave të Shqipnis dangen e fuqishme të frymës s'onë. Por, ky tingull shqiptar ishte kaq i vogël sa të thuesh nuk solli asnjë jeh në jeten t'onë mendore. S'ka tragjedi ma të madhe se sa ajo e mjerimit t'onë menduer ! E sot, gjindemi si të hutuem dhe nuk po dijmë me dalë prej labirinthit të ndjenjave e të mendimeve.

Tue pasë ket panoramë letrare a thue mund të flasim per një letërsi të ré ? A thue mund të bisedohet per një program të rí letrar ?

Arti nuk është si politika : arti nuk mund të ket një program të caktuem me gjithse edhe politika nuk është një veper arti porse në vetvedi është art. Arti është një burrim shpirti, dhe, mbassi na po kerkojmë një botë artistike — atëherë, është e nevojshme që të kemi ma parë një botë ndjenjash e mendimesh. Nuk është e vertetë se në Shqipni mungon kjo botë ndjenjash e mendimesh ! Kto vlera gjinden në Shqipni, bile janë në sasi dhe të zgjedhuna. Né shqiptarve na mungon vetem bota e ndergjegjeve. Ndergjegjet t'ona duket se janë ba si një shuell sa nuk i ndijmë detyrimet t'ona kundrejtë vendit dhe historis : nuk e ndijmë pergjegjsinë tonë kundrejt breznive t'ardhshme. Mendja e jonë po duket se nuk është në gjendje me e kuptue realitetin e ri shqiptar. Kalojmë perpara jetes së ré — me duer nder xhepa, tue vërejt si të hutuem - pa shkruë në shpirtin t'onë asnjë gjurmë ndjenje : mbrenda vehtes s'onë nuk ngjallet kurrnjë entuziazem pune.

Deri kur do të qindrojmë kështu ?

Tashma, ndrrimi politik në Shqipni — duhet të depertojë nder dejt t'onë, në gjakun t'onë e në mendën t'onë. Jeta e ré politike duhet të na bahet si një flamur i një jete të ré shpirtnore, të gjallë e krijuese. Duhet të bahemi vehtja e jonë, t'a kuptojmë jeten t'onë e t'i ndijmë nevojat t'ona. Sikur do të bahen reforma neper të gjitha fushat e veprimtaris shqiptare — njashtu duhet të bahet një reformë edhe n'at fushë që është “fashja” e të gjitha ndjenjave t'ona, që është lidhësja e njisis së shpirtit t'onë që quhet LETERSI. Jeta e ré politike duhet të jehojë fellë nder vehtjet t'ona e me realitetin e vet të gjallë duhet t'ushtojë në të gjitha shpirtnat e rinis shqiptare. Asht një nevojë jetsore që të rishikohen disa problema të cilat, në kohen e sundimit të perparshem mbaheshin si problema t'asgjasuem. Problemi i LETERSIS SHQIPTARE nuk është një problem i pavlertë !

Me bonifikimin e shpirtnave që do të bajë Fashizmi në Shqipni — na, duhet të gjindemi gadi edhe para shndrrimit moral : qindrimi i jonë duhet të jetë dinamik sepse gjindemi përpara një bote në të cilën gjithshkafja lypë rishikue dhe ripunue. LETERSIJA E RÉ SHQIPTARE do të ketë për detyrë me krijue një sinthezë të ré në të cilën të gjitha çfaqjet e nevojat t'ona të harmonizohen dhe të vendosen sejcila në vendin që mëriton. Ketë nevojë duhet t'a ndijë çdo njëri e në mënyrë të posaçme ajo pjesë që mëshef mbrenda vehtes së vet ndjenja e mendime d.m.th. duhet t'a ndijë sidomos ajo pjesë që përban "ELITEN" e vlerave shqiptare.

LETERSIJA E RE — tue fillue prej traditave — do të krijojë pyrgun e rí letrar të kulturës shqiptare e Kombtare. Nder disa këngë e shkrime të fundit është tue dalë në sheshë kjo influencë : të ríjt shqiptar duket se kanë nisë me e kuptue se ky drejtim formon nervin e jetes shqiptare. Ndonse ky veprim për tash është i vogël, na ngushllon, pse shpresojmë se në t'ardhmen, mbassi të kuptohet e të përvehtësohet realiteti i ri politik, do të shtohet e do të ndihmojë në këtë ringjallje ndergjegjesh që po kërkojmë me ringjallë këtu në Shqipni t'onë.

Këngët e reja shqiptare — LETERSIJA E RÉ — nuk duhet të vazhdojë gjithnjë me vulen e melankolis qesharake ; nuk duhet të ndryjë mbrenda pak vargjeve "*Vajin dhe gazin*" e dy dashnorve të pafat. Jo ! Kësaj faze i kaloi lezeti ! Ato pak sende të kësaj natyre që i kemi le të na mbesin, por, mos të qindrojmë gjithnjë aty. Le të shkojmë ma tutje. Letersija e ré duhet të këndojë virtytet e rracës ; kënga e ré duhet të këndojë kymnin e energjive dhe të përperjekjeve të mëdha : DUHET TË BAHET DINAMIZMA E SHPRESAVE MA TË MËDHA PËR T'ARDHMEN.

E ardhmja është në dorë të njerzve. Na duhet të kemi besim të plotë për një t'ardhme fatlume. Letersija e ré duhet të bahet flamurtarja e kësaj së ardhme të cilën i tanë populli shqiptar është tue e pritë me shpresë të madhe e me besim të fellë :

LETERSIJA E RE DUHET TË BAHET LAJMTARJA E KËSAJ SË ARDHME.

10.13 Arti dhe jeta

Fryma e ré e jetes shqiptare kërkon prej nesh që të ndijmë harën burrnore e heroike të jetes. Çdo rrymë pesimiste ose çdo rrymë tjetër e një optimizmi të marrë — duhet t'a luftojmë. Na, duhet t'a zbulojmë bukurin e vertetë përtej ktyne dy rrymave. Jeta është plot mjerime e dhimba. Kjo është një e vertetë e pamohueshme ! Por, na, duhet t'a vërejmë drejtë në sy çfarë do mjerimi që të na dalin përpara : para mjerimit dhe para dhimbave të mos ligshtohemi e të mos i vërejmë me synin e dobet të një fëmne. Gjithashtu nuk duhet të hillemi në flatrat e lumnis së një fantazije të sëmueme e prej andej t'andrrujmë lumina utopike të cilat nuk egzistojnë në jetë.

Na do të mendojmë se jeta është plot dhimba e mundime. Kjo është një e vertetë që s'ka nevojë për prova vertetimi. Por, këto dhimba e këto mundime janë të kalueshme ; ato me një vullnet të mirë e me një bashkë kuptim e bashkëveprim shoqëror kapërcehen lehtësisht. Në këtë luftim : në këtë përpjekje me jetën duhet t'a kërkojmë lumturinë e vertetë. Ky duhet të jetë kuptimi i ri mbi jetën. Është një kuptim i vertetë ringjallës. Ky kuptim është i lidhur ngushtësisht edhe me artin. Artin nuk duhet t'a marrim si një veprim "delikatose" femnore ! ARTIN DO T'A MARRIM E DO T'A ÇMOJMË DERI SA TË NA SHERBEJË PËR ME NJOFTË DHE ME E PUSHTUE JETEN. Ky është kuptimi i ri mbi artin : një kuptim dinamik e humanitar : ASHT RINGJALLJA E NJI HUMANIZMI TË RË, HUMANIZMI I SHEKULLIT TË NJIZETET. Një humanizëm e në të sërse kjo rrymë përfshin në vetvendi kështu jetën : individ, familje, Komb, Shtet e njerzimit.

Letersija dhe arti Fashist e konsideron jetën si një problem moral : çdo drejtim i përkundërt është i pakuptueshëm në ideologjinë Fashiste : për Fashizmin është një art "DEKADENT".

Arti në vetvendi duhet të jetë edukues sepse ai e ka për detyrë me spastruar pasionet e njerzve dhe me e në të sërse nivelin e përgjithshëm deri në një botë shpirtërisht të ri e të kulluar. Arti është një veprim "besim" dhe është një drejtues e jetës së njerzve. Kështu, një moment estetik duhet të jetë njëherit edhe një moment « etik ». Nuk mund të kemi një « të bukur » artistike aty ku gjendet një « e keqe » morale. Jeta shoqërore ka nevojë për burra karakteri, për njerz të moralshëm e për vehtje me "besim" ndër fuqitë e veta. Po t'i mungojë një veprim artistike momenti moral a thuhet ka fajë arti ? Croce thotë :

"çdo artist është moralisht i pafajshëm, sepse në momentin që krijon përmbush një veprim shëjt e shi për këtë arsye arti në vetvendi është i moralshëm".

E para e punës imoraliteti nuk duhet të hyjë në art e po të hyjë atëherë vetë artisti është fajtues. Nuk mund të pranohet se artisti kur është tue prodhuar një veprim arti është kështu inkonshient e se në atë çast gjendet i shpëputur prej botës reale edhe se në atë moment jetën vetëm në botën e mendimit e në botën e artit. Na e pranojmë se prodhimi artistik është si një hov shpirtërisht porse e mbajmë edhe të lidhur ngushtësisht me jetën. Çdo njeri duhet të jetë përgjegjës për çdo veprim të vet, për çdo gjykim e për çdo krijim të vet. Arti Fashist është i lidhur ngushtësisht me jetën e me shoqërinë. Arti është porsë "prona" e cila ka detyrë e të drejtë.

Nuk mund të kuptohet një veprim arti po s'pat për qëllim jetën, jetën reale, jetën plot dinamizëm, jetën si luftë për t'a pushtuar t'ardhmen. « Arti për art », "dija për dije", "moralitë për moral" — d.m.th. kështu e çdo krijimi nga jeta çvlerëson vehtën. Nuk duhet t'egzistojë ndamje në mes të dijtunis e të jetës, në mes të mendimit e veprimit : qëllimi i dijtunis është vetë jeta. Teorija e përkundërt është e rrëzueshme dhe fantastike, sepse e bukur, e mirë dhe e vertetë është gjithmonë vetëm ajo veprim që ka për qëllim vlerësimin dhe në të sërse jetës.

Në konceptin grek mbi artin thohej se ky duhej nda nga jeta. Fashizmi tue i u vu perballë ketij kuptimi kerkon me ia dhanë artit missionin që i takon. Arti në kuptimin ma të ngushtë të fjalës priret kah një botë e ré një botë realiste e idealizuese dhe e naltësuese, forcon njeriun e « mbrendshem » kundrejtë njeriut të « jashtëm ». Njeriu i mbrendshem është në gjendje me perballue me durim të pathyeshem të gjitha stuhit e jashtme e të shpejtkalueshme. Gjithashtu, forcon « Moralizmin » kundrejt « materializmit », të mirën kundrejtë së keqes e të drejten kundrejtë së shtrembtës. Qellimi i artit është me e naltësue jeten: NJERZIMI KA NEVOJË PER KET ART. Arti në Fashizëm ka një autonomi : mirëpo tue qenë se burrimi i artit është njeriu, është artisti-njeri i cili njikohësisht është edhe një qytetar, atëherë ky duhet të krijoj vepra që i sherbejnë dhe që e naltësojnë Kombin. Artisti duhet të diftojë të rrahurat e zëmrës së kohës së vet ; të kendojë jeten e jetueme në periudhen e tij historike. Ky është një parim i tjeshtë Fashist. Artisti është pergjegjes per vepren dhe është pergjegjes kundrejtë shoqnis e kundrejtë Kombit.

Vrojtem lidhnín që ka arti me jeten. Arti po të jet i ndamë nga jeta nuk ka vlerë. Arti dhe jeta janë komplementa të njëni tjetrit. Ket objektiv duhet të ket perpara edhe artisti shqiptar i kohës së soçme. Vepra e tij duhet të ket vulen e njerzimit : vulen Kombëtare. Artisti shqiptar duhet që me një art të moralshem t'i ngréjë shpirtinat t'onë të pergjumosun dhe me na i diftue shtigjet e një jete të naltësuese :

KY DUHET TË JET MISSIONI I ARTIT TË RI SHQIPTAR.

10.14 Fashizmi dhe arti

Fashizmi ka një kuptim të posaçem mbi artin. Ne, këtu nuk po e marrim artin në të gjitha çfaqjet e veta: do të kufizohemi vetem në artin si *Letersí*. Per tash na intereson vetem kjo degë e artit. Po, çfar kuptimi ka Fashizmi mbi artin ?

Nuk është aspak e vertetë se Fashizmi kerkon uljen e vleres letraro-poetike e artistike d. m. th. nuk kerkon që artisti t'a ulin veprimtarin e artit si një vlerë shpirtnore deri në praktiken politike. Jo, aspak nuk e kerkon këte ! Para së gjithash — FASHIZMI KERKON QË ARTI TË QINDROJË NALTË — MBI VLERAT MORALE — TË QINDROJË SOVRANE DHE TË BAHET BURRIM MORALITETI DHE VEPRIMTARIJE. "*Fashizmi ka edhe një kuptim të vet mbi artin, por arti në kuptimin fashist nuk është një ESTETIKË, por, një bazë ose ma mirë me thanë është një tokë e plleshme mbi të cilën mund të lindi e mund të zhvillohen studimet e arthme estetike*".

Fashizmi, në pregatitjen artistike të vendit të vet, ka nis me ba veprimin e një bujku : një bujk ma së pari e mbjellë faren dhe nuk kerkon që aty per aty të nxierrin frytin e sajë. Pret që të vij koha dhe atëherë t'i baj të korrurat. Ket veprim ban edhe Fashizmi. Filloi me pregaditë rinin : me krijuje nder të rijt karakterin dhe ndergjegjen. Ju njet në shpirt Edukaten

e gjallë të veten dhe i influencon, jo me fjalë të thata, por me veprat e mëdha të realizueme. E verteta, realiteti që Fashizmi vjen tue krijue per çdo ditë, futet në një mënyrë çmeritëse nder zëmrat e të gjithve. Të riht bahen Fashista pse e ndijnë fellësisht mirësin e tij të pakufijshme : në të jetojnë dhe me të marrin frymë. Fashizmi per ta është gjithshka : e nuk është një stolí e thjeshtë e mendes : per të riht Fashizmi është ba një ndjesí e të thuesh një instinkt.

Të riht që lindin nën ket atmosferë — kësaj do t'i këndojnë hymnet ma të lumnueshmet : hymnet e pavdekshme. Aty do të kerkojnë dhe do t'i gjejnë frymzimet ma të pastra të një Jete të ré: plot gjallni e plot shpresa per t'ardhmen. Fashizmi me ket mënyrë ka nisë brumimin e një arti, të një estetike dhe të një kulture të rë : KY DO TË JET ARTI I KULLUET I NJI DOKTRINE QYTETNUESE : ARTI FASHIST ASHT SINTEZA E ARDHMËNIS.

Mos të largohemi shum ! Në Shqipnin Fashiste si do t'i bahet ? S'ka dyshim se do të ndiqet e najta rrugë ! Neper të najtat shtigje do të pershkohet e ardhmja shqiptare. Por, a duhet të presim që të lindin e të krijohen këto brezní të spastrueme, të naltësueme dhe t'edukueme heroikisht ? Na të tjeret — të kohes së soçme — a të lajmë që të na shkojnë kot të gjitha energjit t'ona ? Po të mendojmë si njerëz, po të mendojmë si shqiptar — sigurisht nuk duhet të veprojmë në ket mënyrë ! Tashti, që i kemi në dorë të gjitha mundësinat, tashti, duhet t'i pervishemi punes me zellin e entuziazmin ma të madhin : TË JAPIM ATE SHKA MA BUJARE E MA E BUKUR GUFON MBRENDIA SHPIRTIT T'ONË, ATE SHKA MA NJERZORE LINDË MBRENDIA VEHTES S'ONË, ATE SHKA MA E NALTË RINGJALLET MBRENDIA NDIESIVE DHE NDERGJEGJEVE T'ONA. Kjo është detyra e gjeneratave të soçme.

Mund të pyesi ndokush : Çka është Fashizmi ? Pse të bahemi Fashista ? Çdo të thot Krijim Fashist ? Të gjitha kto janë pyetje t'arsyeshme. Çdo njeni ka të drejtë me kerkue me u futë ma parë në shpirt të Doktrinës, e vetem mbassi t'a kaloj neper shpirtin e vet kritik — t'a pranojë.

Fashizmi nuk është një Doktrinë e thatë ! Fashizmi është një besim, është substanca e gjanave të shpresueme dhe të realizueme. Fashizmi është një qytetnim : një grumbull ndiesish, veprash e mendimesh — ma e gjanë se një folozof : të thuesh, është si një DOGËM FETARE. Fashizmi mbështetet mbi baza të forta spirituale e prej ktyne derdhen rrezet e vullnetit që mëshifen mbrendia çdo njeriut. Fashizmi është naltësuesi dhe nxitësi i virtyteve të shëndoshta të rracës dhe e naltëson drejtësin me anën e solidaritetit shoqruer. Fashizmin, na, do t'a pranojmë si të këtillë dhe besoj se me ket veprim nuk na është cene sedra e jonë Kombtare.

Krijimi Fashist — Krijimi Artistik Fashist — do të thotë mos me u ndalue vetem në formë, mos me e pranue "artin per art", mos me u mbyllë nder kulla t'arta e prej andej me andrrue një botë utopike të pa arrijtëshme që është bota e njerzve me fantazí të sëmueme dhe e atyne të shkëputunve nga jeta. Fashizmi kerkon që artisti t'i a këndojë jeten e tij, t'i

naltësoj virtytet e popullit, të jet frymzuesi i heroizmave të flakta, nxitës i vullneteve të pashtershme të njerzve : me një fjalë e don Poetin ose shkrimtarin që të jet gjithnjë i gatshëm me marshue së bashkë me të drejt fitoreve shoqërore, politike e Ideologjike. Fashizmi don që jeta dhe poezija të formojnë një njësi të vetme dhe të pandame : mendim e veprim — bukuri e perpjekje. Gjithkund ndritë fryma dinamike e tija.

Per në shqiptaret — ky kuptim i ri mbi jetën dhe mbi artin duhet të ket një randsi të posaçme. Per këto lloje frymzimesh — populli shqiptar — ka nevojë ma tepër se asnjë popull tjetër : këto frymzime do të ken njëkohësisht jehun e vet edhe në t'ardhmen e largët shqiptare. RINIJA SHQIPTARE, VLERAT MORALE TË SHQIPNIS, DUHET T'A KUPTOJNË DHE DUHET T'I NDIGJOJNË KËTIJ ZÂNI:

KY DUHET TË JET ZÂNI I NDERGJEGJEVE T'ONA.

10.15 Arti per ne

Një ditë, një mik i jëmi fort i çmueshëm — në një bisedë mbi artin — më tha :

“Nuk jam i një mendimi me ty ! Çdo artist, në vetvendi, është i moralshëm sepse “moral” n'art quejmë “*sinqeritetin*” e artistit. Artisti shkruen atë që ndinë : artistit shkruen “*me gjakun e zëmrës* ». Croce-ja ka plotësisht arsye kur thot se “*artisti është gjithnjë moralisht t pafajshëm* ». A thue mund të thomi se piktorët italianë e freng, që paraqesin grá të zdashuna — momente ekstazi — janë imorale ? Ato vepra, artistikërisht të persosuna, a thue duhen gjykue si *vepra imorale* ? Natyrisht, jo ! »

Miku i im — një artist i mirë dhe i vlerëtë, që, njëkohësisht është edhe një « glorie » e vendit t'onë — ka plotësisht arsye : NUK MUND TË FLITET PER NJI « MORALITET » OSE « IMORALITET » ARTISTIK. Arti që burron prej zëmrë, arti që shprehet me dridhje të forta dhe me éthe shpirti : *ai është arti i vertetë*, aty, n'at veper, nuk mund të gjindet « imoralitet ».

Por... deri këtu bam fjalë per një mentalitet artistik të kahershëm ! Ktu, arti merret si një hyjni : « ARTI PER ART » ; arti si bukuri në vehte, arti si estetikë hyjnore: *arti si kozmos* !

Po jeta ? Po realiteti historik e ndorpjegja njerzore !

Kto, në kuptimin e siperin t'artit janë të shlyeme !

Na, "artin per art", nuk mund t'a pranojmë ! Na duem një art të ri: një art të kohës së sotme. A është e mundur dhe si është e mundur që t'a kemi këto art ? A mund të reformohet artit ? Asht shumë e vështirë me i u përgjigjë këtyre pyetjeve. Por, duhet ndjekë një rrugë praktike : në vend, që me reformue artin, duhet të reformojmë ma parë ndërgjegjet t'ona ; duhet të reformojmë shpirtin t'onë... e vetem mbas kësaj reforme do të mundin me lé frytet e reja t'artit njashtu si i dojmë dhe si i kuptojmë na. Ambienti i rí — flaka e ndërgjegjeve të reja — një ambient i frymzuar me një Ideal të rí, i naltësuar ndër sfera të nalta njerzore, i pajisun me një shpirt të naltë heroizmi e vetmohimi — vetem ky ambient do të jet në gjendje me na dhanë atë art që duem, atë art që i nevojitet popullit t'onë e vendit t'onë.

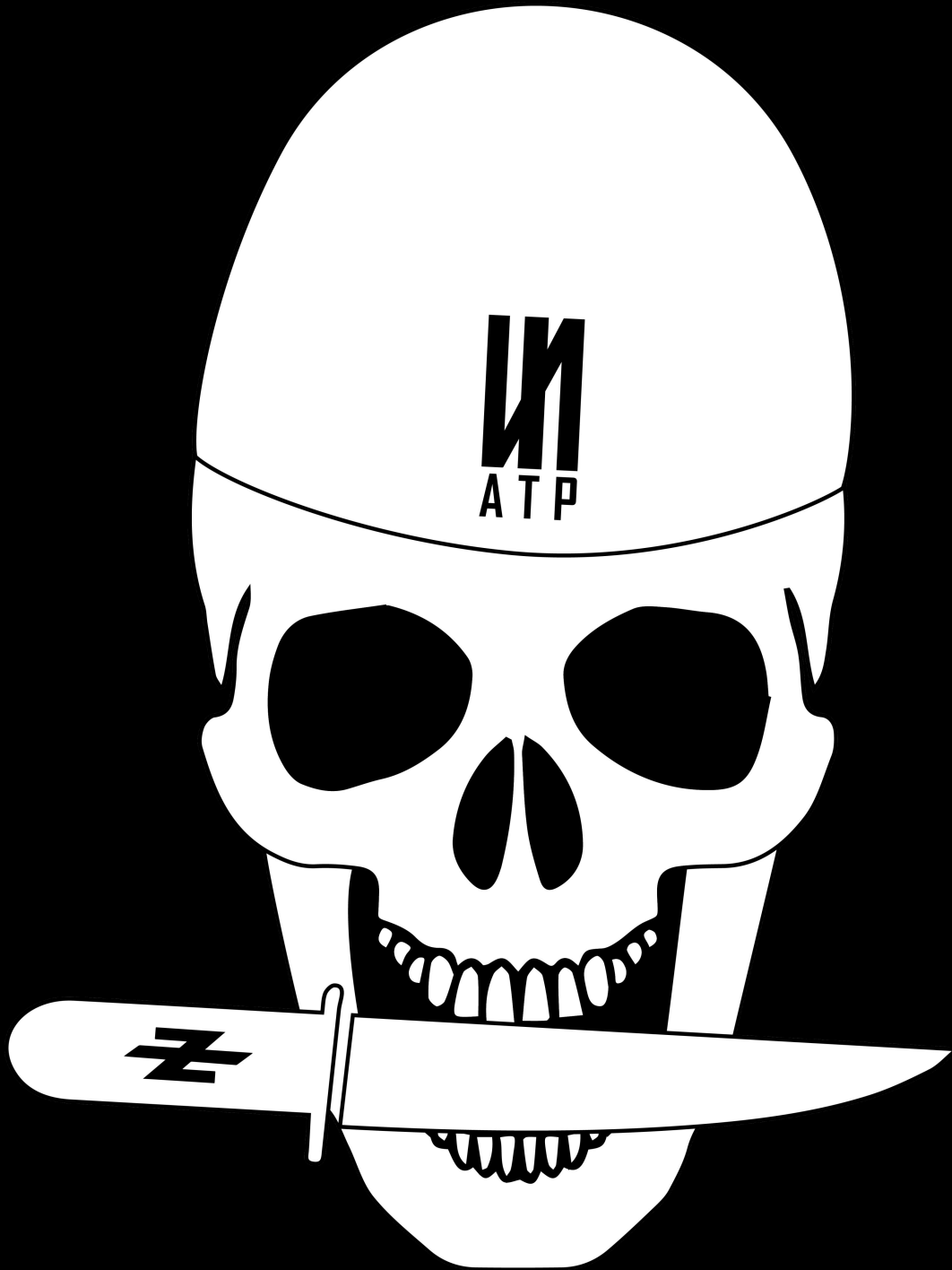
ART I RÍ NUK DUHET TË JET « E BUKURA » ABSOLUTE. Arti nuk duhet të jet një botë e veçuar : një botë imagjinare ! Shekulli i njëzetet shpreson t'a zbresi artin këtu në tokë : të jetoi këtu në rrethin t'onë, të bajë jeten t'onë, të luftojë e të jetoi këtu së bashku me né. Ky është Ideali i njerzve të ri. Arti dhe jeta duhet të shkojnë së bashku : duhet të formojnë zjarin e zëmrave t'ona : duhet të formojnë flakën t'onë të mbrenshme. Jo artin per art: **POR, ARTIN PER JETË.**

Mos të kujtojmë se vetem poezija formon artin ! Poezija është art, është një pjesë e artit, është një kordhë e artit. Por, kemi edhe prozën : proza art : që formon një kordhë tjetër t'artit. Asht krejt e vertetë se poezija del me gufime e me hove të ndijshme drejtë nga shpirti i njeriut : del me nxitje e me tronditje të fella ; megjithatë edhe poezija — ndonse i flet shpirtit, porsí muzika — duhet të jet në shërbim shoqëror e njerzuer. Nuk duhet të qindrojë e veçuar por në të njëjten rrugë me jeten : poezija duhet të jet në rrugën e epokës s'onë. Proza, ajo e ka për detyrë me qenë në funksion të shoqërisë. Proza i flet trunit : ajo duhet t'a trandí "materien" trup, duhet t'a naltësojë frymën "shpirt". Nuk duhet të randojë gjithnjë, edhe në epokën t'onë rryma e trashëgimit romantik. Poeti, shkrimtari, piktori etj. Duhet të jenë në kontakt të ngushtë me jeten : duhet të vërejnë se çfarë formash e se me çfarë... shpirti është tue u krye procesi i afrimit ART-JETË. Kjo është një detyrë, një DETYRË sidomos e të gjithë njerzve që kanë për të na thanë diçka të ré, diçka të dobishme për këto popull të shumvujtun. *S'na intereson platonizmi qesharak — duem t'a vërejmë realitetin, t'a përkuilim realitetin, t'a pushtojmë realitetin.* **BOTA ASHT E JONA : BOTA ASHT VULLNETI I JONË.** Si do të mundemi na me e kuptuar vlerën t'onë ? Si do të mundemi me u bashkuar për cilësitë t'onat ? Kush do të na mësojë me i shfrytëzuar burrimet e energjitë t'ona ? Kush do të na nxisi me i pushtuar sferat e pakufijshme të mundësive t'ona ? **KET VEPRIM DUHET T'A BAJË ARTI. KET VEPRIM RINGJALLËS MUND T'A KRYEJ VETËM ARTI.**

Miku i im i çmueshem — mund të ket arsye, deri sa ai qindron naltë, deri sa ai jeton vetem në botën e artit. Por, na, që rrijmë poshtë, që rrijmë në tokë, që jetojmë në realitetin e idhtë të jetes, na, duem që arti të na shërbëjë : *arti të na e naltësojë moralin, të na nxisi ndër fitore për t'a pushtuar jeten.* **MORALITETIN QË NA KERKOJMË N'ART, ASHT NJI MORBALITET SHOQËROR.**

Bota shqiptare ka nevojë të ngrihet naltë ; ka nevojë me e shkundë pluhurin e një bote të mykun e të vjetrueme — bota shqiptare ka nevojë me ngrejtë në ballë të së tashmës

historike flamurin e nji jete të rë kryengritëse : NJI JETË TË GJALLË E VEPRIMTARE. Ket
kuptim i a kemi dhanë artit : ket kuptim i a ka dhanë kryengritja Fashiste : PER KET KUPTIM
ARTI KA NEVOJË TË MADHE BOTA SHQIPTARE : ME KRYENGRITJEN E NDERGJEGJEVE DO
TË BAHET EDHE KRYENGRITJA ARTISTIKE QË PO KERKOJMË.

"Fashizmi, mbi traditat e filloi ndërtesën e vet imperiale, dhe Shqipnija Fashiste gjithnji mbi traditat e veta do të ngrejë ndërtesën e sajë ILLYRE."

-LAZËR RADI-

II ALBANIAN THIRD POSITION II

